

T.C.
İSTANBUL NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİ (TEZLİ) YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HOLLANDA'DA YAŞAYAN TÜRK KÖKENLİ EBEVEYNLER VE
TÜRKİYE'DEKİ EBEVEYNLERDE EBEVEYNLİK TUTUMU VE
STRESLE BAŞA ÇIKMA YÖNTEMİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Kimya ÇİFÇİ DUMLU

Yüksek Lisans Tezi

HOLLANDA'DA YAŞAYAN TÜRK KÖKENLİ EBEVEYNLER VE
TÜRKİYE'DEKİ EBEVEYNLERDE EBEVEYNLİK TUTUMU VE
STRESLE BAŞA ÇIKMA YÖNTEMİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Kimya ÇİFÇİ DUMLU

T.C.
İstanbul Nişantaşı Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Psikoloji Anabilim Dalı
Psikoloji (Tezli) Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tezi

ORCID ID: 0009-0009-4277-1747

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Selçuk ASLAN

İstanbul
Temmuz 2024

KABUL VE ONAY

Kimya ÇİFÇİ DUMLU tarafından hazırlanan “Hollanda’da Yaşayan Türk Kökenli Ebeveynler ve Türkiye’deki Ebeveynlerde Ebeveynlik Tutumu ve Stresle Başa Çıkma Yöntemi Arasındaki İlişkiler” başlıklı bu çalışma, 26 Temmuz 2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi: **Dr. Öğr. Üyesi Eda YILMAZER** _____
İstanbul Beykoz Üniversitesi

Jüri Üyesi: **Dr. Öğr. Üyesi Metin ÇINAROĞLU** _____
İstanbul Nişantaşı Üniversitesi

Tez Danışmanı: **Dr. Öğr. Üyesi Selçuk ASLAN** _____
İstanbul Nişantaşı Üniversitesi

Jüri tarafından kabul edilen bu çalışmanın Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Enstitü Yönetim Kurulu;

Karar Tarihi :
Karar Numarası :

Dr. Öğr. Üyesi Şerafettin SEVGİLİ
Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını tezimin/projemin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

26 TEMMUZ 2024

Kimya ÇİFÇİ DUMLU

SAVUNMA ÖNCESİ ONAYLAR

BENZERLİK ONAYI		
Başlık	Hollanda'da Yaşayan Türk Kökenli Ebeveynler ve Türkiye'deki Ebeveynlerde Ebeveynlik Tutumu ve Stresle Başa Çıkma Yöntemi Arasındaki İlişkiler	
Savunma Tarihi	26 TEMMUZ 2024	
Sayfa Sayısı	150	
Benzerlik Yüzdesi (%)	%17	
Benzerlik Yüzdesi (%) (Kaynakça Hariç)	%26	
Taranan Program	Turnitin	
Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın kapak sayfası, giriş, özet, ana bölümler ve sonuç kısımlarından oluşan çalışmam için şahsım ve tez danışmanım/Enstitü Sorumlusu tarafından intihal tespit programında taraması yapılmıştır. Tez Danışmanımın gözetiminde tamamladığım çalışmamın azami benzerlik oranlarına göre intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.		
Öğrenci Kimya ÇİFÇİ DURLU	Danışman Dr. Öğr. Üyesi Selçuk ASLAN	Enstitü Sorumlusu

ETİK KURUL ONAYI		
Başlık	Hollanda'da Yaşayan Türk Kökenli Ebeveynler ve Türkiye'deki Ebeveynlerde Ebeveynlik Tutumu ve Stresle Başa Çıkma Yöntemi Arasındaki İlişkiler	
Etik Kurul Toplantı Tarihi	08.11.2023	
Etik Kurul Karar No	2023/42	
Enstitü Sekreteri		

TEZDEN ÇIKARILAN YAYIN		
Yayın Başlığı	Çifçi Durlu, K., & Aslan S. (2024). Relationships Between Parenting Attitudes And Stress Coping Methods in Turkish-Origin Parents Living in The Netherlands and Parents in Turkey.	
Yayın Türü	☐ Ulusal Hakemli Dergide Makale ☐ Uluslararası Hakemli Dergide Makale ☐ Ulusal Kongre/Sempozyumda Bildiri ☒ Uluslararası Kongre Sempozyumda Bildiri	
Enstitü Sekreteri		

Oğlum Mehmet ınar'ıma...

TEŞEKKÜR

Öncelikle, yüksek lisans eğitimimin en başından itibaren desteğini her an yanımda hissettiğim, bana ilham veren, bilgi birikimi ve deneyimi ile bana hep doğru yolu gösteren, her ihtiyaç duyduğumda yanımda olan ve çalışmamın daha anlamlı hale gelmesini sağlayan değerli hocam ve tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Selçuk Aslan'a teşekkürlerimi sunarım.

Tez süresince göstermiş olduğu destek ve yardımlar nedeniyle kıymetli Enstitü Müdürü Dr. Öğr. Üyesi Şerafettin Sevgili hocama teşekkür ederim. Tercih döneminde bana yardımcı olan ve sağladığı değerli katkılar ile rehberlik için Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Süngerçlioğlu hocama teşekkür ederim. Görüşleriyle hazırlamış olduğum tezimi kabul eden değerli jüri üyelerine teşekkürler ederim. Tezimin araştırma ve analiz kısmında bana inanılmaz destek veren kıymetli Ayşegül Karadağ'a teşekkür ederim.

Son olarak, tezimi yazabilmem için bana tüm yardımlarını sunan, sevgi ve desteğiyle bana güç veren, başladığım her işi tamamlayacağıma gönülden inanan kıymetli kardeşlerim Seda Çifçi Oral ve Beste Çifçi'ye teşekkür ederim.

Tüm eğitim hayatıma boyunca, eğitim hayatımın ilk gününden itibaren maddi ve manevi beni destekleyen, yüksek lisans tezimi bitirmem için beni her zaman teşvik eden, motivasyona ihtiyaç duyduğum her an beni desteklemek için her zaman yanımda olan ve bana tüm hayatım boyunca güç veren ilk öğretmenim sevgili annem Mehpere Çifçi ve sevgili babam Münir Çifçi'ye teşekkür ederim.

Hayatımın en zor ve güzel anlarında yanımda olan, bana her konuda destek olan, hayallerimi ve hedeflerimi sonsuz destekleyen sevgili eşim Mehmet Fatih Dumlu'ya, çalışmalarım nedeniyle yeteri kadar birlikte vakit geçiremediğim, bana her zaman ebeveynliği ve hayatı öğreten 'hayatta kazanmakta var kaybetmede var, yeniden denersin üzülme anneciğim' diyerek en büyük motivasyon ve sevgi kaynağım canım oğlum Mehmet Çınar Dumlu'ya, ve yıllar süren çalışmalarım sebebiyle kendilerini ihmal ettiğim halde bana manevi destek veren tüm dost ve sevdiklerime teşekkür ederim.

Kimya ÇİFÇİ DURLU

Temmuz, 2024

ÖZET

Kimya ÇİFÇİ DUMLU

Hollanda’da Yaşayan Türk Kökenli Ebeveynler Ve Türkiye’deki Ebeveynlerde
Ebeveynlik Tutumu ve Stresle Başa Çıkma Yöntemi Arasındaki İlişkiler

Yüksek Lisans Tezi

İstanbul, 2024

Bu araştırma, Hollanda’da yaşayan Türk kökenli ebeveynler ile Türkiye’deki ebeveynler arasındaki ebeveynlik tutumu ve stresle başa çıkma yöntemlerini ilişkisel tarama modeli çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır.

Araştırma, İlişkisel Tarama Modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunu Hollanda’da yaşayan Türk kökenli ebeveynler ve Türkiye’deki ebeveynler oluşturmuş, toplamda 367 ebeveyn (%81.5 kadın, %18.5 erkek) örneklem seçim teknikleri arasından kartopu yöntemi ile seçilmiştir.

Araştırmanın verilerini toplamak için araştırmacının hazırladığı Kişisel Bilgi Formunun yanı sıra, Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ) ve Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği (SBTÖ) kullanılmıştır.

Araştırmada sürecinde toplanan verilerin analizi için IBM SPSS 22.0 yazılımı kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki birlikte değişim ilişkileri için Pearson korelasyon analizi, yordayıcı etkileri incelemek için regresyon analizi ve ölçek ortalamalarını karşılaştırmak için ANOVA (tek yönlü varyans analizi) kullanılmıştır.

Bu çalışma, kültürel bağlamın ebeveynlik tutumları ve stresle başa çıkma stratejileri üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Demokratik tutumun her iki ülkede de en yüksek ebeveyn tutumu olduğu gözlemlenmiştir. Ebeveyn tutumları ile stresle başa çıkma tarzları arasında pozitif yönde istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunmuştur. Hollanda’da yaşayan katılımcıların ebeveyn tutumları ölçek ortalamalarının Türkiye’de yaşayan katılımcılardan düşük olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlar, hem Türkiye hem de Hollanda’daki ebeveynler için geçerli olup, elde edilen tüm sonuçlar ilgili literatür ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Ebeveyn, Ebeveynlik Tutumu, Stresle Başa Çıkma, Hollanda

ABSTRACT

Kimya ÇİFÇİ DUMLU

Relationships Between Parenting Attitudes And Stress Coping Methods Among
Turkish-Origin Parents Living in The Netherlands and Parents in Turkey

Master's D. Thesis

İstanbul, 2024

This research aims to examine parenting attitudes and stress coping methods between Turkish origin parents living in the Netherlands and parents in Turkey within the framework of the relational screening model.

The research was conducted using the Relational Screening Model. The study group consisted of Turkish origin parents living in the Netherlands and parents in Turkey, and a total of 367 parents (81.5% female, 18.5% male) were selected by the snowball method among sample selection techniques.

In addition to the Personal Information Form prepared by the researcher, the Parental Attitude Scale (ETÖ) and the Stress Coping Styles Scale (SBTÖ) were used to collect the data of the study.

IBM SPSS 22.0 software was used to analyze the data collected during the research. Pearson correlation analysis was used for co-variation relationships between variables, regression analysis was used to examine predictive effects, and ANOVA (one-way analysis of variance) was used to compare scale means.

This study shows that cultural context has an impact on parenting attitudes and stress coping strategies. It has been observed that democratic attitude is the highest parental attitude in both countries. A positive, statistically significant relationship was found between parental attitudes and styles of coping with stress. It was determined that the parental attitudes scale averages of the participants living in the Netherlands were lower than the participants living in Turkey. These results are valid for parents in both Turkey and the Netherlands, and all results are discussed in the light of the relevant literature.

Keywords

Parent, Parenting Attitude, Coping with Stress, Netherlands

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
ETİK BEYAN.....	ii
İTHAF	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET	vii
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLOLAR DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	7
1.1. Aile ve Kültür.....	7
1.1.1. Aile Tanımı ve Yapısı.....	7
1.1.2. Ailenin Önemi ve İşlevleri.....	9
1.1.3. Kültür Kavramı ve Kültürlenme.....	11
1.1.4. Kültürler Arası Farklılıklar	13
1.1.5. Farklı Kültürlerde Aile Anlayışı.....	14
1.2. Ebeveynlik Tutumu	16
1.2.1. Tutum Kavramı ve Ebeveynlik Tutumları.....	16
1.2.2. Ebeveyn Tutumunu Etkileyen Faktörler.....	25
1.2.3. Ebeveyn Tutumlarına İlişkin Kuramlar	29
1.2.4. Ebeveynlik Tutumlarına İlişkin Yurtiçi ve Yurtdışı Araştırma Bulguları...35	
1.2.5. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	35
1.2.6. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	41
1.3. Stresle Başa Çıkma.....	43
1.3.1. Stres Kavramı	44
1.3.2. Stresle Başa Çıkma	50
1.3.3. Kuramsal Yaklaşımlar	51
1.3.4. Stresle Başa Çıkma ile İlgili Araştırmalar	57
1.3.5. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	57
1.3.6. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	59

1.4. Ebeveynlik Tutumu ve Stresle Baş etme Becerileri Arasındaki İlişkiler	62
İKİNCİ BÖLÜM: YÖNTEM.....	65
2.1. Araştırmanın Modeli	65
2.2. Evren ve Örneklem.....	65
2.3. Veri Toplama Araçları.....	65
2.3.1. Demografik Bilgi Formu	66
2.3.2. Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ).....	66
2.3.3. Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği (SBTÖ).....	67
2.4. Verilerin Toplanması.....	68
2.5. Verilerin Analizi.....	69
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR.....	71
3.1. Katılımcıların Demografik Bilgilerine İlişkin Bulgular	71
3.2. Araştırmada Kullanılan Değişkenlere İlişkin Bulgular	74
3.3. Değişkenler Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	74
3.4. Sosyodemografik Bulgulara Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	82
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	88
KAYNAKLAR	114
EKLER	135
EK 1. Ebeveyn Tutum Ölçeği	135
EK 2. Demografik Bilgi Formu.....	138
EK 3. Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği	140
EK 4. Etik Kurul Kararı	142

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Değişkenlerin Çarpıklık Basıklık Değerlerine İlişkin Bulgular	69
Tablo 2. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler.....	71
Tablo 3. Katılımcıların Aylık Gelirleri ve Yaş Ortalamalarına Dair Bulgular	72
Tablo 4. Katılımcıların Aldıkları Sosyal Desteğe İlişkin Değerlendirmelerine Dair Bulgular.....	73
Tablo 5. Katılımcıların Evliliklerinin Başlama Şekli ve Çocuk Sayılarına İlişkin Bulgular.....	73
Tablo 6. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	74
Tablo 7. Ebeveyn Tutumları İle Stresle Başa Çıkma Tarzları ve Alt Boyutları Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları.....	75
Tablo 8. Stresle Başa Çıkma Tarzlarının İzin Verici Ebeveyn Tutumu Üzerindeki Yordayıcı Etkisine Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları	77
Tablo 9. Stresle Başa Çıkma Tarzlarının Demokratik Ebeveyn Tutumu Üzerindeki Yordayıcı Etkisine Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları	78
Tablo 10. Stresle Başa Çıkma Tarzlarının Koruyucu Ebeveyn Tutumu Üzerindeki Yordayıcı Etkisine Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları	79
Tablo 11. Stresle Başa Çıkma Tarzlarının Otoriter Ebeveyn Tutumu Üzerindeki Yordayıcı Etkisine Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları	80
Tablo 12. Katılımcıların Ebeveyn Tutumlarına Göre Stresle Başa Çıkma Düzeylerinin Karşılaştırılması	81
Tablo 13. Katılımcıların Yaşadıkları Ülkeye Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması	82
Tablo 14. Katılımcı Annelerin Yaşadıkları Ülkeye Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması	83
Tablo 15. Katılımcı Babaların Yaşadıkları Ülkeye Göre Değişken Ortalamalarının Karşılaştırılması	84
Tablo 16. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması ..	85
Tablo 17. Katılımcıların Aileden Sosyal Destek Alma Durumlarına Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	86

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Maccoby ve Martin'in iki Boyutlu Bakış Açısı Modeli	32
Şekil 2. Scheafer Modeli	33
Şekil 3. Lamborn ve Arkadaşlarının Modeli.....	35
Şekil 4. Stresin Vücuttaki Etkileri.....	49

KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltma	Açıklama
ETÖ	Ebeveyn Tutum Ölçeği
SBTÖ	Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği
TDK	Türk Dil Kurumu

GİRİŞ

Aile, toplumsal normların temel öğrenildiği yerdir ve toplum içinde mevcut olan bu normlar aile aracılığıyla nesilden nesile aktarılmaktadır. Aynı zamanda aile, bu normların aile üyeleri tarafından doğru bir şekilde uygulanıp uygulanmadığını denetlerken, toplum da aile yapısının sağlıklı olup olmadığını denetlemektedir (Aktaran Şendoğdu, 2000). Aile, genel anlamda toplum ile birey arasındaki bağları güçlendiren ve toplumun devamlılığını sağlayan önemli bir sosyal kurumdur. Ailenin en temel fonksiyonları arasında neslin devamını sağlama, çocuk bakımı, eğitimi ve sosyal uyumun sağlanması bulunmaktadır. Bu görevlerin yanı sıra, aile aynı zamanda çocukların korunması ve güven duygusunun geliştirilmesi gibi önemli sorumlulukları da üstlenmektedir. Çocukların fiziksel ve psikolojik gelişimlerine destek olma da ailenin kilit rollerinden biridir (Maccoby, 1984).

Bu temel işlevlerin gerçekleştiği ailenin yapısı ve anne-baba ile çocuk ilişkileri, çocuğun temel güven duygusunun oluşması ve kişiliğinin şekillenmesi açısından oldukça önemli görülmektedir. Anne ve babanın çocuğa yönelik tutumları, çocuğun benliğinin gelişimi üzerinde etkili bir rol oynamaktadır (Güngör, 1995). Çocuk, toplum yaşamına uyum sağlama konusundaki temel davranış örneklerini ilk olarak ailesinden öğrenmektedir. Zamanla okul ve diğer sosyal kurumlar katkı sağlasa da ailenin bu konudaki önemi ve sorumluluğu azalmamaktadır (Oktay, 1999). Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları, çocuğun sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimini etkileyen en temel faktörlerden biridir ve bu tutumlar, çeşitli sosyal ve çevresel etkenlerin ötesinde bir etkiye sahiptir (Grusec ve Davidov, 2007).

Ebeveyn ve çocuk ilişkisinin niteliği, bireyin yetişkinlik dönemindeki diğer insanlarla kurduğu ilişkiler, değer yargıları ve alışkanlık biçimlerini etkileyerek önemli bir rol oynamaktadır (Kandır ve Alpan, 2008).

Ebeveynlerin tutumları, bireyin karakter oluşumunu ve kişilik gelişimini büyük ölçüde etkilemektedir. Bu etki, ilerleyen dönemlerde bireyin kendi çocuklarına benzer tutumları aktarmasına yol açabilmektedir (Tire, 2011).

Büyüme sürecini başarıyla tamamlayan çocuklar, sağlıklı aile ilişkileri içinde gelişmiş bireyler olarak yetişirler. Bu bağlamda, ebeveyn-çocuk ilişkisinin temelini ebeveyn davranışları oluşturmaktadır (Yavuzer, 2011).

Bireyin bilişsel ve duygusal gelişimi, biyolojik büyüme ve olgunlaşmanın yanı sıra toplumsal normlar, kültürel değerler ve davranış beklentileri tarafından şekillendirilmektedir (Recebov, 2000a). Ailenin sosyokültürel yapısı, ebeveynlerin çocuk yetiştirme konusundaki değer ve inançları üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir (Kolhatkar ve Berkowitz, 2014a; Tudge vd., 2000). Farklı toplumlarda ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarındaki farklılıklar genellikle kültürel değerlerle açıklanmaktadır (Chiu, 1987a; Recebov, 2000a; Von Der Lippe, 1999a; Wang ve Phinney, 1998a). Kültür, ebeveyn tutumlarının değerlerini, geleneklerini ve davranışlarını yansıtır. Her kültür, kendi kimliğini yansıtan bir aile yapısıyla varlığını sürdürür. Ebeveynler için uygun ya da uygun olmayan davranışlar, kültürler tarafından belirlenir (Rothbaum vd., 2000).

Toplumun kültürünü ve değer yargılarını öğretme misyonu, aile tarafından çocuklara aktarılan bir görevi ifade etmektedir (Marsiglia vd., 2006).

Ebeveynlerin çocuklarına yönelik farklı tutumları, bireylerin farklı kişilik örüntüleri geliştirmelerine neden olabilmektedir. Araştırmalar, psikososyal gelişim için en sağlıklı tutumun demokratik ve güven veren ebeveyn tutumu olduğunu göstermektedir. Bu yaklaşımda, çocuklar anne ve babalarından koşulsuz sevgi ve ilgi görmektedir. Yapılan araştırmalar, anne-baba tutumlarında demokratik yaklaşımın benimsendiği ailelerde bireylerin sağlıklı bir şekilde yetiştirildiğini ve çocuk ile ebeveyn arasındaki iletişimin güçlü olduğunu göstermektedir (Karaman, 2020). Öte yandan, yapılan araştırmalar aşırı koruyucu ebeveyn tutumunun çocuğun kişilik gelişimini olumsuz etkileyebileceğini ortaya koymaktadır. Bu tutumda, çocuğun aşırı bir şekilde kontrol altında tutulduğu ve gösterilen sevgi ve ilginin koşullu olduğu gözlenmekte, bu da bireyin özerkliğini kazanmasını engelleyebilmektedir (Aydın, 2019).

Her kültürün kendine özgü ebeveyn tutumu vardır. Bu ebeveyn tutumları, toplumdan topluma ve kültürden kültüre değişiklikler gösterebilmektedir. Ayrıca, aynı kültür içinde farklı aileler arasında da farklı çocuk yetiştirme yaklaşımları gözlemlenebilmektedir (Kulaksızoğlu, 2017: 117). Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tarzları kültürel bağlama göre

değişebilmektedir. Bireyci kültürlerde, çocuk yetiştirilirken bireyin bağımsızlığı, kendi kimliğini bulma ve kişisel gelişimi vurgulanmaktadır. Diğer yandan, toplulukçu kültürlerde çocuklar, topluma, gruba ve aileye uyum sağlama ve bağlılık gibi değerlere odaklanarak yetiştirilmektedir (Triandis,1989).

Toplulukçu değerlere sahip bir toplumdan bireyci değerlerin hakim olduğu bir topluma göç eden ebeveynler, kendi kültürel kimliklerini koruma çabası içinde iken, çocuklarına yeni ve farklı bir kültürel ortamda ebeveynlik yapmak zorunda kalırlar. Bu ikili sorumluluk, göç eden ebeveynler üzerinde ciddi bir baskı oluşturabilir (Inman vd., 2007). Bireyler, yaşamın her evresinde karşılaştıkları yeni durumlara uyum sağlamak için başa çıkma becerilerini geliştirmek üzere yeni bilgi ve yetkinlikler edinmeye ihtiyaç duyarlar.

Ebeveynler, kendi kültürlerinden az sayıda kişinin bulunduğu bir ortamda çocuk yetiştirirken, çocuklarıyla olan ilişkilerinde zaman zaman stres ve çatışma gibi olumsuz durumlar yaşayabilirler. Çünkü göçmen gruplar, göç ettikleri toplumlara uyum sağlama konusunda farklı kültürleşme stratejileri benimseyebilirler. John Berry'nin modeline göre, göçmenler kendi kültürel kimliklerini koruma ve göç ettikleri toplumla ilişkilerini sürdürme düzeylerine göre dört farklı kültürleşme stratejisi benimserler (Berry, 2001). Hem kendi kültürlerini hem de yeni kültürü önemseyerek bu kültürel özellikleri bütünleştirenler entegrasyon stratejisini benimserken, kendi kültürlerinden vazgeçip yeni kültürü tamamen benimseyenler asimilasyon stratejisini tercih ederler. Yeni kültürden uzak durarak veya tamamen koparak kendi kültürlerini sürdürmeyi seçenler ayrışma stratejisini izlerken, her iki kültürü de reddedenler marjinalleşme stratejisini kullanır. Ebeveynlerin bu zorluklarla başa çıkma becerilerinin ebeveynlik tutumlarıyla olan ilişkisi, bu çalışmanın ana problemini oluşturmaktadır.

Türkiye ve Hollanda gibi iki farklı toplumda yaşayan Türk kökenli ebeveynlerin; ebeveynlik tutumu ve stresle başa çıkma becerileri arasında farklılıkları incelemek bu alandaki literatüre önemli katkı sağlayacaktır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Hollanda ve Türkiye'de yaşayan Türk ebeveynlerin ebeveyn tutumları ile stresle başa çıkma yöntemleri arasındaki ilişkileri incelemektir. Bu amaç doğrultusunda, araştırmada ele alınan sosyo-demografik değişkenlerle ebeveyn

tutumları ve stresle başa çıkma becerileri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı ve sosyo-demografik değişkenler temelinde oluşturulan gruplar arasında anlamlı farklılıkların bulunup bulunmadığı araştırılacaktır. Ayrıca, incelenen değişkenlerin birbirleri üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olup olmadığı da incelenecektir.

Araştırmanın Problemi

Araştırmanın problem cümlesi; Hollanda’da ve Türkiye’de yaşayan Türk kökenli ebeveynlerde ebeveynlik tutumu ve stresle başa çıkma yöntemi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? şeklinde belirlenmiştir.

Temel problem çerçevesinde belirlenen alt problemler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

1. Türkiye ve Hollanda’da yaşayan Türk kökenli ebeveynlerde ebeveyn tutumu ve stresle başa çıkma becerisi ve alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Ebeveyn tutumlarına göre stresle başa çıkma becerilerinde anlamlı farklılık var mıdır?
3. Kadın ebeveynler ile Erkek ebeveynler ebeveyn tutumu ve stresle başa çıkma becerisi bakımından anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
4. Hollanda’da yaşayan ebeveynler ile Türkiye’de yaşayan ebeveynler arasında ebeveyn tutumu ve stresle başa çıkma becerisi bakımından anlamlı bir farklılık var mıdır?
5. Hollanda’da yaşayan anneler ile Türkiye’de yaşayan anneler arasında ebeveyn tutumu ve stresle başa çıkma becerisi bakımından anlamlı fark var mıdır?
6. Hollanda’da yaşayan babalar ile Türkiye’de yaşayan babalar arasında ebeveyn tutumu ve stresle başa çıkma becerisi bakımından anlamlı fark var mıdır?
7. Hollanda’da yaşayan ebeveynler ile Türkiye’de yaşayan ebeveynler arasında stresle başa çıkma becerisi; aileden algılanan sosyal destek düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırmanın Önemi

Ebeveyn tutumları ve stresle başa çıkma yöntemlerinin etkileri çeşitli araştırmalarla incelenmiş olsa da, farklı kültürel ve toplumsal normlara sahip ortamlarda yaşayan ebeveynler üzerinde yapılan çalışmaların sayısının oldukça az olduğu

gözlemlenmektedir. Anne babanın çocuğun bilişsel, toplumsal ve duygusal yönden gelişmesinde en önemli etken olduğu yanı sıra ebeveynlik tutum ve davranışlarının içinde yaşanan toplumsal ve kültürel yapı farklılıklarından etkilenebileceği düşüncesinden yola çıkarak gerçekleştirilen bu araştırmanın alandaki bu eksikliği giderilmesine katkıda bulunması önemli görülmektedir.

Son yıllarda çocuk gelişimi, eğitim, psikoloji ve sosyoloji alanlarında yapılan birçok araştırma, ebeveyn tutumlarına büyük önem vermektedir. Çocuğun sağlıklı gelişimi için anne ve babaların oynadığı kilit rolün yanı sıra, aynı zamanda toplumun genel değişim ve gelişimine de katkı sağlayan etkili üyeler oldukları kabul edilmektedir. Ebeveyn tutumu ve başa çıkma tarzlarının ebeveynler tarafından gelecek kuşaklara aktarılan önemli miraslar olduğu da göz önünde bulundurularak bu konunun araştırılmasının oldukça değerli olduğu kıymetlendirilmektedir. Elde edilen bulgular doğrultusunda alan uzmanlarına ve ebeveynlere yönelik uygulama tavsiyeleri ve öneriler sunmak da önem arz etmektedir.

Anne ve babaların çocuk gelişimine olan katkısının, sosyal, ekonomik ve kültürel faktörlere bağlı olarak farklılık gösterdiği düşünülmektedir. Özellikle kültürün önemi ve etkisi göz önüne alındığında, anne ve baba davranışlarının farklı kültürler içinde nasıl şekillendiği konusunda daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Türkiye'den Batı'ya göç etmiş Türk aileleri üzerinde yapılan gözlemler, ebeveynlik tutumlarının kültürleşme eğilimleri ve sosyoekonomik özelliklerden etkilendiğine dair emareler göstermektedir. Bu konunun bilimsel olarak incelenmesi alana önemli katkı sağlayacaktır. Öte yandan, Hollanda'da yaşayan farklı kuşaklardan Türk ebeveynlerin ebeveynlik tutumları ve stresle başa çıkma yöntemleri ile Türkiye'deki ebeveynlerin tutumları ve stresle başa çıkma yöntemleri arasındaki ilişkiyi ele alan ve karşılaştıran yakın zamanda gerçekleştirilen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma, bu konudaki önemli bir boşluğu doldurmaya yöneliktir.

Araştırmanın Sayıtları

Araştırma kapsamındaki başlıca varsayımlar aşağıda sıralanmıştır:

1. Araştırmanın katılımcıları, soruları içtenlikle ve kendileri açısından en uygun şekilde yanıtlamışlardır.

2. Araştırmada kullanılan ölçekler, ölçülen değişkenleri yeterli düzeyde değerlendirebilmektedir.
3. Araştırmaya katılanların ölçek maddelerini anlayacak düzeyde eğitim ve bilgi birikimine sahip olduğu varsayılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma kapsamında ele alınan örneklem, Hollanda’da yaşamakta olan Türk kökenli ebeveynler ve Türkiye’de ikamet eden ebeveynler içerisinde ulaşılabilir olanlardan oluşmaktadır. Bu seçim, çalışmanın sınırlılıklarını belirleyen temel unsurlardandır. Araştırmanın örneklemini, Ocak - Haziran 2023 tarihleri arasında yaşayan Hollanda’da yaşayan Türk kökenli ebeveynler ile Türkiye’de ikamet eden toplam 360 ebeveyni kapsamaktadır. Elde edilen veriler, “Kişisel Bilgi Formu”, “Ebeveyn Tutum Ölçeği” ve “Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği” araçları aracılığıyla toplanmıştır. Bu araçlarla toplanan yanıtlar, çalışmanın kapsamını ve sınırlılıklarını belirlemede etkili olmuştur.

Araştırmanın Terim ve Kavramları

Aile: Aile, kan bağı, evlilik veya nüfusa kaydetme yoluyla birbirine bağlı bireylerden oluşan ve sosyoekonomik birimleri oluşturan bir grup olarak tanımlanır. Bu grup, yetişkin üyelerin çocuklarını yetiştirmekten sorumlu olduğu bir yapıyı ifade eder (Giddens ve Sutton, 2014).

Ebeveyn Tutumu: Ebeveynlerin kendi ailelerinden edindikleri, gözlemleyerek, kişilik özellikleriyle harmanlayarak bir objeye karşı oluşturdukları duygu, düşünce ve davranışları tanımlamaktadır (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2017).

Stresle Başa Çıkma Yöntemi: Stres yaşantısı sırasında, bedensel ve psikolojik aşırı uyarılmayı azaltmak veya ortadan kaldırmak amacıyla bedensel, bilişsel, duygusal ya da davranışsal düzeylerde gösterilen çabaları ifade eden bir kavramdır (Lazarus ve Folkman, 1984; Snyder, 1999; Aktaran Korkut, 2004; Baltaş ve Baltaş, 1998; Aldwin, 2000; Aydın, 2006: 7).

BİRİNCİ BÖLÜM: KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Aile ve Kültür

1.1.1. Aile Tanımı ve Yapısı

İnsanın toplumsallaşma süreci içinde kendi fizyolojik, psikolojik ve toplumsal özelliklerine ve ihtiyaçlarına en iyi cevap veren yapılardan biri aile olarak kabul edilmektedir. Türk Dil Kurumu (TDK) ise aileyi "Evlilik ve kan bağına dayalı, karı, koca, kardeşler ve çocuklar arasındaki ilişkilerden oluşan, toplumdaki en küçük birim" olarak tanımlar TDK (2020). Amerika Birleşik Devletleri resmi kurumları, aileyi "Evlilik, doğum, evlatlık edinme veya tercihe dayalı bir ilişki sonucu bir araya gelen ve aynı evde birlikte yaşayan iki veya daha çok bireyden oluşan bir grup" olarak tanımlamaktadır (Aktaran Canatan, 2013: 61). Hollanda Aile Konseyi, aileyi çocuk merkezli bir perspektiften tanımlamaktadır. Bu tanımlamaya göre, aile, bir veya daha çok sayıda çocuğun yetiştirildiği bir yaşam birimi olarak görülmektedir (Canatan, 2013: 61).

Aile tanımlamaları, ailenin yapısına ve ait olduğu kültürel normlara bağlı olarak değişiklik gösterebilir. Aile, evrensel bir kavram olmasına rağmen, dünyadaki tüm aileleri tek bir evrensel tanım içinde toplamak veya yansıtmak pek mümkün değildir. Bu durum, ailenin yapı, üye sayısı ve işlev gibi pek çok açıdan farklılık göstermesinden ve sürekli değişen dinamik bir yapıya sahip olmasından kaynaklanmaktadır (Eşsizozlu, 2012, 9-12). Taylan (2003: 4), aile kavramına evrensel bir tanım getirmenin zorluğuna dikkat çekmektedir; zira bu kavram, geniş bir yelpazeye sahip olup farklı perspektifler ve konulara göre çeşitli tanımları içermektedir. Ailenin evrensel bir tanımını yapmak, her toplumda farklılık göstermesi nedeniyle oldukça zordur. Türk toplumunda aile, "Anne, baba ile birlikte çocuklar ve her iki tarafın akrabalarını (aile yapısının gereksinimlerine göre) da içeren ekonomik ve sosyal bir birlik" şeklinde tanımlanır (Gökçe, 1991: 207).

Toplumun en küçük birimi olan aile, insan yaşamında önemli bir yere sahiptir. Aile, bireylerde fiziksel ve ruhsal sağlığını korumak için gereken sevgi, ilgi, şefkat ve bakımı sağlayan en doğal ortamdır. Aynı zamanda aile, bireyin yaşamında tatmin sağlamasında,

sorumluluklarını en iyi şekilde yerine getirmesinde ve topluma fayda sağlayan bir birey olmasında büyük bir rol oynar (Bulut,1993a; Nazlı, 2003)

Aile, insanlığın doğuşundan günümüze kadar çeşitli etkileşimler sonucunda değişiklik göstermiş olmasına rağmen, toplumun en küçük ve en temel birimidir (Turgut, 2017, 94).

Briffault, anaerik dönemde ailenin ilk formlarının ortaya çıktığını vurgulamış, zamanla ailenin evrim geçirerek patriarkal bir yapıya dönüştüğünü ve günümüzdeki çekirdek ailenin 19. yüzyılda belirginleşen somut bir örnek olduğunu ifade etmiştir (Aktaran Gökçe, 1976: 54).

Sosyal değişim süreci, değerlerin ve normların benimsenmesi ve uygulanması konusunda çeşitlilik ve uyum sorunlarına yol açabilir. Modernleşme süreci, bireyci bir tutum benimsemeye yönelik olarak insanları etkilemiştir (Yazıcı, 2014, 216). Bireyler doğduklarında, içinde buldukları sosyal kurallarla karşılaşır ve bu kurallar zamanla sosyal yapıya göre değişkenlik gösterebilir. Tarihsel süreç içindeki bu sosyal değişimler, aile yapısını da etkilemiş ve ailenin yapılanmasında değişikliklere yol açmıştır (Bayer ve Yıldırım, 2017: 221).

Toplumsal değişimlerin etkisiyle aile yapısında değişiklikler meydana gelmiş, tek bir aile yapısından diğerine geçiş yerine, aile yapıları çeşitlenmiştir. Bu çeşitlenen aile yapılarına özgü belirli özellikler bulunmaktadır (Karlı, 2019: 4). Çekirdek aileler, geniş ailelere kıyasla daha savunmasız olabilir. Geleneksel aile yapısından çekirdek aileye geçişle birlikte aile üyelerinin sayısı azalmış ve bu durum, ailelerin işlevlerinde önemli değişimlere neden olmuştur (Bayer, 2013: 104).

Geniş ailede, kadın-erkek, anne-baba, ebeveyn-çocuk ve diğer akrabalar arasındaki ilişkiler, kutsal değerlere dayandırılarak anlam bulur. Bu aile tipinin temel ilkeleri arasında otoriteye bağlılık, aile büyüklerine saygı ve onlara bakma sorumluluğu yer alır. Ayrıca, geniş aile yapısında mahremiyet ve inanç büyük önem taşır; bu nedenle aileye ait sorunlar veya sırlar dışarıya yansıtılmaz (Can, 2014: 76).

Geleneksel aile yapısı, kişisel özgürlükleri kısıtlayıcı ve bireysel gelişime sınırlayıcı bir yapıyla bilinmektedir. Bu tür ailelerde bireyler, aileye son derece bağımlıdır ve “biz” düşüncesi “ben” düşüncesinin önündedir. Geleneksel ailelerde çocukların duyguları ve düşünceleri yani bireysel hedefleri genellikle göz ardı edilmektedir, çünkü çocuklar

gelecekte ailenin ekonomik ve bakım ihtiyaçlarına katkı sağlama rolüyle büyütülmektedirler. Bu nedenle, geniş aile yapılarında, çocuklar özerklik kazanma fırsatı bulamayabilmektedirler (Eyce, 2014; Karataş, 2001; Geçtan, 2020).

Sanayileşmenin etkisi ve kadının iş hayatına katılmasıyla beraber, aile işlevlerinde bir küçülme yaşanmıştır. Aile, daha önce üstlendiği birçok işlevi dış kurumlara devretmiştir. Üretime katılımın azalması ve eğitimin aile dışındaki kurumlar tarafından üstlenilmesi gibi faktörler, endüstri toplumlarında geniş ailenin küçülmesine ve çekirdek aileye geçişin hızlanmasına yol açmıştır. Zamanla geniş aile ağırlığını yitirerek yerini çekirdek aileye bırakmıştır (Kapız, 2002: 144).

Çekirdek aile, anne-baba ve çocuklardan oluşan, ayrıca bir veya birkaç kişinin daha dahil olabileceği bir yapı olarak tanımlanmıştır (Murdock, 1949: 1; Aktaran Selman, 2017: 28-30). Günümüzde çekirdek aile, genellikle anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan bir yapı olarak tanımlanmaktadır (Karaca, 2010: 23).

Değişen toplumsal koşullar nedeniyle, geçmişte orta sıklıkta rastlanan çekirdek aile modeli, günümüz modern toplumunda artık daha yaygın ve baskın bir aile modeli haline gelmiştir (Bustan, 2015: 55).

Ekonomik, siyasi, sosyolojik, sağlık ve eğitim gibi çeşitli nedenlerle kırsal alanlardan kentlere göç eden geleneksel geniş aileler, şehir yaşamının gerekliliklerine uyum sağlama sürecinde "geçiş ailesi" olarak adlandırılan bir dönüşüm süreci yaşarlar. Bu aile türü, hem geleneksel hem de modern değerleri bir arada yaşayan bir yapıya sahiptir. Geçiş ailesindeki bireyler, bir yandan ekonomik çıkarlarını korumak ve kente uyum sağlamak için çaba harcarken, diğer yandan hızla yerleşim yerlerinden kopmaları nedeniyle derin bir yalnızlık ve suçluluk gibi olumsuz duygular yaşadıkları için geleneksel kuralları sürdürmeye çalışmaktadırlar (Özguven, 2000; 2001). Bu nedenle, yapısal olarak modern olmasına rağmen, aile içi dinamikler açısından geleneksel aile modelinin özelliklerini de içermektedir (Taylan, 2009: 121).

1.1.2. Ailenin Önemi ve İşlevleri

Aile kurumunun toplumda çeşitli işlevleri bulunmaktadır. Bu işlevlerin en önemlisi, toplumun sürekliliğini sağlamaktır. Ebeveynlerin varlığı ve onların çocuklarıyla sağlıklı bir iletişim içerisinde olmaları çocukların gelecekları için çok önemlidir. Çünkü sağlıklı

bir toplum sağlıklı ailelerden oluşmaktadır. Aile içinde bulunduğu toplumun sosyo-kültürel refahını ve yaşam kalitesini etkileyen önemli bir kurumdur. Aile yapısı ve işlevselliği, ülkelerin geleceği açısından büyük önem arz etmektedir. Aile içi ilişkilerin dinamikleri; sosyo-ekonomik düzey, sosyal destekler, aile üyelerinin kişilik özellikleri ve genetik faktörler gibi birçok unsuru kapsar ve bu faktörler ailenin işlevselliğini etkileyebilir (Özgüven, 2000).

Matejevic ve Jovanovic (2011) tarafından öne sürülen görüşe göre, işlevsel aile yapıları, aile içinde belirlenen hedeflere ulaşmayı amaçlayan ve genellikle bu hedeflere ulaşabilen ailelerdir. İşlevsiz aileler, görevlerini tam olarak yapmayan ve olumsuz bakış açısına sahip aileler olarak görülmektedir. Buna karşılık, işlevsel aileler, aile üyeleri arasında duygusal ve zihinsel tutarlılığı sağlayarak, bireylerin büyüme ve gelişimi için çeşitli fırsatlar sunmalıdır. Bu kapsamda, Matejevic ve Jovanovic (2011) aile işlevlerine üç düzeyli bakmaktadır. İlk işlev biyolojik düzeydedir ve cinsel ihtiyaçların karşılanması ile soyun devamını sağlayan üreme işlevlerini içerir. İkinci işlev ekonomik düzeydedir ve üretim ile tüketim işlevlerine hizmet eder. Son olarak, psiko-sosyal düzeydeki işlev, aile üyelerinin eğitim gereksinimlerinin karşılanması, sosyalleşmeleri ve aile bireyleri arasındaki duygusal bağların güçlendirilmesine yönelik olanaklar sunar. Dai ve Wang (2015) tarafından ifade edildiği şekliyle aile, sadece toplumun temel bir yapı taşı olmanın yanısıra, aile üyelerinin bireysel, zihinsel ve fiziksel tüm gelişimi desteklediği önemli bir grup olarak kabul edilmektedir. Aile işlevleri, bu bağlamda, ailenin büyümesini desteklerken aynı zamanda bireysel gelişimi pekiştiren, temel ihtiyaçların sorunsuz bir şekilde karşılandığı, belirli kararlar alınan, hedefleri olan ve bu hedeflere yönelik çabaların gösterildiği işlevleri ifade etmektedir.

Ogburn (1963), aile kavramını geniş bir perspektifle ele almıştır. Ona göre aile, şu işlevleri yerine getirmektedir: neslin devamını sağlamak, ekonomik ihtiyaçları karşılamak, bireylere sosyal statü kazandırmak, çocukların eğitimini sağlamak, dini bilgi ve inançların aktarımını gerçekleştirmek, boş zamanları değerlendirme faaliyetleri sunmak, aile üyelerinin birbirini korumasına olanak tanımak, aile üyelerinin arasındaki sevgi ortamı oluşturmaktır.

Nirun, ailenin işlevlerini bireysel, kişisel ve insani ihtiyaçlar bağlamında üçlü bir perspektif sunarak ele almaktadır. Nirun'a göre, aile, bireylerin temel gereksinimlerini

(beslenme, barınma, korunma ve sağlıklı yaşam), kişisel gereksinimlerini (eğitim, yetiştirme ve haklara sahip olma) ve insani gereksinimlerini (manevi duygu ve düşüncelerle zenginleşme) karşılayan bir sosyo-ekonomik kurum olarak işlev görmektedir (Nirun, 1994: 21).

Sağlıklı ailelerde, ebeveynler ve diğer tüm üyeler duygusal gelişim açısından sürekli bir değişim ve ilerleme sürecindedirler. Aile, her bir üyesine değer verir ve onların kişisel saygılarını olumlu yönde geliştirmelerine destek sağlar (Nazlı, 2003; Cüceloğlu, 2015).

1.1.3. Kültür Kavramı ve Kültürlenme

Sosyal ve kültürel antropolojinin temel inceleme alanı olan kültür, toplum ve içinde yaşayan bireyler üzerinde oldukça etkili ve geniş bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırmada farklı kültürler içerisindeki ebeveynler incelendiğinden kültür kavramı detaylı olarak ele alınmıştır.

Dilimizde, “kültür” kelimesi ilk kez Ziya Gökalp tarafından “hars” olarak kullanılmıştır. “Hars” kelimesi, Arapça toprağın işlenmesini, tarımı ifade eden “hırsat”ten sözcüğünden gelmektedir. Türk Dil Kurumu, bu kelimenin yerine “ekin” kullanımını önermiştir. Ancak, “ekin” kelimesi tarım ve ürün anlamlarıyla karışabileceği ve yanlış anlaşılmalara neden olabileceği için yaygınlaşmamış, dolayısıyla “kültür” kelimesi kullanılmaya devam etmiştir (Yıldırım, 2015: 302). Gökalp, “hars” olarak ifade ettiği kültürü şu şekilde tanımlamıştır: “Bir toplumun tüm bireylerini birbirine bağlayan ve aralarında dayanışma oluşturulmuş kurumlardır. Bu kurumların bütünü, o toplumun kültürünü oluşturur”. Tylor, kültürü bir toplumun üyeleri arasında paylaşılan ve onlara aktarılan görüşler, değerler ve algılar bütünü olarak tanımlar. Tylor, kültürü "bir bireyin, toplumun bir üyesi olarak kazandığı inanç, bilgi, ahlak, sanat, gelenekler, alışkanlıklar ve yeteneklerin karmaşık bütünü" şeklinde tanımlamıştır (Yıldırım, 2015).

Bireylerin toplum içinde diğer insanlarla birlikte refah içinde bir yaşam sürdürebilmeleri, yaşadıkları toplumun örf ve adetlerine, gelenek ve göreneklerine uyum sağlamaları, günlük toplumsal norm ve kurallara uymaları ve kabul etmeleri ile grup içinde kendilerine verilen rolleri gereğince yerine getirmeleri durumunda mümkün olabilmektedir. Her birey, toplum içinde önceden tahmin edilebilecek davranış modelleri geliştirmek durumundadır. Aksi takdirde, bireyler bir durumda diğer

insanların nasıl davranacağını bilemezlerse, grup yaşamı ve işbirliği zorlaşmaktadır. Kültür, insan davranışlarına sınırlar koymakta ve yaşamı önceden tahmin edilebilir bir yol üzerine yerleştirmektedir. Kültür, bir insan topluluğunun inançları, rolleri, davranışları, değerleri, gelenekleri, örf ve adetleri gibi unsurlarından oluşan bir bütünü ifade etmektedir (Ajami ve Khambata, 1992).

Sosyolog Giddens, toplum ve kültürün arasında sıkı bir ilişki olduğunu kabul etmektedir. Bu nedenle kültürü sosyolojik olarak bir toplumun üyelerinin veya toplumdaki grupların yaşam biçimlerine atıfta bulunan bir kavram olarak tanımlamaktadır. Kültür, insanların giyim tarzlarından evlilik geleneklerine, aile yaşantılarından çalışma alışkanlıklarına, dini ritüellerden boş zaman etkinliklerine kadar pek çok yönü içermektedir (Giddens, 2001).

Geert Hofstede, kültürü “düşünme, duyma ve muamele tarzlarıyla sınırlı olmadığını, selamlamadan yemek yeme alışkanlıklarına, duygularını ifade ediliş biçimine ve bireyler arası fiziksel mesafeye kadar uzanan geniş bir davranış yelpazesini de kapsadığını vurgulamıştır. Bu kapsamlı bakış açısına göre kültür, cinsel davranışlardan bireyin beden algısına kadar uzanan ve insan yaşamının her alanını etkileyen karmaşık bir olgudur (Aktaran Kartarı, 2014).

Kültür tanımları incelendiğinde; kültürün hangi özelliği ön plana çıkarılmış olursa olsun, kültürü insanların ortaya çıkardığı ve her toplumun kendine ait kültürünün bulunduğu dikkat çekmektedir. Kültürel özellikler sadece ulusal sınırlarla sınırlı kalmayıp, aynı ülkenin şehirleri ve hatta aynı şehrin farklı mahalleleri arasında dahi çeşitlilik gösterebilmektedir. Bu durum, sahip oldukları farklı kültürel değerler ve davranış biçimleri nedeniyle toplulukların birbirinden ayrışmasına yol açmaktadır.

Bir bireyin doğduğu andan itibaren kültürün özelliklerini tanımaya başlayarak bu kültürü benimsemesi ve bu süreç sonucunda o kültüre ait davranışları öğrenmesi ve uygulamaya başlaması, kültürlenme sürecinin temelini oluşturmaktadır. Bu süreç, kişinin yaşamının her aşamasında devam etmekte ve kültürün gelecek nesillere aktarılmasını sağlamaktadır. Birey, ailesi, çevresi ve eğitim kurumları gibi faktörler aracılığıyla bu kültürün değerlerini, inançlarını, davranış biçimlerini ve normlarını öğrenmektedir. Bu süreçte aile, çocuğun ilk ve en etkili kültürel eğitimini sağlamaktadır. Daha sonra okul, arkadaş grupları, medya gibi faktörler de kişinin

kültürünü şekillendirmektedir. Kültürlenme süreci, kişinin kendi kimliğini oluşturmasında ve toplumsal bir varlık olarak kabul edilmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Bu süreç, bireyin kendi kültürüne aidiyet duygusu geliştirmesine ve toplumun bir parçası olarak kabul edilmesine yardımcı olmaktadır.

Kültürlenme süreci, bireylerin toplumlarına entegre olmalarını ve toplumların kültürel miraslarını gelecek nesillere aktarmalarını sağlayan önemli bir süreçtir (Konate, 2018: 3).

1.1.4. Kültürler Arası Farklılıklar

Kültürel yapılar, bireysel yaşam, aile dinamikleri, sosyo-ekonomik koşullar, eğitim, teknoloji, din, politika, coğrafi konum ve tarihsel geçmiş gibi birçok çeşitli faktörden etkilenmektedir. Bu kompleks ve çok boyutlu perspektif, kültürel çeşitliliğin derinliğini ve farklı kültürel ulusların etkileşimindeki zorlukları vurgulamaktadır. Kültürler arasındaki bu temel farklılıklar, global anlamda etkileşim ve anlayışın sınırlarını belirlemektedir (Sığrı ve Tıgılı, 2006).

Farklı değerlere, inançlara, düşünce ve iletişim tarzlarına ve davranışsal normlara sahip toplumların birbirleriyle ve çevreleriyle kurdukları anlamsal çerçevelerdeki farklılıklar, "kültürel farklılıklar" olarak tanımlanabilir (Hüseyinova, 2006: 34).

Kültürel farklılıklar kapsamında özellikle Doğu ve Batı kültürleri arasında, temelde altı farklı bileşen göze çarpmaktadır. Bu bileşenler, kültürel algı ve davranış açısından incelendiğinde; insan doğasına yönelik algılar, doğayla olan ilişki, insanlar arası ilişkiler, çalışma yöntemleri, zaman ve mekân algısı şeklinde sıralanmaktadır (Sargut, 2010: 68). Kültürlerarası iletişimde, dil engelleri de önemli bir sorun yaratabilmektedir (Helvacıoğlu, 2007).

Farklı kültürlerden bireyler, birbirlerinin davranışlarını ve iletişim biçimlerini anlamakta zorlanabilmekte, bu da yanlış anlaşılmalara ve etkili işbirliği yapma imkanlarının azalmasına yol açabilmektedir (Earley ve Mosakowski, 2004).

Thomas ve Inkson (2005), toplumların kültürel değerler, bireysel davranış beklentileri, gelenekler, kabul edilemez iş ve hareketler, iletişim tarzları, eğitim sistemleri ve yaşam standartları gibi pek çok alanda farklılık gösterdiğini vurgulamışlardır.

Triandis (2006), toplumların kolektivist (toplumcu) ve bireyci olarak ayrıştığını ve bu ayrımın davranışları nasıl etkilediğini incelemiştir. Kolektivist kültürlerde, bireylerin davranışları genellikle bağlam ve grupla olan ilişkilere odaklanırken, bireyci kültürlerde bireysel hedefler ve özbenlik ön plandadır. Triandis'in bu çalışması, kültürel çeşitliliğin anlaşılmasında ve kültürlerarası etkileşimlerde dikkate alınması gereken temel faktörleri ortaya koymaktadır.

1.1.5. Farklı Kültürlerde Aile Anlayışı

Kültür sözcüğü; bir toplumun, geleneksel yaşam biçimi olarak ifade edilen kazanımlarının ve o toplumca kabul edilen öğrenilmiş davranış örneklerinin tümünü kapsamaktadır. Kültürün verdiği davranış örneklerinin bir kuşaktan diğerine kademeli olarak ve sürekli değişerek aktarıldığına inanılmaktadır (Hamner, 1996).

Aile, çocukların yetiştirilmesinde evrensel bir toplumsal birim olup, bireyin kişilik gelişiminde kültürel çevrenin önemli bir etkisi vardır. Her toplum, çocuk yetiştirme ve eğitim yöntemlerini kendi kültürel değerleri doğrultusunda şekillendirmekte, bu da farklı toplumlarda değişen yaklaşımlara yol açmaktadır. İnsanın biyolojik donanımları temel becerilerin edinimini sağlarken, daha detaylı öğrenimler ve kişilik özellikleri büyüdüğü kültüre göre farklılık göstermektedir. Örneğin, Batılı toplumlarda bireysellik ve başarı odaklılık, Doğulu toplumlarda ise geleneklere bağlılık ve güçlü aile ilişkileri daha belirgindir. Bu kültürel farklılıklar, ebeveynlerin çocuk yetiştirme yaklaşımlarını etkilemektedir (Tuncer, 1980).

Ailenin dünyada çeşitli kültürlerde nasıl ve ne şekilde bir görüntü içinde olduğuna bakıldığında, genel nitelikte iki prototip aileden söz edilebilir. Bunlar; toplumcu aile modeli ve bireyci batı modelidir.

Toplumcu Kültürde Aile Modeli: Bu modele göre, aile yapısı çekirdek olsa da işlevsel olarak geniş aile gibi hareket etmektedir. Bireyler arasındaki ilişkiler yoğun olup, üretim ve tüketim faaliyetlerinde paylaşımlar yaygındır. Bu durum, aile ve grup değerlerinin, gruba ve aileye olan bağlılığın, akraba ilişkilerine ve ana-babaya hem duygusal hem de maddi yatırımların bir arada işlediği sosyalleşme değerlerini ve aile yapısı ilişkilerini yansıtmaktadır. Bu aile modelinde, toplumun amaç ve değerlerine büyük önem verilir ve ailelerin toplumcu tutumu, bireylerin hem ülkeye hem de aileye olan bağlılıklarını

pekiştirir. Geleneksel aile modelinde ebeveynlerde otoriter bir çocuk yetiştirme anlayışı yaygın olmaktadır. Bu yaklaşım, çocuğun itaatkar ve bağımlı olmasını teşvik etmekte, çocuğu aile sisteminin bir parçası olarak görmekte ve bağımsızlığı arzu edilen bir özellik olarak görmemektedir (Kağıtçıbaşı, 1995).

Bireyci Kültürde Aile Modeli: Çekirdek aile yapısına dayanan bu modelde, bireysel değerler ve özgürlükler ön plana çıkmaktadır. Ailenin odak noktası, bireyin kişisel gelişimi, ilgi ve yeteneklerinin serbestçe geliştirilmesine yöneliktir. Bireyci aile modelinde, çocuktan bağımsızlık ve kendi başına karar alma becerisi beklenir. Nesiller arası maddi bağımlılıkların azalmasıyla birlikte, bireylerin daha fazla sorumluluk alması ve bağımsız olmaları teşvik edilmektedir. Bu modelde, çocuğun maddi veya ekonomik değerinden ziyade, onun psikolojik değeri ve refahı ön plana çıkmaktadır (Özgüven, 2001; Kağıtçıbaşı, 1995).

Bu model, çekirdek ailenin diğer ailelerden ve nesillerden bağımsızlaşmasına, birbirlerine bağımlı olmamalarına yol açmaktadır. Bu durum, aile içindeki ilişkileri ve bireylerin toplum içindeki bağlarını şekillendirmekte, bireysel özerkliğin ve bağımsızlığın önemini vurgulamaktadır (Kağıtçıbaşı, 1995).

Bireyci ve toplumcu çocuk yetiştirme yaklaşımlarını “Birey mi, Toplum mu?” şeklinde kutuplaştırıcı bir tartışma olarak ele almak yanıltıcı olabilir. Gerçekte, kişinin gelişimi ve uyumu açısından her iki yaklaşımın da önemi bulunmaktadır (Özgüven, 2001).

Ülkemizde gerçekleştirilen araştırmalar, ebeveynlerin çocuk yetiştirme yaklaşımlarının genelde çocuğun bağımsızlığından ziyade itaatkarlık ve aile içi “karşılıklı desteğe” dayalı toplumsal değerlere odaklandığını ortaya koymaktadır. Bu bulgular, ana-babaların çocuk yetiştirmede bireysellikten çok, çocuk ve aile arasındaki güçlü bağları ve toplumla uyum içinde olmayı teşvik eden tutumları tercih ettiğini göstermiştir. Bu durum, çocuk yetiştirme anlayışında toplumsal değerlerin ve aile içi dayanışmanın önemini vurgulayan bir eğilimi yansıtmaktadır (Aktaran Özgüven, 2001).

Toplumumuzda çocuk eğitime yönelik yaklaşımlar ve tutumlar genellikle geleneksel kontrol ve otoriteye dayanmaktadır. Eğitim sürecinde, çocukların hareketleri ve davranışları çoğunlukla anne-baba tarafından yönlendirilmektedir. Araştırma bulguları, ülkemizdeki geleneksel çocuk eğitimi tutumlarının çevreye uyumu, otoriteye koşulsuz saygıyı ve büyüklere itaati desteklediğini göstermektedir. Disiplin anlayışı tutarlı

olmaktan ziyade, aşırı sert veya aşırı müsamahakâr olabilmekte ve keyfi değişiklikler gösterebilmektedir (Kağıtçıbaşı, 1995).

Hollanda kültürü ile ilgili olarak Dekovic ve Gerris'in (1992) yaptığı araştırma, Hollandalı annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını incelemiş ve çoğunluğun geleneksel yaklaşımları benimsediğini ortaya koymuştur. Araştırma, ebeveynlerin çocuk yetiştirmeyi bir görev ve sorumluluk olarak gördüklerini ve bu perspektifle ebeveyn-çocuk ilişkilerini sürdürdüklerini ortaya koymaktadır. Bulgular, eğitim düzeyi yüksek olan annelerin daha demokratik tutumlar sergilediğini, çalışan annelerin ise sıkı disiplin uygulamalarında azalma eğilimi gösterdiğini ortaya koymuştur. Araştırma sonuçları, ebeveynlik ve çocuk yetiştirme konusundaki kültürel değerlerin, ebeveynlerin çocuklarıyla olan etkileşimlerindeki davranışlarını etkilediğini göstermektedir. Bu bulgular, çocuk yetiştirme yaklaşımlarının kültürel arka plan ve ebeveynlerin sosyo-ekonomik durumlarına bağlı olarak farklılık gösterebileceğini vurgulamaktadır.

1.2. Ebeveynlik Tutumu

1.2.1. Tutum Kavramı ve Ebeveynlik Tutumları

Tutumun tanımlanmasında Thurstone'un (1931) tanımı öne çıkmaktadır. Thurstone tutumu, bir objeye karşı hissedilen olumlu veya olumsuz enerjinin belirli bir yoğunlukla derecelendirilip sıralanması şeklinde tanımlamaktadır. Başka bir bakış açısına göre ise, tutum bir bireyin veya bir objenin karşısında hissettiği duyguları, düşünceleri ve davranışları şekillendiren ve düzenleyen bir eğilimdir (Smith, 1968).

Tutumlar, sosyal yaşamın temel bir bileşeni olarak bireylerin davranışlarını biçimlendirmede önemli bir role sahiptir. Bu tutumlar, insanların birbirleriyle olan etkileşimlerini kolaylaştırarak sosyal hayatta önemli bir işlev görür. Ancak, tutumların sadece zihinsel süreçlerle sınırlı kalmadığı, aynı zamanda bireylerin davranışsal süreçlerini de etkilediği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda, tutumların hem bilişsel hem de davranışsal boyutlarının sosyal etkileşimlerdeki rolü ve etkisi, sosyal psikoloji ve davranış bilimleri alanında önemli bir araştırma konusudur (Tufan ve Güdek, 2008).

Kağıtçıbaşı (2008) tarafından belirtildiği üzere, tutumlar düzenli ve devamlı süreçlerdir. Bireyler, sosyal çevreleriyle etkileşim içinde oldukça, çeşitli obje ve kişilere karşı farklı tutumlar geliştirirler. Bu süreçte, aile kurumu özellikle önemlidir, çünkü çocukların temel eğitimlerini aldıkları ve kişiliklerinin şekillendiği bir ortam olarak, ebeveyn tutumları çocukların gelişiminde kritik bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, aile içindeki tutumlar ve sosyal etkileşimler, bireylerin kişilik gelişimi ve sosyal uyum becerileri üzerinde belirleyici etkilere sahip olmaktadır (Baumrind, 1971).

Ebeveyn tutumları, çocukların kişisel gelişimleri ve sosyal hayata adaptasyonları üzerinde önemli etkilere sahiptir. Bu tutumlar, çocukların değer yargılarını, inançlarını, davranışlarını ve genel tutumlarını şekillendirme sürecinde belirleyici bir role sahiptir. Dolayısıyla, ebeveynlerin yaklaşımları, çocukların hayatları boyunca sergileyecekleri davranış ve tutumlar üzerinde kritik bir etkiye sahiptir. Bu bağlamda, ebeveyn tutumları, çocukların gelişiminde ve toplum içindeki yerlerini belirlemede önemli bir faktör olarak kabul edilmektedir (Yılmaz, 2007).

Ebeveynlik hayat boyu süren ve eşlerin anne- baba ebeveyn olmaya karar verdikleri zaman başlayan bir olgudur (Koç vd., 2016). Bir bebeğin fiziksel ihtiyaçları olan korunma, beslenme ve barınmanın yanı sıra, sevgi ve ilgi gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması, ebeveynlere düşen bir sorumluluktur (Kömürcü, 2014).

Ebeveyn olma çocuğa rehberlik etme, sağlıklı ve güvenilir ilişki kurma gibi önemli detayları barındırmaktadır. Ebeveynliğin önemi ve her ebeveynin farklı baş etme stratejilerine sahip olması nedeniyle, literatürde çeşitli ebeveyn tutumlarına rastlanmaktadır. Bu kuramların genelinde, ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkinin kalitesinin önemi üzerinde durulmaktadır (Kömürcü, 2014).

Ebeveynlerin tutumları, nesilden nesile aktarılır ve kültürel bir bağlamda değerlendirilmelidir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2017). Her kültürün kendine özgü ebeveyn tutum ve davranışları bulunmaktadır. Bununla birlikte, aynı toplum içinde de ebeveyn tutumları çeşitlilik gösterebilir. Bazı ebeveynler bir çocuğuna hoşgörülü ve destekleyici bir tutumu benimserken, diğerine daha otoriter veya reddedici bir yaklaşım benimseyebilirler (Kulaksızoğlu, 2008).

Sağlıklı bir anne-baba tutumu, çocuğa karşı sevgi ve saygı göstermeyi, ılımlı, esnek ve demokratik bir yaklaşımla çocukla etkili bir iletişim kurmayı içermektedir. Buna

karşılık, sağlıksız ebeveyn tutumları, koşullu sevgi içeren ve çocuğun anne-babasıyla açık bir iletişim kurmasına izin vermeyen davranışlar olarak ele alınmaktadır (Bakırcıoğlu, 2002).

Ebeveyn tutumlarının iki temel özelliği, “duygusal ilişki boyutu” ve “denetim boyutu” olarak belirlenmiştir. Duygusal ilişki boyutu, çocuğa yönelik kabul edici ve merkeze alan yaklaşımlardan reddedici tutumlara kadar değişkenlik göstermektedir. Öte yandan, denetim boyutu ise kısıtlayıcı ebeveyn yaklaşımlarından hoşgörölü ve esnek tutumlara kadar geniş bir yelpazede incelenmektedir. Bu iki boyut, anne-baba tutumlarının çeşitliliğini ve çocuklar üzerindeki etkilerini anlamada temel bir çerçeve sunmaktadır (Yavuzer, 1993). Denetim boyutu, bireylerin sosyal hayatta uyumlu ve mutlu bir yaşam sürdürebilmeleri, sağlıklı ve iyi ilişkiler geliştirebilmeleri için zorunlu bir parametre olarak kabul edilmektedir. Bu boyut, bireylerin sosyal normlar ve kurallara uyum sağlama kapasitelerini ifade etmekte ve sağlıklı sosyal etkileşimler için temel bir unsur olarak görülmektedir (Özgüven, 2001).

Alan yazında yer alan çalışmalarda, ebeveyn tutumları araştırmacılar tarafından farklı alt başlıklarda ele alınmıştır. Ebeveyn tutumlarına dair ilk ayrıştırmanın gelişimsel bir psikolog olan Baumrind (1966) tarafından ebeveyn tutumları konusuna temel oluşturmuştur. Baumrind (1980; 1991) ebeveynlik stillerini demokratik/dengeli, otoriter ve izin verici olarak üç temel kategoriye ayırmıştır. Maccoby ve Martin (1983) ise bu kategorileri genişleterek demokratik, otoriter, izin verici, etnik azınlık, ilgisiz ve tutarsız olarak sınıflamışlardır. Filiz ve Yaprak (2009) ebeveyn tutumlarını demokratik, otoriter, koruyucu ve ilgisiz olarak sınıflandırmıştır. Buna karşılık, Hibbard ve Walton (2014) bu sınıflandırmayı demokratik, otoriter, izin verici-düşkün ve ihmalkâr-reddedici şeklinde yapmışlardır.

Bu çeşitli yetiştirme biçimlerinin ortak ve belirgin yönlerini belirleyerek, bunları belirli gruplar altında sınıflandırmak mümkündür (Şendil, 2003). Bunlar aşağıda kısaca incelenmiştir:

Baskıcı ve Otoriter Ebeveyn Tutumu: Bu ebeveyn tutumu, ebeveynler tarafından belirlenen kuralların ve kuralların katı bir şekilde uygulanmasını, çocukların istek ve görüşlerinin dikkate alınmaksızın, herhangi bir tartışma ya da anlaşma olmadan alınan kararların uygulanmasını içermektedir (Ekşi, 1990). Otoriter ebeveynlik tarzında, anne-

babaların sorumlulukları düşük olmasına karşın beklentileri yüksektir. Bu ebeveynler, itaat ve kontrollü davranışları önemser ve çocuklarına sürekli emirler verirler. Çocuklarıyla aralarında genellikle bir mesafe bulunur ve bu ilişki sıcaklıktan yoksundur. Otoriter ebeveynler, her şeyin belirli bir düzen ve sıra içinde olmasını bekler, tartışmalı diyaloglara eğilimlidirler ve çocuklarını yakından izlerler (Küçükturan, 2005). Otoriter ebeveynlik tutumunda hâkim olan korku kültüründe, anne-babalar çocuklarına karşı genellikle sert, asık suratlı, soğuk ve kesin tavırlarla yaklaşır. Bu ebeveynler, çocuklarına karşı duydukları sevgiyi sadece çocuklar kendi istedikleri gibi davrandığında gösterirler. Bu tür etkileşimler genellikle sert ve yetersizdir (Çağdaş, 2002). Anne-baba tutumlarında, çocuğa gösterilen sevginin yanı sıra, uygulanan disiplin ve denetimin niteliği de büyük önem taşımaktadır. Otoriter ebeveynlikte, çocukların istekleri neredeyse hiç dikkate alınmaz ve kurallar ile emirler oldukça sıkı bir şekilde uygulanır (Güngör, 2014). Otoriter ebeveynler, çocuk üzerinde aşırı baskı ve kontrol uygular ve genellikle çocuktan, onun kapasitesinin üzerinde beklentilerde bulunurlar. Bu ebeveynlik tarzı, çocuğun ihtiyaçlarının karşılanması konusunda yetersiz kalmayla ilişkilendirilmiştir (Sertelin, 2003).

Bu tür aile ortamlarında yetişen çocuklarda, sıklıkla öfke gelişimi ve dışa yönelik davranış sorunları gözlemlenmektedir (Snyder vd., 2003).

Aşırı Koruyucu Ebeveyn Tutumu: Ebeveynlerin temel görevlerinden biri, çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamak ve onların güvenliğini sağlamaktır. Ancak, aşırı koruyucu tutum sergileyen ebeveynler, çocukları üzerinde aşırı koruma ve denetim uygular, bu durum çocuğun bağımsızlık gelişimini engelleyebilir. Çocuğun her konuda deneyim kazanmasına ve öğrenmesine müdahale ederek, onun karar verme yeteneğini ve bağımsızlık duygusunu olumsuz etkileyebilirler (Erözkan, 2012; Aydın, 2002). Aşırı koruyucu ebeveynler, çocuklarına aşırı ilgi gösterir ve onları kontrol altında tutarak aşırı sevgi gösterirler. Bu durum, çocukların kişisel alanlarının ihlal edilmesine ve deneyim kazanma fırsatlarının engellenmesine yol açar (Toker ve Çapan, 2018). Ebeveynler, çocuklarının gelişimsel özelliklerine uygun davranışlar sergilemesine yönelik yüksek kaygı duydukları için çeşitli sınırlamalar getirebilmektedirler (Bilecik, 2017).

Türk kültüründe annelerin, çocuklarına karşı koruyucu bir tutum sergilemesi gerektiği düşüncesi yaygın olarak benimsenmektedir. Bu nedenle, araştırma bulgularına göre,

annelerin babalara oranla daha fazla koruyucu bir tutum sergiledikleri görülmektedir (Çağdaş ve Seçer, 2004). Ayrıca, annenin duygusal olarak kendini yalnız hissetmesi, aşırı koruyucu bir tutum benimsemesine yol açabilmektedir (Yılmaz ve Kesici, 2016).

Aşırı koruyucu tutumu benimseyen ebeveynler, sürekli olarak çocuklarına kötü bir şey olacağı endişesini taşır ve bu endişeleri nedeniyle kendi ve çocuğun kişilik gelişimini sınırlandırabilirler (Yılmaz ve Kesici, 2016).

Aşırı koruyucu ebeveynlerin yetiştirdiği çocuklar, genellikle karşılaştıkları sorunları başkalarının çözmesini beklerler. Bu tutum, çocukların kendi sorunlarını çözme yetilerini sınırlayabilir ve dışa bağımlı bir tutum geliştirmelerine neden olabilir (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016). Kendi kararlarını verme yetenekleri sınırlı olabilir ve genellikle ebeveyn onayını beklerler. Bu nedenle, genellikle utangaç, çekingen ve girişken olmayan bir kişilik geliştirebilirler (Öztürk vd., 2011).

İzin Verici (Gevşek) Ebeveyn Tutumu: İzin verici veya gevşek ebeveyn tutumu, çocukların davranışlarına sınırlama getirmeyen, hatalı davranışları hoş gören ve kontrolü çocuğa veren bir anne baba tutumunu ifade eder. Bu tutumda, çocuklar ilgi ve kabulün olduğu sıcak bir ortamda yetiştirilirken, ebeveynler sınırlama ve kontrol konularında eksiklik gösterirler (Sümer, Aktürk ve Helvacı, 2010). İzin verici tutum, çocuk bakımının önemsendiği ve açık iletişime önem verilen bir yaklaşımı ifade eder. Bu tutumda, kurallar ve sınırlar esnek bir şekilde uygulanır. Ebeveynler, çocuktan olgun davranışlar beklerken bu beklentiler düşük düzeydedir. Olumsuz durumlar, özellikle saldırganlık gibi davranışlar karşısında bile yüksek hoşgörü gösterilir. Cezadan kaçınılır ve çocuklar hoşgörü adı altında büyütülürler, ancak bu tutumda çocukların ihmal edilme riski vardır (Feldman, 2005; Maccoby ve Martin, 1983; Baumrind, 1966). İzin verici ebeveyn tutumu, genellikle altında iki farklı kategoriye ayrılabilir. İlk olarak, aşırı sıcak ilgi ve düşük düzeyde kontrolün bir arada bulunduğu bir tutum olan “izin verici-şımartan yetiştirme tarzı” tanımlanır. Bu tarzda ebeveynler, çocuklarının isteklerini aşırı derecede yerine getirirler, çocuklarını şımartır ve fazlasıyla özgürlük tanırırlar. Bu ebeveynler genellikle çocuklarına kolayca boyun eğerler, çocuklarına çok fazla özgürlük tanıdıkları için çocuklarını ihmal edebilirler ve terk edebilirler. Diğer bir izin verici ebeveynlik tarzı ise “ihmalkar çocuk yetiştirme tarzı” olarak tanımlanır. Bu tarzda, ebeveynlerin öncelikli olarak kendi sosyal yaşantılarına odaklandığı görülürken,

çocuklarına düşük düzeyde ilgi ve kontrol gösterilir. Bu tutumda çocukların ihtiyaçları ve istekleri ikinci planda kalır (Baumrind, 1966). Tam anlamıyla ilgisiz ve ihmalkar bir ebeveynlik tarzı, en olumsuz ve riskli ebeveyn tutumu olarak kabul edilir. Bu tür ebeveynlik, çocukların sağlıklı gelişimini engelleyebilir ve olumsuz sonuçlara yol açabilir (Sümer vd., 2010).

Genellikle orta yaş ve üzerinde çocuk sahibi olan ebeveynlerde veya kalabalık aile ortamında yetişen tek çocuklu ailelerde gözlemlenen izin verici tutum, çocuk merkezli bir yaklaşımı temsil eder. Bu tür ailelerde, çocuk ailenin merkezindedir ve onun istekleri ailenin diğer üyeleri tarafından sorgusuz sualsiz yerine getirilir. Bu çocuklar, doğdukları günden itibaren aşırı özgür bırakılır, istekleri hemen kabul görür ve ihtiyaçları anında karşılanır. Bu durum, bu çocuklarda kendi taleplerinin emir niteliğinde olduğu inancını geliştirebilir. Bu tür bir tutumla büyüyen çocuklar yetişkinlik döneminde toplumun kendilerine vermediği hakları talep etmeye çalışabilirler (Yavuzer, 2001).

Gevşek disiplin anlayışının egemen olduğu bu ailelerde "hoş gör, boş ver" tutumu yaygındır. "Çocuktur, her şeyi yapar; çocuk özgür olmalıdır; onun her isteğini yerine getirin; ona sevgi vermek yeterlidir" gibi temelsiz felsefelere dayanan çocuk yetiştirme yöntemlerinde, çocuğun olumsuz davranışlarına aşırı hoşgörü gösterilir. Bu çocuklar, diğer bireylere bağımlı hale gelebilir ve istekleri karşılanmadığında ağlama veya küsme gibi tepkiler verebilirler. Burada verilen sevgi, aşırı vericilik ve koruyuculuk olarak görünse de, aslında bu durum ailenin zayıflığının ve yetersizliğinin bir göstergesidir (Marsiglia vd., 2006; Yılmaz, 2000b).

Tutarsız (Dengesiz ve Kararsız) Ebeveyn Tutumu: Tutarsız ebeveyn tutumu, aile dinamiklerinde sıkça karşılaşılan bir olgudur. Bu durumda, ebeveynlerin tutumlarındaki değişkenlik ve çelişkiler ön plana çıkar. Örneğin, bir gün ihmal edilen bir davranış, başka bir gün cezalandırma sebebi haline gelebilir. Ayrıca, ebeveynlerden birinin uyguladığı disiplin, diğer ebeveyn tarafından geçersiz kılınabilir ya da ortadan kaldırılmaya çalışılabilir. Bu tür bir tutum, aile içerisindeki tutarlılık eksikliğini ve ebeveynlik yaklaşımlarındaki tutarsız tutum hakim demektir (Yörükoğlu, 2016).

Ebeveynlerin bu tutumu, uyguladıkları kurallarda ne tutarlılık ne de süreklilik göstermez. Bu, çocuğun eğitimi ve disiplin anlayışı açısından belirsizlik yaratabilir ve bu durum ebeveynlerin tutumlarındaki kararsızlığı yansıtır (Çağdaş, 2002). Bu nedenle,

tutarsız ebeveyn tutumlarına maruz kalan çocuklar, hangi davranışların kabul edilebilir veya edilemez olduğunu anlamakta güçlük çekerler. Çocuklar, ebeveynlerinin anlık ruh hali değişikliklerine göre davranışlarını ayarlamaya çalışır. Bu durum, çocuğun cezadan kaçınmayı odak noktası haline getirmesine ve davranışlarının doğruluğu veya yanlışlığı üzerine düşünmekten ziyade, anlık sonuçlardan kaçınmaya yönelik bir tutum geliştirmesine neden olur (Yörükoğlu, 2016).

Belirsiz ve tutarsız bir aile ortamında yetişen çocuklar, neyi, nerede ve ne zaman yapmaları gerektiğini kestiremeyebilirler. Bu belirsizlik, çocuklarda iki farklı tepkiye yol açabilir: Bazı çocuklar yumuşak huylu, ılımlı, ürkek, itaatkâr ve pasif bir kişilik geliştirirken, diğerleri ise kendilerini ispatlama çabası içinde sinirli, kavgacı, çabuk öfkelenen ve tepkisel davranışlar sergileyebilirler. Bu durum, çocuğun kişilik gelişiminin ebeveyn tutumlarına bir tepki olarak şekillenmesiyle ortaya çıkar (Bozaslan ve Kaya, 2011).

Mükemmeliyetçi Ebeveyn Tutumu: Mükemmeliyetçi ebeveynlik, çocukları kusursuz ve yeterli olarak görmeye çalışan ve bu süreçte çocuğun bireyselliğini göz ardı eden bir yaklaşımdır. Bu tutum, çocuğun kişisel gelişimini ve özgün kimliğinin oluşumunu olumsuz etkilemektedir. Ebeveynlerin bu aşırı kontrolcü ve mükemmeliyetçi davranışları, çocuğun özgüven ve bağımsızlık gelişimini kısıtlamaktadır (Geçtan, 1989).

Bu tür bir yaklaşımda, ebeveynler çocukluk dönemlerinde kendilerinin ulaşamadıkları başarılar, hayaller ve arzuları çocuklarında gerçekleştirmek isteyebilirler. Bu süreçte, çocuğun kişisel ilgi alanları ve yetenekleri göz ardı edilerek, ebeveynlerin kendi tatmin edilmemiş arzularını çocuklarına yansıtma eğilimi gözlemlenir. Bu durum, özellikle ebeveynlerin eşleriyle yaşadıkları sorunları, çocukları aracılığıyla çözmeye çalıştıkları bir mekanizma olarak da ortaya çıkabilir. Böylece, ebeveynler, kendi hayatlarında gerçekleştiremedikleri veya deneyimlemedikleri her şeyi, çocuklarının yapmasını veya yaşamasını arzular hale gelirler (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016).

Ebeveynlerin çocuklarından talep ettikleri, genellikle çocuğun yaş ve gelişim seviyesine uygun olmayan yüksek standartlardır. Bu durum, çocukların psikolojik ve sosyal gelişimleri üzerinde olumsuz etkiler yaratabilir (Çağdaş ve Seçer, 2004).

Reddedici Ebeveyn Tutumu: Reddedici anne baba tutumu, çocuğun istenmemesi ve ona karşı olumsuz duyguların beslenmesi olarak tanımlanabilir (Geçtan, 1989). Anne ve

babaların çocuklara karşı sergiledikleri itici tutumlar açık bir biçimde ortaya çıkabileceği gibi daha üstü kapalı bir şekilde de görülebilir. Bu itici tutumların en belirgin örnekleri arasında açık düşmanlık, ilgisizlik, aşırı yetkecilik ve aşırı koruma şeklinde davranışlar bulunabilir (Çağdaş, 2002).

Hewell'in tanımına göre, reddetme ebeveyn davranışı, çocuğa yönelik öfkeli tepkiler verme, paylaşmama, fiziksel şiddet uygulama, ceza verme, çocuğu alakasız bir şekilde muamele etme, çocuğu terk etme veya başkasına devretme gibi tehditleri içerebilir. Bu tür davranışlar, çocuğun uygun olmayan cezalara maruz kalmasına neden olabilmektedir (Çağdaş ve Seçer, 2004).

Demokratik Ebeveyn Tutumu: Demokratik ebeveynlik tutumu, ebeveynlerin çocuklarına karşı en sağlıklı kabul edilen yaklaşımdır. Bu yaklaşımda, anne ve baba çocuklarına sıcaklıkla yaklaşırlar ve karşılıklı saygı ve sevgi ilişkisi ön plandadır. Çocuğun varlığı kabul edilir ve onun fikirlerine ve isteklerine değer verilir. Ebeveynler, çocuğun ihtiyaçlarını sadece beslenme ve barınma gibi fiziksel ihtiyaçlarla sınırlamazlar, aynı zamanda sevgi ve manevi ihtiyaçlarını da karşılarlar. Ebeveyn kontrolü ve disiplini, esnek bir şekilde uygulanır ve çocuğa beklentiler net bir şekilde iletilir (Örgün, 2000).

Demokratik ebeveynlik yaklaşımını benimseyen ailelerde çocuk, ailenin değerli bir üyesi olarak kabul edilir. Karar alınırken çocuğun fikirlerine önem verilir, ona söz hakkı tanınır ve düşünceleri değerlendirilir. Aile içinde işbirliği ve iletişim ön plandadır (Kaya, 1997). Aile, çocukların "kendini gerçekleştirme" olanak tanımakta ve bu doğrultuda destek olmaktadır. Bu yaklaşım, her çocuğun potansiyelini maksimum düzeyde kullanmasına fırsat verir. Aile üyeleri, çocukların özel yeteneklerini keşfetmelerine ve bu yetenekleri geliştirmelerine yardımcı olurlar. Bu sayede, çocuklar kendilerini daha iyi ifade edebilir, bağımsızlık kazanabilir ve sağlıklı bir özsaygı geliştirebilirler (Yılmaz ve Kesici, 2016).

Demokratik bir ebeveynlik yaklaşımını benimseyen ebeveynler, çocuklarının isteklerine ve ihtiyaçlarına dikkatle yaklaşırlar. Çocuğun davranışlarını özenle gözlemleyerek, onun gelişim dönemine uygun seçimler yapmasına destek olurlar. Ebeveynler, bir kararın alınması aşamasında çocuğu bilgilendirirler, onun fikirlerini değerli bulur ve karşılıklı iletişimi güçlü tutarlar. Her durumda çocuğa rehberlik ederler ve onun kendi

seçimlerini yapabilmesine yardımcı olurlar. Bu yaklaşım, çocuğun özsaygısını ve bağımsızlık duygusunu geliştirmesine olanak sağlar. Aynı zamanda, çocuğun sorumluluk almasını teşvik eder ve sağlıklı iletişim becerilerini geliştirir (Erdoğan, 2013).

Aile içinde, önceden belirlenmiş kurallar ve standartlar bulunur. Bu kurallar, çocuğa anlayabileceği bir şekilde açıklanır ve uyum sağlaması için ona rehberlik edilir. Çocuk, bu kurallara uymadığı takdirde çeşitli yaptırımlarla karşılaşabilir. Bu yaklaşım, çocuğun sınırlarını ve toplumsal normları öğrenmesine yardımcı olur. Ayrıca, çocuğa sorumluluk alma ve sonuçları kabullenme becerisi kazandırır. Kuralların açık ve net bir şekilde iletilmesi, çocuğun neyin beklediğini anlamasına yardımcı olur ve aile içinde sağlıklı bir disiplin ortamı oluşturur (Çağdaş ve Seçer, 2004). Yaptırımların amacı, çocuğun sorumluluklarının bilincinde olmasını sağlamaktır (Kıntar, 2015) Bu yaptırımlar sırasında, ebeveynlerin çocuklarını sevgilerinden mahrum bırakmaması önemlidir. Dolayısıyla, çocuklar cezalandırılırken bile ebeveynleri tarafından sevgi ve bağlılık devam ettirilir. Bu, çocuğun sağlıklı bir denge içinde yetişmesini sağlar ve psikolojik olarak olumsuz etkilenmesini önler (Yılmaz ve Keskin, 2016). Ailenin tüm üyeleri eşit haklara sahiptir. Çocuğun da aile içinde kendi düşüncelerini rahatça ifade edebilmesi için gerekli uygun ortam sağlanmıştır (Yılmaz ve Kesici, 2016). Çocuğun fikirlerine değer verilir, çocuk ilgiyle dinlenir ve makul isteklerini belirli bir ölçüde özgürce gerçekleştirmesine izin verilir (Çağdaş ve Seçer, 2004). Karşılaşılan problemler aile içerisinde iletişimle değerlendirilir ve çözüm üretilir (Öztürk vd., 2011).

Demokratik bir tutumu benimseyen ebeveynler, çocuklarının yaşlarına uygun olarak sorumluluk duygusunun gelişmesine büyük önem verirler. Bu ebeveynler için, çocuklarının kendi kararlarını verebilen, kendi ayakları üzerinde duran ve çevreleriyle uyum içinde yaşayan bireyler olmaları önemli bir hedef olarak kabul edilir. Çocukların yaşları ilerledikçe, daha fazla sorumluluk almalarını teşvik ederler. Bu yaklaşım, çocukların bağımsızlık kazanmalarını ve kendi kararlarını kendilerinin verme yeteneklerinin gelişmesini destekler (Dursun, 2010).

Demokratik tutumu benimseyen anne ve babaların çocuklarında yüksek düzeyde problem çözme becerisi görülür. Bu çocuklar, sorunları analitik bir şekilde ele alabilme yeteneği geliştirirler ve farklı çözüm yollarını değerlendirebilirler. Demokratik bir

ortamda çocuklara sorumluluk verilmesi ve karar alma süreçlerine katılımı teşvik edilmesi, problem çözme yeteneklerinin olumlu bir şekilde etkilenmesine neden olur. Bu, çocukların günlük yaşamlarındaki zorlukları daha etkili bir şekilde aşmalarına yardımcı olur (Arı ve Seçer, 2004a). Esnek ve baskıcı olmayan bir ebeveynlik yaklaşımının, çocukların olumlu sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimini desteklediği kabul edilmektedir. Bu yaklaşım, çocukların bağımsızlık kazanmalarına, özsayıgılarını geliştirmelerine ve problem çözme becerilerini artırmalarına yardımcı olur. Aynı zamanda, duygusal dengeyi sağlamalarına ve olumlu ilişkiler kurmalarına katkıda bulunur. Bu nedenle, demokratik tutumu, çocuk yetiştirmede en uygun yaklaşım olarak kabul edilir (Babaroglu, 2016; Yavuzer, 2013: 32).

1.2.2. Ebeveyn Tutumunu Etkileyen Faktörler

Ebeveyn tutumlarının belirlenmesinde çocuğun istenen bir çocuk olup olmadığı büyük önem taşır, çünkü ebeveyn ve çocuk ilişkisi anne karnından itibaren hayata geçer. Annenin ruh hali, öfkesi, yorgunluğu ve gerginliği anne karnından bebeğe geçebilir ve bu ilişki çok erken dönemlerden itibaren başlar (Günalp, 2007). Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları, ailenin sosyoekonomik durumu, ebeveynlerin eğitim düzeyi, çocuğun doğum sırası, yaşı, kardeş sayısı ve cinsiyeti gibi çeşitli faktörlerden etkilenebilir (Çubukçu, 2019; Arkan,2019).

Ebeveynlerin eğitim düzeyi, çocuk yetiştirme tutumları üzerinde önemli bir etken olarak kabul edilmektedir. Özellikle çocuğun gelişiminde büyük rol oynayan annenin eğitim seviyesi, bu tutumları doğrudan etkileyebilir. İlkokul mezunu aileler ile yüksek okul mezunu aileler arasında farklı ebeveyn tutumları gözlemlenebilmektedir (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2000). Ebeveynlerin eğitim düzeyi arttıkça, çocuklarına karşı daha demokratik bir tutum sergileme eğilimi artmaktadır. Yüksek öğrenim görmüş ebeveynler, çocuklarına daha paylaşımcı, eşitlikçi ve demokratik bir şekilde davranma eğilimindedirler. Ayrıca, bu ebeveynler arasında aşırı koruyucu ve baskıcı disiplin tutumlarının azaldığı gözlemlenmektedir (Alabay, 2017; Sak vd., 2015). Eğitim düzeyi düşük ve ekonomik sıkıntı içinde olan annelerin, çocuklarının beslenme, bakım, ilgi ve sevgi düzeyleri üzerinde olumsuz etkiler yarattığı ifade edilmektedir (Demirel vd., 2001). Annenin eğitim düzeyi ile çocuk sayısı arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır. Kitapçıoğlu ve Yanikkerem (2008), eğitim düzeyi düşük olan ebeveynlerin, çocuk

sahibi olma ve çocukların eğitimi konusunda daha kaderci bir yaklaşım benimsediklerini ifade etmektedir.

Ebeveyn tutumlarında etkili bir diğer etmen çalışma durumudur. İş hayatında yoğun olarak çalışan bireylerin, çalışmayanlara kıyasla çocuklarıyla daha az ilgilendikleri gözlemlenmiştir. Çalışan ve çalışmayan annelerin çocuklarına yönelik sergiledikleri tutumlar arasında çeşitlilik bulunmaktadır (Yavuzer, 2001). Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarına dair yapılan araştırmalar, çalışan annelerin çocuklarına karşı daha az aşırı koruyucu bir tutum sergilediklerini ortaya koymaktadır (Alabay, 2017; Atabey, 2017; Özben ve Argun, 2002; Şanlı ve Öztürk, 2012; Yalçın, 2016; Yener, 2015). Tortumluoğlu (1999) ise, çalışmayan annelerin çocuklarıyla daha fazla zaman geçirdiklerinden dolayı, çocuklarına karşı daha fazla aşırı koruyucu bir tutum geliştirebileceklerini belirtmektedir. Çalışma durumlarını inceleyen araştırmalar, çalışmayan annelerin çalışan annelere kıyasla daha otoriter-baskıcı tutum sergilediklerini göstermektedir (Özben ve Argun, 2002; Şanlı ve Öztürk, 2012; Yener, 2015).

Sosyoekonomik düzeyin yüksek olması ve buna bağlı olarak daha iyi eğitim imkanlarına sahip olunması, ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Ekonomik durumu daha iyi olan aileler, gerektiğinde uzman desteği alabilmekte ve bu gibi durumlarda daha bilinçli ve esnek davranabilmektedirler (Çağdaş ve Seçer, 2011). Ebeveynlerin ekonomik refah düzeyi, çocuklarına karşı sergiledikleri tutumları önemli ölçüde etkilemektedir (Adler, 2000). Düşük sosyoekonomik statüye sahip ailelerde, çocuk ve ebeveyn arasındaki problemlerin birbirini beslediği ve karmaşık bir hal aldığı görülmektedir. Çocuğun sınırlı imkanlarla karşılaşması ve akranları arasında geride kaldığını hissetmesi, isteklerinin karşılanmaması ve bu durumdan kaynaklanan hayal kırıklığı ebeveynler üzerinde baskı oluşturarak olumsuz tutum ve davranışlara yol açabilmektedir (Yılmaz, 2004). Sosyoekonomik durum, ailelerin çocuklarından beklentilerini beklentilerini önemli ölçüde etkilemektedir. Düşük sosyoekonomik düzeye sahip aileler, genellikle çocuklarının otoriteye saygılı, itaatkâr, düzenli ve temiz olmalarını beklerken; orta gelir seviyesindeki aileler, çocuklarının kendilerini geliştirmelerini ve bağımsız olmalarını teşvik etmektedirler (Altınay, 2012). Araştırmalar, sosyoekonomik düzeyin ailelerin değerlerini de etkilediğini ortaya koymaktadır. Yüksek sosyoekonomik statüye sahip aileler, çocukların doğuştan iyi

özelliklere sahip olduğuna ve her çocuğun farklı bir mizacı olduğuna inanarak, çocuklarıyla daha pozitif bir iletişim kurmaktadırlar. Ayrıca, bu aileler çocuklarına problem çözmeye, yaratıcılık, merak, araştırmacılık gibi beceriler kazandırmaya ve otorite figüründen bağımsız bireyler olmaları için onları desteklemeye çalışırlar (Ayyıldız, 2005).

Çocuğun cinsiyeti ve yaşı, ebeveynlerin tutumlarını ve davranışlarını da etkileyebilmektedir. Araştırmalar, doğum öncesi dönemde annelerin genellikle kız bebek, babaların ise erkek bebek bekleme eğiliminde olduğunu göstermektedir. Bu durum, doğumdan sonra annelerin kız çocuklarına, babaların ise erkek çocuklarına daha fazla ilgi ve şefkat göstermelerine neden olabilmektedir (Gander ve Gardiner, 2010). Babalar, annelere kıyasla cinsiyet rollerini daha belirgin bir şekilde ön plana çıkararak, kız ve erkek çocuklarına farklı yaklaşımlar sergileme eğilimindedirler. Bu durum, erkek çocuklara güç, atletizm, dayanıklılık ve hareketli oyunlar ile ilişkilendirilen bir yaklaşım benimsemelerine yol açarken, kız çocuklarına karşı ise daha şefkatli ve koruyucu davranışlarına neden olabilir (Hortaçsu, 2012). Araştırmalar, ebeveyn tutumlarının çocuğun cinsiyetinden büyük ölçüde etkilendiğini göstermektedir. Atabey'e (2017) göre, anneler kız çocuklarına erkek çocuklarına kıyasla daha demokratik tutumlar sergilemektedir. Ayrıca, ebeveynlerin kız çocuklarına karşı daha aşırı koruyucu tutumla yaklaştıkları tespit edilmiştir. Bu çalışmalar, aynı zamanda yaşanan kültürün de ebeveyn tutumlarını etkilediğini vurgulamaktadır (Atabey, 2017).

Çocuk sayısı, ebeveyn tutumlarını etkileyen önemli bir faktördür. Araştırmalar, çocuk sayısının artmasıyla birlikte annelerin çocuklarına karşı tutumlarında değişiklikler olduğunu göstermektedir. Özellikle tek çocuk sahibi olan anneler, çocuklarına karşı daha hoşgörülü ve koruyucu davranma eğilimindedirler (Karabulut Demir ve Şendil, 2008).

Buna karşın, çocuk sayısı arttıkça ebeveynlerin tutumları daha izin verici veya daha otoriter hale gelebilmektedir (Özben ve Argun, 2002). Ailede üç veya daha fazla çocuğa sahip ailelerde, ebeveynlerin tutumlarının daha sert ve baskıcı disiplin şeklinde arttığı gözlemlenmiştir (Özyürek ve Tezel Şahin, 2005). Kitapçioğlu ve Yanikkerem (2008) tarafından yapılan araştırmaya göre, çocuk sayısı ile annenin eğitim düzeyi arasında negatif bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Düşük eğitim düzeyine sahip anneler, çocuk sahibi olma ve çocuklarının eğitimi konusunda daha kaderci bir yaklaşım sergileme eğilimindedirler. Ayrıca, annelerin çocuklarına ayırdıkları zaman ve gösterdikleri ilgi miktarı, çocuk sayısının artmasıyla birlikte azalmaktadır.

Düşük eğitim düzeyine sahip anneler, çocuk sahibi olmak ve çocukların eğitimi konusunda daha fazla kaderci bir yaklaşım sergileme eğilimindediler. Ayrıca, annelerin çocukları için ayırdığı zaman ve ilgi miktarı, çocuklarının sayısına bağlı olarak azalmaktadır (Kitapçıoğlu ve Yanıkkerem, 2008). Çocuk sayısının artması, her bir çocuğa ayrılan zamanın azalmasına ve annelerin ilgi düzeyinin düşmesine yol açmaktadır. Anneler, her bir çocuğa yeterli ilgiyi gösteremedikleri zaman, çocukların olumsuz davranışlarını en aza indirmek ve kontrolü sağlamak için otoriter tutumu benimseyerek daha az demokratik bir tutum benimsemektedirler (Özyürek ve Tezel Şahin, 2005).

Ebeveyn tutumlarını en çok etkileyen faktörlerden biri eş seçimidir. Ebeveynlerin birbirleriyle olan ilişkisi, çocukların kendi ilişkilerini de etkileyeceğinden, eşlerin sevgi ve saygı temelinde sağlam bir ilişki içinde olmaları son derece önemlidir. Anne ve baba, birbirleriyle olan sorunları nasıl çözdükleri konusunda çocuklara örnek olur ve bu nedenle eşler arasındaki uyum, ev içindeki güven, sadakat ve sevgi ortamı, ebeveyn tutumlarının belirlenmesinde büyük etkiye sahiptir (MEB, 2013).

Ebeveynlerin psikolojik durumunda aşırı şüphecilik, hayattan keyif almama ve kaygı gibi sorunları varsa bu tarz ebeveynlerin daha sağlıksız ebeveyn tutumları sergiledikleri belirlenmiştir. Bu durum, ebeveynlerin çocuklarına sağlıklı bir şekilde yaklaşmalarını ve ebeveyn tutumlarını olumsuz yönde etkileyebilir (Steinberg, 2007: 153). İyi bir çocukluk dönemi geçirmemiş bireylerin evlilik yaşamlarında bazı sorunlarla karşılaşmaktadır. Bunlardan bazıları, aile problemleriyle karşılaşma, çocuklarına fiziksel şiddet uygulama ve boşanma riski taşıdıkları belirtilmektedir. Boylamsal bir araştırmada, travmatik bir çocukluk dönemi geçirmiş ebeveynlerin sorun çözme yeteneklerinin zayıf olduğu, çocuklarına daha az duyarlı davrandıkları, ani öfke patlamaları yaşadıkları tespit edilmiştir. Aile ve toplum, ebeveyn davranışlarını etkileyen önemli faktörlerdir. Bu nedenle, kaygı, depresyon gibi ruhsal sorunlara sahip

çocukların, ilerleyen yaşamlarında evlenip çocuk sahibi olmaları durumunda benzer sorunlarla karşılaşma olasılıkları yüksektir (Ekşi, 1990: 16).

Kültür, çocukların yetiştirilmesinde belirleyici bir faktördür. Tutumlar, toplumlar arasında farklılık gösterebileceği gibi, aynı toplum içinde bile değişebilir. Toplumun değerleri, yaşam tarzı, kültürü ve ekonomik durumu ile ilişkilendirilerek, çocuklara uygulanan ceza ve ödül yöntemleri şekillenmektedir (Kulaksızoğlu, 2011: 116-117).

Ebeveynler, kendi gelişim dönemlerinde etkilendikleri kültürel değerleri genellikle benimserler ve bu değerleri çocuklarına aktarırlar. Amerika'da yapılan bir araştırmada, dört yaşındaki çocukların renkleri tam olarak tanımadan bile insanları renklerine göre kategorize edebildikleri bulunmuş ve bu durum ailelerin kültürel değerlerinin bir yansıması olarak açıklanmıştır. Kültürel değerler, tutumların belirlenmesinde önemli bir rol oynamakta ve aile üyeleri arasındaki iletişimi şekillendirmektedir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2017).

1.2.3. Ebeveyn Tutumlarına İlişkin Kuramlar

Çeşitli araştırmacılar ve teorisyenler, ailenin önemine dikkat çekmiş ve aile içi ilişkilerin kişilik gelişimi üzerindeki etkisini vurgulamışlardır. Bu bölümde, ebeveyn tutumlarını inceleyen farklı kuramsal bakış açılarını inceleyeceğiz.

Psikodinamik modelde Freud, ailenin çocuğun karakter gelişimi için büyük bir öneme sahip olduğunu belirtmiş ve özellikle annenin gelişim dönemi üzerindeki etkisine odaklanmıştır. Freud, çocukların hayatlarının ilk aylarında anneleriyle kurdukları ilişkinin, güven, bağımsızlık, bağımlılık gibi genel tutumlarını oluşturduğunu ifade etmektedir (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2017: 11).

Adler (2000), kişilik gelişimi üzerine Freud'un görüşlerini destekler nitelikte önemli katkılar yapmış bir psikologdur. Adler, çocuğun yaşamının ilk yıllarının yetişkin kişiliğinin oluşumunda kritik bir zemin oluşturduğunu savunmuştur. Ayrıca, Adler aile ilişkilerinin kişilik gelişimini etkileyen önemli bir faktör olduğuna inanmış ve bu konuda Freud'dan farklı bir yaklaşım benimsemiştir.

Adler, aile içi ilişkilerin çocuğun kişilik yapısını şekillendirdiğini öne sürmüştür. Ebeveynlerin tutumları ve kardeşler arasındaki ilişkiler, çocuğun kişilik gelişiminde

belirleyici bir rol oynar. Adler, “şımartılmış çocuk” ve “sevilmeyen çocuk” kavramlarını vurgulamıştır. Şımartılmış çocuklar, isteklerinin her zaman yerine getirileceğini düşünerek büyürler ve bu durum toplumsal sorumlulukları ihmal etmelerine yol açabilir. Sevilmeyen çocuklar ise çevrelerinde olumsuz tepkiler aldıkları için, yetişkinliklerinde toplumun kendilerine karşı olacağını ve haklarını savunmak zorunda olduklarını düşünebilirler. Adler, sağlıklı bir çocuk-ebeveyn ilişkisinin çocuğa sevgi ve destek sunmayı gerektirdiğini vurgulamıştır. Aynı zamanda çocuğun girişkenlik ve özsaygı kazanabilmesi için teşvik edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ancak, çocuğa aşırı yardım edilmemeli ve yanlış davranışları anlayışla karşılanarak düzeltilmelidir. Bu yaklaşımın, çocuğun sağlıklı bir kişilik gelişimi için olumlu etkileri olabileceği görüşünü savunmuştur (Aktaran Gençtan, 1998: 134).

Albert Bandura tarafından ortaya koyulan “Sosyal Öğrenme Kuramı,” davranışçı yaklaşımı benimseyen kuramcılar arasında önemli bir teoridir. Bu kurama göre, çocuklar davranışları öğrenirken model alma, taklit etme ve diğer bireylerin davranışlarını gözleme süreçlerini kullanırlar. Bandura’ya göre, çocuklar özellikle ebeveynlerinin davranışlarını taklit ederler, ancak bu taklit süreci seçici bir biçimde gerçekleşir. Çocuklar, gözlemedikleri davranışların tamamını değil, belirli davranışları taklit etmeyi tercih ederler. Bu nedenle ebeveynler ve yetişkinler, kendi davranışlarına dikkat etmelidirler çünkü çocuklar için rol model olarak önemli bir etkiye sahiptirler. Sosyal öğrenme kuramı, çocukların çevresel etkilerle yetişkinliklerindeki davranışlarını şekillendirdiğini vurgular ve aynı zamanda ebeveynlerin ve yetişkinlerin sorumluluğunu bu süreçte önemli bir şekilde öne çıkarır. Bu nedenle, yetişkinlerin bilinçli bir şekilde davranışlarını ve rol modellerini seçmeleri, çocukların sağlıklı bir şekilde davranışları öğrenmelerine katkı sağlar (Yazgan İnanç vd., 2012: 38).

Davranışçı yaklaşım ise çevrenin büyük önem taşıdığı bir perspektifi benimsemektedir. Gelişim, sürekli ve evrensel olmayan bir ilerleme olarak kabul edilir. Bu yaklaşımda öğrenme ön plandadır ve öğrenme, bireylerin çevresel uyarıcılara tepki olarak davranışlarını şekillendiren bir süreç olarak görülür (Yazgan İnanç vd., 2012: 38). Davranışçılar, harici pekiştiricilerin çocuğun gelişimine etkilerini inceleyerek davranışların tutumlardan daha büyük bir öneme sahip olduğunu savunurlar. Bu bağlamda, ebeveynlerin davranışları, çocukların gelişimine etki eden önemli bir faktör olarak ele alınır ve bu davranışlar çeşitli kategorilere ayrılır. Davranışçı kurama göre,

çocukların bireysel farklılıkları, içinde büyüdüğü çevredeki öğrenmelerden kaynaklanır. Hem psikodinamik yaklaşım hem de davranışçı yaklaşım, çocuğun sosyalleşmesinde ebeveyn davranışlarının yanı sıra ebeveynlerin inançlarının da önemli belirleyiciler olduğunu öne sürerler (Darling ve Steinberg, 1993).

Baumrind'in (1971) farklı bir bakışla ele alarak ortaya koyduğu sınıflandırma kuramında, okul öncesi dönemdeki çocuklar üzerinde yapılmış araştırmalardan elde edilen bulgular temelinde ebeveyn tutumu ile ilişkilendirilen dört temel boyut tanımlanmıştır. Bu boyutlar; "ebeveyn kontrolü, ebeveyn-çocuk iletişiminde açıklık, olgunluk beklentisi ve bakım-destek" konularıdır. Ebeveyn-çocuk iletişimindeki açıklık boyutu, ebeveynlerin çocuklarının düşünce ve görüşlerine saygı duyup duymadığını, çocuklarını teşvik edip etmediklerini ve çocuklara kurallar koyarken nedenlerini açıklama derecesini ifade etmektedir. Ebeveyn kontrolü boyutu, çocukların ebeveynlerin belirlediği kurallara uygun davranmak zorunda oldukları düzeyi ifade eder. Olgunluk beklentisi boyutu, ebeveynlerin çocuklarının zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimlerini ne kadar teşvik ettiklerini yansıtır. Bakım-destek boyutu, ebeveynlerin çocuklarıyla ilişkilerinde ne kadar sıcak ve sevecen olduklarını gösterir. Baumrind (1971), çocuk yetiştirme tutumlarına yönelik çalışmalar yapan öncülerdendir. Baumrind ebeveyn tutumlarını kategorilere ayırmış ve otoriter, demokratik, izin verici, ihmal eden olarak isimlendirmiştir. Demokratik ebeveyn tutumunu benimseyen aile çocuklarının özgür, birey olma bilinci yüksek, özgüvenli, sosyal, akademik yönden başarılı kimseler olduğunu belirtmiştir (Aktaran Yılmaz, 2000b).

Maccoby ve Martin'in (1983: 82), çalışmaları, ebeveyn-çocuk ilişkilerindeki farklı yaklaşımları analiz ederek, ebeveynlerin kabul ve kontrol düzeylerine dayanan dört ebeveynlik stilini tanımlamıştır: Otoriter, Demokratik, İzin Verici ve İlgisiz. Bu çalışma, ebeveynlerin her çocuğa yönelik tutumlarının benzer olabileceğini, ancak uygulamalarda farklılıklar gösterebileceğini belirtir. Ebeveynlerin çocuklarına gösterdikleri kabul seviyesi ve kontrol isteği, çocukların sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimlerini etkileyebilecek ebeveynlik stillerinin temelini oluşturur. Maccoby ve Martin'in bu tipolojisi, ebeveynlik ve çocuk gelişimi alanlarındaki araştırmalar için önemli bir referans noktasıdır ve ebeveynlik yaklaşımlarının çeşitliliğini ve çocukların kişisel ihtiyaçlarına uygun ebeveynlik uygulamalarının önemini vurgular. Baumrind

(1966)'dan farklı olarak, izin verici ebeveyn tutumunun iki kategoriye ayrıldığı öne sürülmektedir: izin verici-ihmkâr ve izin verici/hoşgörülü.

İhmalkâr-izin verici ebeveyn tutumunda düşük düzeyde kontrol, ilgi kabul, ve sevgi bulunurken; hoşgörülü-izin verici ebeveynlerde daha yüksek düzeyde ilgi, kabul, sevgi, ancak düşük düzeyli kontrol bulunmaktadır. Otoriter olan ana-baba tutumunda düşük kabul, ilgi ve sevgi, fakat yüksek düzeyde kontrol varken; demokratik ana-baba tutumunda yüksek kontrol, kabul, ilgi ve sevgi mevcuttur. Bu yaklaşıma göre, ebeveynlerin çocuklarına yönelik duygusal tepkileri ve çocukların davranışları üzerindeki denetim seviyelerine göre tanımlamaktadır (Cole ve Cole, 2001, s.428).

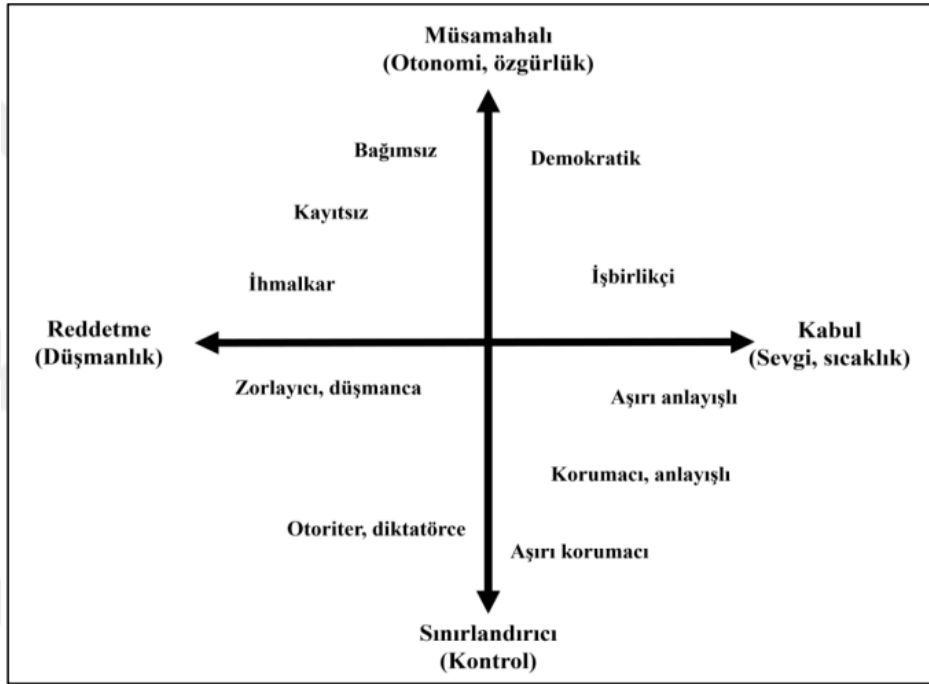
		Duyarlık / Kabul İlgi	
		Yüksek	Düşük
Talepkârlık / Kontrol	Yüksek	Demokratik	Otoriter
	Düşük	İzin verici / Müsamahakâr	İzin verici / İhmalkâr

Şekil 1. Maccoby ve Martin'in iki Boyutlu Bakış Açısı Modeli

Kaynak: Maccoby ve Martin, 1983: 82.

Müsamahakâr/izin verici ebeveynlik tarzı, çocuklarının davranışları üzerinde minimal kısıtlama ve düzenleme içeren bir yaklaşımı temsil etmektedir. Bu ebeveynlik modelinde, ebeveynler genellikle çocuklarına karşı anlayışlı, şefkatli ve toleranslı bir tavır sergilerler. Bu tarzdaki ebeveynler, çocukların davranışlarını yönlendirmek yerine, ihtiyaç duyduklarında destekleyici ve rehberlik eden bir rol üstlenirler. Öte yandan, ihmalkâr/izin-verici ebeveynlik tarzında, ebeveynler çocuklarının davranışlarına neredeyse hiç müdahale etmez ve genellikle ilgisiz ve duygusal olarak soğuk bir tutum sergilerler. Bu tür ebeveynler, çocuklarının nerede oldukları, okulda ve sosyal çevrelerinde nasıl bir performans gösterdikleri gibi konularda yeterince bilgi sahibi olmamakla birlikte, çocuklarının yaşamına çok az ilgi gösterirler (Steinberg, 2007: 158-159).

Schaefer'in (1959) modeli ise ebeveynlik tutumlarını iki temel boyutta ele almaktadır: 'kontrolle karşı otonomi' ve 'düşmanlığa karşı sıcaklık ve sevgi' boyutudur. Bu model, ebeveyn davranışlarını değerlendirirken çocukların bağımsızlığını ve ebeveynlerin duygusal yakınlığını ön plana çıkarır, böylece ebeveynlik literatürüne yeni bir perspektif kazandırır.

Şekil 2. Scheafer Modeli

Kaynak: Demerious ve Christodoulides, 2006: 85.

Schaefer (1959), çeşitli psikolojik boyutlarda anne-baba tutumlarını incelemiş ve bir ay ile üç yaş arasındaki çocukları olan annelerin bu çocuklarla olan ilişkilerini değerlendirmişlerdir. Anne davranışları, 'sevgi-düşmanlık' ve 'kontrol-bağımsızlık' olmak üzere iki ana boyutta ele alınmıştır. Her boyutun uç noktaları, tipik ebeveyn davranışlarını yansıtmaktadır. Sevgi boyutu, çocuklarının davranışlarını onaylayan, kabul eden, övgüye dayalı disiplin yöntemleri kullanan ve nadiren fiziksel ceza uygulayan sevecen anne-babaları içerir. Ayrıca bu boyut, çocukların bağımlılığını pekiştiren tutumları da kapsar. Kontrol-bağımsızlık boyutunda ise, kontrol ucu, çocuklarının itaatkar ve kurallara uygun davranmalarını bekleyen ebeveynleri temsil eder. Duygusal huzursuzluk boyutu, çocuklarına aşırı koruyucu, onların isteklerine aşırı duyarlı ve fedakar yaklaşımlar sergileyen anne-babaları ifade eder. Bu çalışma, ebeveyn

tutumlarının çocukların gelişimine olan etkilerini detaylı bir şekilde ele almakta ve bu konuda derinlemesine bir anlayış sunmaktadır (Aydın, 2002: 120-121). Bu iki boyutlu model çerçevesinde, anne-baba tutumlarına dair “kontROLSÜZ ÖZERKLİK” ve “kontROLSÜZ DÜŞMANLIK” terimleri ele alınmaktadır. “KontROLSÜZ ÖZERKLİK”, aşırı izin verici bir tutumu ifade ederken, çocuklara karşı sınırların ve kuralların neredeyse hiç olmadığı bir ebeveynlik yaklaşımını temsil etmektedir. Bu durum, çocukların düzen ve disiplinden yoksun bir ortamda büyümelerine yol açabilir. Diğer yandan, “kontROLSÜZ DÜŞMANLIK”, ebeveynlerin saldırganlık ve düşmanlık içeren tutumlarına işaret eder ve bu da çocuklarda agresif davranışlara neden olabilecek bir ortam yaratmaktadır. Ayrıca, aşırı kontrollü düşmanlık, ebeveynlerin aşırı öfke ve düşmanlık göstermeleriyle karakterize edilir, bu da ani öfke patlamalarına ve yıkıcı davranışlara yol açabilir (İnanc vd., 2007: 201; aktaran Sayın, 2010).

Lamborn vd., (1991) kuramsal yaklaşımları, ebeveyn davranışları ile çocuk davranışları arasındaki ilişkiyi vurgulamaktadır. Yaklaşım, ebeveynlerin çocukları üzerindeki izleme ve takip sürecinin, çocukların riskli davranışlardan kaçınmalarını teşvik edebileceğini ileri sürmektedir. Ancak, izleme faaliyetinin aşırıya kaçması durumunda, ebeveyn-çocuk ilişkisinde olumsuzluklar ve soğuklukların ortaya çıkabileceği belirtilmektedir. Ebeveynlerin aşırı izleme eğilimi göstermeleri durumunda, denetimin baskıcı bir hal alabileceği ve bu durumun ebeveyn-çocuk ilişkisinin doğal yapısına zarar verebileceği ifade edilmektedir. Araştırmacılar, ebeveynlerin çocuklarının davranışlarını şekillendirmeye yoğunlaşmalarının, güven ve sıcaklık içeren bağların zayıflamasına yol açabileceğini ve bu durumun çocuklarda isyana itici bir etki yaratabileceğini belirtmişlerdir. Kuram, ebeveyn gözetiminin dengesinin ve etkisinin önemine dikkat çekmekte ve aşırı izlemenin potansiyel zararları üzerine bir perspektif sunmaktadır (Varvil Weld vd., 2014).

		İzleme	
		Yüksek	Düşük
Sıcaklık	Yüksek	Yetkin ebeveynlik	Hoşgörülü ebeveynlik
	Düşük	Otoriter ebeveynlik	Reddedici-İhmal edici ebeveynlik

Şekil 3. Lamborn ve Arkadaşlarının Modeli

Kaynak: Bench, 2019: 481.

Ebeveynlerin yüksek düzeyde sıcaklık göstermeleri, çocuklara af, destek ve açık iletişim olanağı sağlar. Ancak, ebeveyn sıcaklığının aşırıya kaçması ve izlemenin yetersiz kalması durumunda bazı sorunlar meydana gelebilir. Ebeveynlerin aşırı sıcaklık gösterdikleri ve yeterli izleme yapmadıkları durumlarda, çocuklarda otoriteye saygı, itaat etme ve eylemlerinden sorumlu olma gibi davranışlar azalma eğilimi gösterir. Bu, ebeveyn tutumlarının ve izlemenin dengelenmesinin çocukların gelişimi için önemli olduğunu vurgular (Lamborn vd., 1991) Araştırmalar, ebeveynlikte izleme ve sıcaklık arasında dengenin korunmasının önemini vurgulamaktadır. Bu dengenin sağlanması, çocuklara hem destek hem de kabul hissi sunarken, aynı zamanda sınırların ve yapının oluşturulmasında ideal bir yol olarak görülmektedir. Bu denge, çocukların sağlıklı gelişiminde kritik bir rol oynamaktadır (Lamborn vd., 1991; Varvil Weld vd., 2014).

1.2.4. Ebeveynlik Tutumlarına İlişkin Yurtiçi ve Yurtdışı Araştırma Bulguları

Ebeveyn tutumları hem yerli hem de yabancı literatürde sıklıkla incelenen bir konu olmuştur. Bu bölümde, ebeveyn tutumlarına ilişkin yapılan araştırma bulgularına odaklanılacaktır.

1.2.5. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Ülkemizde ebeveyn tutumlarına yönelik yapılan araştırmaların temeli, Kuzgun'un (1972) öncülüğünde başlatılan çalışmalara dayanmaktadır. Kuzgun, ebeveyn tutumlarını üç ana kategoriye ayırmıştır: otoriter, demokratik ve ilgisiz tutum. Daha sonra, ilgisiz ebeveyn tutumu yerine koruyucu/istekçi ebeveyn tutumu terimini kullanmıştır. Bu kategorilendirme ile ülkemizde ebeveynlerin ebeveyn tutumlarını anlamak ve

araştırmak için temel bir çerçeve oluşturmuştur. Kuzgun'un bu çalışmaları, Türkiye'de ebeveynlikle ilgili araştırmaların temelini atmış ve ebeveyn tutumlarının çocukların gelişimine olan etkilerini anlamak için önemli bir başlangıç noktası sağlamıştır.

Mızrakçı (1994), 3-6 yaş arası çocuklara sahip 145 annenin çocuk yetiştirme tutumlarına etki eden faktörleri araştırmıştır. Bu faktörler arasında demografik özellikler, annelerin kendi yetiştirilme tarzları, çocuk gelişimi konusundaki bilgileri ve çocuklarının mizacına ilişkin algıları yer almaktadır. Araştırma, çocuk yetiştirme tutumları üzerinde en etkili faktörün annelerin eğitim düzeyi olduğunu ortaya koymuştur.

Kuzgun ve Eldeleklioğlu (2005), demokratik ana-baba tutumunu, çocuklarına samimi bir şekilde sevgi ve ilgi gösteren, çocuklarında iç denetim mekanizmalarının gelişimine önem veren, aile içi konularda çocuklarının görüşlerini dikkate alan ve onlara güven ile destek sağlayan ebeveynler olarak tanımlamışlardır. Otoriter ebeveynler ise çocuklarına karşı sert, soğuk, eleştirel, hatalarını yüzlerine vuran, onları başkalarıyla kıyaslayan ve dıştan denetleyen ana-babalar olarak betimlenmiştir. Koruyucu/istekçi ebeveynler ise çocuklarını aşırı koruyan, onların yerine kararlar alan, sürekli denetlemeye çalışan, yüksek başarı beklentisi olan ve bu beklentilerin karşılanmadığında ceza yöntemlerine başvuran ebeveynler olarak tanımlanmıştır.

Sümer ve Güngör (1999), Türkiye'de yapmış oldukları çalışmada Maccoby ve Martin'in yaklaşımını temelinde ebeveyn tutumlarını değerlendirmişlerdir. Bu değerlendirme için iki ana boyut belirlemişlerdir: ilgi/kabul ve kontrol. İlgi/kabul boyutu, ebeveynin çocuğunu kabul etmesi, anlaması, sevgi ve ilgi göstermesi gibi unsurları kapsarken, kontrol boyutu ebeveynin çocuğun davranışlarını disipline etmesi, sınırlamalar koyması ve çocuğun davranışlarını izlemesi gibi unsurları kapsamaktadır.

Satılmış (2010) tarafından yapılan bir araştırmada, mükemmeliyetçilik düzeyinin cinsiyet değişkenine göre hatalara aşırı ilgi, düzen ve kişisel standartlar alt boyutlarında farklılık göstermediği, ancak davranışlardan şüphe, aile beklentileri ve ailesel eleştiri alt boyutlarında farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Ayrıca, algılanan ebeveyn tutumları açısından cinsiyet değişkeniyle ilgili önemli farklılıklar gözlemlenmiştir. Kız öğrencilerin demokratik olarak algılanan ebeveyn tutumlarından daha yüksek puan aldığı belirtilirken, koruyucu olarak algılanan ebeveyn tutumlarında erkek öğrencilerin

yüksek puanlar aldığı ifade edilmiştir. Mükemmeliyetçiliğin alt boyutlarından hatalara aşırı ilgi, düzen, davranışlardan şüphe ve kişisel standartlar düzeyinin sınıf değişkenine göre farklılık gösterdiği, ancak aile beklentileri ve ailevi eleştiri alt boyutlarında sınıf değişkenine bağlı olarak bir farklılık olmadığı sonucuna varılmıştır. Araştırmada mükemmeliyetçiliğin cinsiyet değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılık bulunurken, sınıf değişkeninde bir farklılık olmadığı görülmektedir. Bu sonuçlar;

Cinsiyet:

Aile Beklentileri ve Ailesel Eleştiri: Erkekler, kızlara göre daha yüksek puanlar almıştır.

Demokratik Ebeveyn Tutumları: Kızlar, erkeklere göre daha yüksek puanlar almıştır.

Koruyucu Ebeveyn Tutumları: Erkekler, kızlara göre daha yüksek puanlar almıştır.

Düzen, Hatalara Aşırı İlgi ve Kişisel Standartlar: Cinsiyetler arasında fark yoktur.

Sınıf:

Düzen ve Hatalara Aşırı İlgi: Daha yüksek sosyoekonomik statüye sahip öğrencilerin, daha düşük statüye sahip öğrencilere göre daha yüksek puanlar aldığı belirlenmiştir.

Aile Beklentileri ve Ailesel Eleştiri: Sınıflar arasında fark yoktur. Sonuç olarak; Ebeveyn tutumları, mükemmeliyetçilik ve sosyoekonomik statü arasında karmaşık ilişkiler olduğunu göstermektedir. Kızlar demokratik, erkekler ise koruyucu ebeveyn tutumlarından daha yüksek etkilenmektedir.

Büyükşahin vd. 2010 yılında yaptıkları araştırmada, annenin eğitim düzeyinin bireyin sosyal çevresine, özellikle arkadaş çevresine etkisinin sınırlı olduğu; ancak babanın eğitim seviyesi arttıkça aile ile kurulan bağların daha güçlü olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kaya, Bozaslan ve Genç (2012) tarafından yapılan araştırmada, ebeveyn tutumlarının problem çözme becerisi üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma sonuçları, ebeveynlerin eğitim seviyesi ile demokratik olarak algılanması arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Demokratik tutumla yetişen çocuklarda, otoriter ve koruyucu tutumla yetişen çocuklara kıyasla daha yüksek akademik başarı ve sorun çözme becerilerine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Abacı (1986) tarafından yapılan bir çalışmada, ebeveyn tutumları ile çocukların kaygı düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu çalışmada, otoriter, demokratik ve ilgisiz

ebeveyn tutumları ele alınmıştır. Çalışma sonuçlarına göre, demokratik ebeveyn tutumu ile kaygı düzeyi arasında negatif bir ilişki bulunurken, otoriter ve ilgisiz ebeveyn tutumları ile kaygı düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir.

Şanlı ve Öztürk (2015) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, ebeveynlerin eğitim düzeyinin artışıyla annelerde sergilenen demokratik tutumların arttığı bulunmuştur. Ayrıca, eşleri çiftçi veya işçi olan annelerin, eşleri memur olan annelere kıyasla daha otoriter ve reddedici tutumlar benimsediği tespit edilmiştir. Araştırmada, geniş ailelerde ve köylerde yaşayan annelerde baskıcı, koruyucu ve ev kadınlığını reddedici tutumlarının arttığı, il merkezlerinde yaşayan annelerin ise daha demokratik bir yaklaşım sergilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Özyürek (2005) tarafından yapılan araştırmada, kırsalda ve kent ortamında yaşayan ebeveyn tutumlarını incelenmiştir. Araştırma sonucunda, ebeveyn tutumlarının yaş değişkenine bağlı olarak değişmediği, ancak eğitim düzeyi artışıyla aşırı koruyucu ve sıkı disiplin tutumunun azaldığı bulunmuştur. Ayrıca, çalışan annelerin daha demokratik tutumlara sahip olduğu, çalışmayan annelerin ise daha katı ve koruyucu bir tutum benimsediği belirlenmiştir.

Sümer ve Güngör (1999) tarafından gerçekleştirilen araştırma, ebeveyn tutumları ile ailelerin ekonomik durumları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma bulgularına göre, düşük gelire sahip ailelerin çocukları üzerinde daha yüksek düzeyde denetim ve kontrol uyguladıkları belirlenmiştir. Bu çalışma, ailelerin ekonomik koşullarının ebeveynlik davranışları üzerindeki etkilerini ortaya koymaktadır.

Poyraz (2007) tarafından gerçekleştirilen araştırma, babalarda babalık rolünü algısı ile ebeveynlik tutumları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklem grubunu, Ankara'da bulunan ilköğretim okullarında ana sınıfı düzeyinde eğitim gören öğrencilerin babaları oluşturmuştur. Bu örneklem, öğrenci sayıları dikkate alınarak rastgele seçilen 12 ilköğretim okulundan seçilen ana sınıfı öğrencilerinin babalarından meydana gelmektedir. Toplamda 389 baba bu araştırmaya katılmıştır. Bulgulara göre, babalarda babalık rolü algısı; eğitim durumu, çalışma durumu, gelir seviyesi, ilk baba olma yaşı, sahip olunan çocuk sayısı, çocuklarının cinsiyeti ve aile yapısı bakımından anlamlı olarak farklılaşmaktadır ($p < 0,05$). Babaların ebeveynlerinin

ekonomik durumu ile demokratik ebeveyn tutumu ve koruyucu-istekçi ebeveyn tutumu arasında; babaların ebeveynlerinin gelir durumu ile otoriter ebeveyn tutumu, demokratik ebeveyn tutumu ve koruyucu-istekçi ebeveyn tutumu arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Ayrıca, babaların babalarının gelir durumuna göre otoriter ebeveyn tutumu, demokratik ebeveyn tutumu ve koruyucu-istekçi ebeveyn tutumu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Sonuçta, algılanan babalık rolünün artışıyla, otoriter ile koruyucu-istekçi ebeveyn tutumlarının da arttığı bulunmuştur.

Durgel ve Yağmurlu (2014), kültürleşmenin ebeveyn tutumları üzerindeki etkisini ele alan araştırmaları derlemiş ve Avrupa ülkelerinde yaşayan Türklerde aile yapısı ve ebeveyn tutumları konusunda biliş ve davranışlarını araştırmıştır. Araştırma, Türk annelerinin ebeveyn tutumlarında daha otoriter davrandıklarını ve bunun sonucunda çocuklarının itaat odaklı olduklarını, batılı annelerin ise ebeveyn tutumları sonucunda çocuklarının daha özerk davranmalarını desteklediklerini göstermektedir. Ayrıca, göç etmiş Türk annelerinin ev sahibi kültürün değerleri ile uyumlu olma eğiliminde oldukları ve bu annelerde ebeveyn tutumlarına ilişkin bilişlerinin, batı toplumları için önemli olan özerklik değerine doğru değişim gösterdiği belirtilmiştir. Bu annelerin yekteci ve müdahaleci tutumlarında gözle görülür düzeyde bir düşüş olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gökçe (2008), Türk annelerinde çocuk yetiştirme yöntemlerine ilişkin ana-baba tutumlarını analiz etmiştir. Bu çalışmada, Türk annelerinde aşırı ebeveynliğe karşı tutumları, demokratik ana-baba tutumları, düşmanlık ve reddedilmeye karşı tutumları, evlilikteki anlaşmazlıklara yönelik tutumları ve yekteci ebeveyn tutumları incelenmiştir. Ek olarak, sosyo-demografik özelliklerin bu tutumlar üzerindeki yordayıcı etkisi de araştırılmıştır. Ele alınan sosyo-demografik özellikler arasında annenin yaşı, medeni durumu, çalışma durumu, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, çocuk sayısı, ve çocuk cinsiyeti gibi değişkenler bulunmaktadır. İstanbul'da erken çocukluk eğitim merkezinde 0-6 yaşları arası çocukları bulunan 401 Türk annenin katıldığı araştırmada, annelerin çocuk yetiştirme tutumları incelenmiştir. Bulgular, annelerde aylık aile gelirinin, çocuk yetiştirme tutumunda en belirleyici faktör olduğunu göstermektedir. Aile gelir düzeyinin artması, annelerin çocuk yetiştirme tutumlarında olumlu yönde etki yaratmaktadır. Ek olarak, katılımcılarda eğitim düzeyinin yekteci ebeveyn tutumları ve aşırı ebeveynliğe karşı tutumlarını etkilediği bulunmuştur. Eğitim düzeyi arttıkça, aşırı

koruyucu ve otoriter tutumların azaldığı gözlemlenmiştir. Annelerin istihdam durumu ise, düşmanlık ve reddedilmeye karşı tutumlarla ilişkili bulunmuştur. Çalışan anneler, daha az düşmanlık ve ret duygusu göstermiştir. Annelerin yaşı, medeni durumu, çocuk sayısı, çocukların yaşı ve cinsiyeti gibi diğer demografik özelliklerin ise çocuk yetiştirme tutumları üzerinde etkili olmadığı tespit edilmiştir.

Yılmaz (1999), yayınladığı derleme çalışmasında, yapılan tüm çalışmaları derlemese de ebeveyn tutumları ile ilgili kuramsal yaklaşımlardan 1972-1999 yılları arasında Türkiye’de yapılan 14 çalışmayı özetlemiştir. Bu çalışmalardan 5 tanesi ebeveyn tutum ve davranışlarını kültür bağlam ve farklılıklar açısından ele alırken, kalan 8 çalışma ebeveyn tutumlarının çocuklardaki etkisini ele almaktadır. Bu derleme, ebeveyn tutum ve davranışlarıyla ilgili bilimsel dergilerde ve kitaplarda yayınlanan çalışmaların sonuç değişkenlerini belirlemek amacıyla yapılmış olup bağımsız değişkenlerin kullanıldığı çalışmaları incelemektedir.

Özyürek ve Tezel Şahin’in (2005) 5 ve 6 yaşında okul öncesi çocuğa sahip olan ebeveynler üzerinde yaptığı araştırmada, annelerin babalara kıyasla daha çok demokratik tutumu sergilediği ve üniversite mezunu olan annelerin, ilkokul, ortaokul ve lise mezunu olan annelere kıyasla daha çok demokratik tutum benimsediği ayrıca üniversite mezunu olan anne ve babaların çocuklarına karşı koruyucu ve otoriter tutumu daha az benimsediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca ev hanımı olan annelerle, doktor, avukat ve öğretmenlik gibi meslekleri icra eden anneler karşılaştırıldığında, çalışan annelerin ev hanımı olan annelere kıyasla daha çok demokratik tutumu daha az ise katı ve aşırı koruyucu tutumu benimsedikleri, avukat, doktor ve öğretmenlik gibi meslek gruplarında çalışan babalarla farklı meslek gruplarında çalışan babalar karşılaştırıldığında, farklı meslek gruplarında çalışan babaların daha çok koruyucu ve katı bir tutum benimsediği görülmektedir. Çocuk sayısı değişkenine bakıldığında ise çocuk sayısı arttığında anne ve babaların daha az demokratik tutum sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Ayyıldız (2005) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, örneklem grubunu 0-6 yaş arası çocuğa sahip 382 anne oluşturmuştur. Araştırma bulgularına göre, anne eğitim düzeyinin artışıyla demokratik tutumların da arttığı, çalışan annelerin ise ilgisiz, aşırı koruyucu ve yetkeci tutumlarının azaldığı saptanmıştır. Ayrıca, annenin yaşı azaldıkça

ve çocuk sayısı arttıkça yetkeci tutumların daha fazla benimsendiği belirlenmiştir. Annenin kendi yetiştirilme biçiminin, kendi ebeveynlik tutumlarını etkilediği de ortaya konulmuştur.

Durmuş (2006) tarafından 3-6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerle yapılan araştırmada, kişilik özellikleri ve ebeveyn tutumları çeşitli değişkenler belirlenerek ele alınmıştır. Araştırma sonucuna göre, aşırı koruyucu tutum ve baskı-disiplin tutumları ile ebeveynlerin eğitim düzeyleri arasında anlamlı düzeyde farklar bulunmuştur.

Aydoğdu ve Dilekmen (2016) araştırmasında, ana-baba tutumlarını etkileyen demografik değişkenler incelenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, bireyin cinsiyeti, aylık gelir düzeyi ve eğitim seviyesi bakımından ana-babalık tutumlarında farklılık bulunmaktadır. Ancak, yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

1.2.6. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Perris ve arkadaşları (1980), algılanan ana-babalık tutumlarını belirlemek amacıyla bir ölçek geliştirmiştir. Bu ölçek, ebeveyn tutumlarını üç boyutta değerlendirmektedir: aşırı koruyuculuk, duygusal sıcaklık ve reddedicilik. Duygusal sıcaklık alt boyutunda, ana-babaların çocuklarını kabul, onlara verdiği değer ve destekleyici tutumları belirlenirken; aşırı koruyuculuk boyutunda, ana-babaların çocuklarının güvenliği konusunda duydukları kaygılı tutum ve davranışları ölçülmektedir. Reddedicilik boyutunda ise, ana-babaların çocuklarına karşı yargılayıcı ve eleştirel tutumları ölçülmektedir (Dirik vd., 2015).

Azizi ve Besharat (2011), İranlı aileler üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmada, mükemmeliyetçiliğin çeşitli boyutları ile müdahaleci, otoriter ve izin verici ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu çalışmada, 400 anne ve 400 baba olmak üzere toplam 800 ebeveyne ulaşılmıştır. Mükemmeliyetçilik değişkeni üç alt boyutta incelenmiştir: kendine yönelik, başkalarına yönelik ve sosyal düzene yönelik mükemmeliyetçilik. Araştırma sonuçlarına göre, izin verici ve otoriter ebeveyn tutumları ile mükemmeliyetçiliğin alt boyutları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Yüksek kişisel standartlara sahip olan ve başarısızlıkla aşırı derecede ilgilenen mükemmeliyetçi ebeveynlerin, otoriter ve müdahaleci ebeveynlik tutumunu benimseme olasılıkları daha yüksektir.

Erken çocukluk döneminde ebeveyn tutumları hakkında yaptığı araştırmalar ile öncü olarak bilinen Baumrind (1971), yaptığı bir diğer çalışmada 13 farklı anaokuluna kayıtlı 150 aile ile üç aylık anaokulu gözlemi aynı zamanda anne babalarla yapılmış üçer saatlik ev izlemeleri ve görüşmeler yürüttü. Bu çalışmada sekiz ayrı desen oluşturarak bu desenleri üç modelde birleştirmiştir. Bu modeller çocukları en özgüvenli olan kontrolcü, beklentili ama aynı zamanda sıcak ve ilgili ebeveynlik stili olan demokratik model, diğerlerine göre daha çekingen ve mutsuz çocukları olan ve çocuğuna karşı daha soğuk ve kontrolcü ebeveynlik stili olan otoriter model ve özgüveni çok düşük çocukları olan herhangi bir kontrolde bulunmayan ebeveynlik stili olarak tanımladığı izin verici modeldir.

Tran (2013) yapmış olduğu çalışmasında Vietnamlı ebeveynlerin batılı ebeveynlik davranışlarına ve müdahalelerine yönelik tutumlarını incelemiştir. Araştırmanın örneklemini Vietnam'daki beş devlet ilkokulundan (3 Danang City'de ve 2 Hanoi'de) dördüncü veya beşinci sınıfa kayıtlı çocuğu olan 303 ebeveynden oluşturmuştur. Çalışma aşağıda belirtilen konuları değerlendirmeye odaklanmıştır:

- (a) Vietnamlı ebeveynlerin çocukların istenmeyen davranışlarına ve olumlu davranışlarına yönelik ebeveyn tutumları
- (b) BPT(Davranışsal Ebeveyn Eğitimi) ile ilgili ödül ve ceza hakkındaki inançlar
- (c) ebeveynlerin çocuk davranış sorunları için kimden yardım isteyeceği
- (d) ebeveynlerin BPT tekniklerinin kabul edilebilirliği, algılanan uygulanabilirliği ve beklenen etkinliği hakkındaki inançları

Genel olarak, sonuçlar, Vietnamlı ebeveynlerin istenmeyen davranışlara (sızlanma, ödev yapmama) yönelik uygunsuz tepkilerden (Batı kavramsallaştırmalarına dayalı) daha uygun ve daha ciddi davranışlara yönelik uygunsuz yanıtlardan (yine Batı kavramsallaştırmalarına dayalı) daha uygun tepkiler kullandıkları sonucuna varılmıştır. Vietnamlı ebeveynler, çocuk davranış sorunları için okul personelinden (öğretmen veya okul müdürü) yardım almayı sıklıkla tercih ederlerken, bir psikologdan yardım isteme olasılıklarının ise önemli ölçüde daha düşük olduğu bulunmuştur. Önemli davranış problemleri olan çocukların ebeveyn tutumlarının çeşitli kültürel değişkenler açısından etkilerinin değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Febiyanti ve Rachmawati (2021) yapmış olduğu çalışmada ebeveynlik tarzının uygulanmasının toplumun kültürel bağlamından nasıl büyük ölçüde etkilendiğini keşfetmeyi amaçlamaktadır. Bireyci ve kolektivist kültürlerde yansıtılan farklı kültürel değerler, farklı ebeveynlik anlayışlarını ve dolayısıyla farklı ebeveynlik tarzlarını şekillendirir. İki kültür, otoriter ebeveynlik tarzını farklı algılamaktadır. Bilgi toplamak amacıyla çalışmacılar, Asya, Avrupa ve Amerika ülkelerindeki ebeveynlik uygulamalarına ilişkin literatürü gözden geçirmişlerdir. Araştırmanın sonuçlarına göre bir kültürde en iyi kabul edilen ebeveynlik 67 tarzının diğer kültürler tarafından nasıl belirgin bir şekilde olumsuz algılanabileceğinin daha iyi anlaşılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Dekovic ve Gerris (1992) tarafından örneklem grubunu 13 ebeveyn den oluşturulan bir araştırma yapılmıştır. Çalışmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının yaşları 74-162 ay arasında değişmektedir. Araştırma sonuçlarına göre, ebeveynlerin büyük bir kısmının geleneksel ebeveyn tutumunu benimsediği tespit edilmiştir. Ayrıca, annenin ebeveyn tutumlarını etkileyen demografik değişkenler incelenmiştir. Eğitim ve mesleki düzeyi yüksek olan annelerin demokratik tutum sergiledikleri belirlenmiştir.

Tudge ve arkadaşları (2000) tarafından Amerika ve Rusya'da yapılan araştırmada, okul öncesi dönemde ve okul çağında çocukları olan ana-babaların değer ve inançlarına yönelik ebeveyn tutumları incelenmiştir. Bu çalışma, 71 ebeveynle gerçekleştirilmiştir. Her iki örnekte de yüksek eğitim düzeyine ve yüksek gelire sahip annelerin, daha düşük gelirli ve düşük eğitim düzeyine sahip annelere kıyasla, çocuklarının kendi kendilerini yönlendirmesi gerektiğine daha fazla inandıkları ve çocuklarına daha fazla özerklik tanıdıkları saptanmıştır. Ayrıca, bu annelerin çocukların üzerinde disiplin ve kontrol tesis edilmesi gerektiğini daha az düşündükleri tespit edilmiştir.

1.3. Stresle Başa Çıkma

Bu bölüm de stres ve başa çıkma kavramlarına odaklanmaktadır. İlk olarak, stresin tanımını ve stresle başa çıkma konusunda ortaya atılan teoriler ve kuramlar incelenmektedir. Son olarak, yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalarla stresle başa çıkma tarzları üzerinde durulmaktadır.

1.3.1. Stres Kavramı

"Stres" kavramını ilk olarak ele alan kişi, Kanadalı hekim ve endokrinolog Hans Selye'dir. Selye (1956) stresi, "organizmanın, kendisine yönelik herhangi bir baskıya verdiği tepki" olarak tanımlamıştır (Aktaran Butcher vd., 2013). Stres kelimesinin etimolojik kökenini incelediğimiz zaman, Latince "estricia" ve Fransızca "estree" terimlerinden türediği anlaşılmaktadır. Bu kelimelerin temel anlamları "zorlanma", "gerilme" ve "baskı" olarak belirtilmektedir. Tarih boyunca kelimenin kullanımı evrilmiştir. Özellikle on yedinci yüzyılda stres kavramı "bela", "felaket", "musibet", "keder", "dert", "elem" gibi anlamlarla ilişkilendirilmiştir. İlerleyen yüzyıllarda, yani on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllarda, stres kavramı daha çok "güç", "baskı", "zorluk" gibi anlamlara bürünmüş ve nesnelere, bireyler, organlar ya da psikolojik yapılar bağlamında kullanılmıştır. Stres, bu dönemde bir nesnenin veya kişinin bu tür güçler altında biçim değiştirmeye karşı gösterdiği direnç olarak tanımlanmış, ayrıca "bütünlüğü koruma" ve "orijinal duruma dönmek için harcanan çaba" anlamına da evrilmiştir (Baltaş, 1997).

Stres kavramı II. Dünya Savaşı sırasında, psikoloji ve tıp alanlarına giriş yapmıştır. Psikologlar ve hekimler stres kavramı konusunda çalışmalar gerçekleştirmiştir. 1950'li yıllardan itibaren, çeşitli araştırmalar ve yayınlar aracılığıyla stres kavramı, farklı perspektifler ve değerlendirmelerle bilimsel literatürde yerini almıştır. Bu süreç, stresin hem bireysel hem de toplumsal sağlık üzerindeki etkilerinin anlaşılmasında önemli bir dönüm noktası oluşturmuştur (Baltaş, 1984).

"Stres" terimi, genellikle bireylerin hoşnutsuzluk hissettikleri çeşitli deneyimleri tanımlamak için kullanılmaktadır. Modern dünyada, özellikle büyük şehirlerde yaşayan insanlar için stres, günlük yaşamın ayrılmaz bir unsuru haline gelmiştir ve bu bağlamda birçok bilimsel araştırmanın konusu olmuştur. Bu alandaki tanımlardan biri de Graham-Bonnie (1972) tarafından yapılmıştır. Graham-Bonnie, stresi "kişide arzu edilmeyen ve hoş olmayan etkilere yaratan dışsal bir zararlı güç veya baskı" olarak ifade etmiştir. Stres, zorlayıcı durumlarda ve uyum sağlama süreçlerinde meydana gelen karmaşık davranışsal ve duygusal tepkiler ile bu tepkilerin fiziksel boyutlarını ifade etmektedir (Baltaş, 2000; Aktaran Yamak, 2015). Lazarus ve Folkman'a (1984) ise

stresi, "organizmanın iyi oluş halini tehdit eden, kapasitesini azaltan ve zorlayıcı olarak değerlendirilen birey ve çevresi arasındaki etkileşimi" olarak ifade etmektedir.

Stres, birey ile çevresel faktörler arasındaki dengeyi bozabilecek ve bireyin bu dengeyi yeniden kurmak veya sürdürmek için yoğun çaba göstermesini gerektiren içsel ya da dışsal etkenler olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlarda, stresin sadece dış etmenlerden kaynaklanmadığını, aynı zamanda kişinin iç dünyasından da doğabilecek unsurların stres yaratabileceğini vurgulanmaktadır (Humphrey ve King, 2000). Richlin Klonsky ve Hoe (2003) göre stresin temel kaynaklarını, bireylerin günlük yaşamda karşılaştıkları talepler ve değişimlere uyum sağlama çabaları olduğunu belirtmişlerdir. Bu yaklaşım, stresin kaynağının yalnızca büyük veya travmatik olaylarda değil, aynı zamanda gündelik yaşamın rutin talepleri ve değişikliklerinde de bulunabileceğine işaret etmektedir.

Stres, günlük yaşamda karşılaşılan olaylara veya kişilerarası ilişkilerdeki baskılara bağlı olarak hissedilen zorlanma ya da sıkıntı durumunu ifade etmektedir. Bu durum, bireyin çevresel baskılar, çatışmalar, gerilimler ve benzeri uyaranlara verdiği duygusal, bedensel veya bilişsel tepkilerden kaynaklanmaktadır. Aynı stres kaynağı, herkes için aynı duygusal tepkilere yol açmayabilir (Newbury Birch ve Kamali, 2001). Cüceloğlu (2010), stresin modern insanın günlük hayatının bir parçası olduğunu ve stresin temelinde insan algılaması ve değerlendirmesinin yer aldığını belirtmektedir. Bireylerin olayları anlamlandırma, değerlendirme ve yönlendirme biçimlerinin stresin azalmasında veya artmasında önemli faktörler olduğunu vurgulamaktadır.

Baltaş ve Baltas (2004), stresli durumlarında bireylerin bilinçli sistemlerinin devreye girdiğini ve bu sayede daha fazla anlama, bilgi edinme, değerlendirme, algıyı genişletme, farklı koşulları deneme, yapıcı düşünceye yönelme ve yeni çözümler arama gibi karmaşık zihinsel süreçleri tetiklediğini ifade etmişlerdir. Ayrıca, bireysel psikolojik mekanizmaların bir olayı algılama şeklini ve o olayla başa çıkma yeteneklerini etkilediğini, bunun sonucunda da o olayın "stres yapıcı" veya "stres yapmayan" olarak tanımlanmasına yol açtığını ifade etmişlerdir. Bu görüş, stresin bireyden bireye değişen subjektif bir deneyim olduğunu ve kişinin kendi içsel süreçlerinin stres algısını nasıl şekillendirdiğini vurgulamaktadır.

Richard Pettinger (2002)'e göre, stres hayatın içinde özgül bir rol oynamaktadır ve özellikle psikolojik, duygusal ve fiziksel zorlanma veya gerilim durumlarında ortaya çıkmaktadır. Pettinger'e göre stres, bireysel bir nitelik taşımakta ve kişiler benzer durumlara karşı gösterdiği tepkilerde farklılaşmaktadır. Stres, bireylerin karşılaştıkları uyaranlara karşı verdiği fiziksel ve psikolojik yanıtların bir kombinasyonu olarak meydana gelmektedir. Dolayısıyla, stres, hayat olaylarına karşı bireylerin sergilediği değişen fiziksel, duygusal ve psikolojik tepkileri içeren karmaşık bir kavramdır (Yurtsever, 2009). Magnuson (1990)'a göre stres, bireyin gerçekleştirmek istediği hayat ile mevcut hayat durumu arasındaki farka verdiği tepkidir. Diğer bir deyişle, stres, bireyin aşırı ve genellikle istenmeyen uyaranlara, çevresindeki tehditkar olarak algıladığı olaylara karşı geliştirdiği fizyolojik ve psikolojik tepkileri ifade eder (Aktaran Madenoğlu, 2010).

Stresin sebepleri arasında kontrol edememe, sınırların aşılması, belirsizlik, baskı, engellenme, iç çatışmalar, tehdit ve değişim gibi faktörler bulunmaktadır (Aydın, 2010). Stres, bireyde dış etkenler veya olaylar sonucunda oluşan fiziksel ve ruhsal beklentiler ile tetiklenen, psikolojik durum ve bireysel farklılıklara bağlı olarak ortaya çıkan bir uyum sürecini içermektedir (Arpacı 2005; Durna, 2004). Burada belirleyici olan, çevresel faktörlerin ne olduğundan ziyade, organizmanın bu faktörlere nasıl tepki verdiği (Gibbons, 2012).

Charlesworth ve Nathan (1982), stres kaynaklarını sınıflandırırken duygusal, ailesel ve sosyal çevredeki değişikliklere vurgu yapmışlardır. Bu sınıflandırma, stresin kişisel ilişkiler ve çevresel faktörlerden nasıl kaynaklanabileceğine işaret etmektedir. Öte yandan, Gonzales vd. (1985), stres yaratan durumları daha detaylı bir biçimde ele almışlardır. Bu çalışmada, stresin kaynaklarına dair çeşitli durumlar ve koşullar kapsamlı olarak incelenmiştir. Gonzales vd. çalışması, stresin çok yönlü ve karmaşık doğasını daha ayrıntılı bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu çalışmalarda stres doğuran durumları şu şekilde sıralamışlardır (Aktaran Aysan, 1988):

- Herhangi bir değişiklik (pozitif veya negatif)
- Çaresizlik ve umutsuzluk hissi
- Tehdit algısı

- Arzu edilmeyen çevresel etmenler (gürültü, hava kirliliği, aşırı sıcak ya da soğuk, kalabalık vb)
- Değer verilen bir kişi ya da nesne kaybı
- Bireyden çok fazla veya hiç beklenti olmaması
- Gerçekleşemeyen hedefler
- Ulaşılması zor beklentiler
- Doyum sağlayıcı olmayan kişiler arası ilişkiler
- İlkel insanlar için hayati olan savaş ya da kaç tepkisinin modern insan için uygun olmayışı
- Akıl dışı düşünce biçimine sahip olmak (bireyde kendisine yönelik olumsuz düşünceler)
- Kendi kendine yetmeye ve olaylarla başa çıkma konusunda aşırı istek
- Dışsal güç kaynaklarının eksikliği
- Başarısız olma korkusu
- Başarı korkusu
- Başkalarının hayatlarına ve düşünce biçimleri hakkında ahlaki takıntılar
- Gerçek dışı tutumlar, inanışlar ve beklentiler
- Bireyin kendini olumlu değerlendirmesini engelleyen benlik düşünceleri
- Doğal olayları stres kaynağı olarak yaşamak
- Çaba gerektiren her şeyi tehdit şeklinde algılamak
- Gerçek olmayan reddedilme algısı
- Bireyin bedenine zarar vermesi (düşük düzeyde hareket, dengesiz beslenme, aşırı ilaç, sigara ve alkol tüketimi)
- Kaygının gelecekteki hataları ve kötü kaderi önleyeceğine inanmak
- Olaylara katı biçimde (siyah-beyaz) bakmak
- Yarışmacılığın ön planda olduğu bir hayat tarzı

- Ailenin aşırı beklentileri
- Kalabalık ortam
- Bireyden ne istenildiğinin (rol) belirsiz oluşu
- Rol çatışması yaşamak
- Aşırı ya da yetersiz çalışma

Stres kaynakları birbirleriyle etkileşim içindedir. Örneğin, bireysel stres etmenleri ve örgütsel stres etmenleri birbirini etkileyebilir.

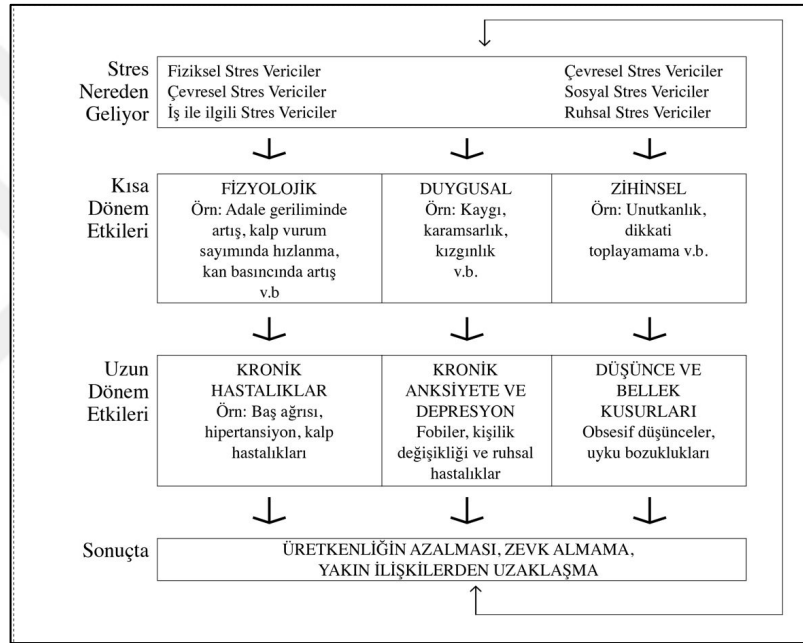
Stres kaynakları birbirleriyle etkileşim içindedir. Örneğin, bireysel stres etmenleri ve örgütsel stres etmenleri birbirlerini etkileyebilir (Spiers, 2003: 22-26) Bu etkileşim, stresin etkilerini artırabilir (Greenberg ve Baron, 1993: 229). Ayrıca, farklı ortamlarda veya ilişkilerde biriken stres, işyerine veya özel yaşama taşınabilmektedir (Barutçugil, 2002: 162).

Bireyler için stres yaratabilecek durumlardan biri de ebeveynliktir. Ebeveyn olmak, çiftlerin yaşam tarzını ve aile içi dinamiklerini değiştirdiği için uyum gerektiren yeni ve zorlayıcı bir durumdur. Bu yeni duruma uyum sağlamak, ebeveynler için hem zihinsel hem de duygusal açıdan yorucu ve zahmetli olabilir. Ebeveynliğin getirdiği bu yeni zorluklar, psikolojik stresin artmasına yol açabilmekte ve bireylerin bu değişime adapte olma biçimleri, stres düzeylerini etkileyebilmektedir (Selimoğlu, vd., 2013).

Ebeveyn stresi, anne-baba olmanın getirdiği sorumluluk ve gerekliliklere karşı ortaya çıkan olumsuz bir psikolojik yanıt olarak ele alınmaktadır. Bu tür stres, ebeveynlerin çocuk yetiştirme sürecindeki zorluklarla başa çıkmaları ve bu rolün getirdiği beklentilere uyum sağlamaları sırasında meydana gelmektedir. Ebeveyn stresi, bu süreçte yaşanan zihinsel ve duygusal zorlukların bir yansıması olarak görülebilir ve ebeveynlerin bu yeni rollerine adaptasyon sürecinde önemli bir faktördür (Dardas ve Ahmad, 2014). Abidin'e (1995) göre, ebeveynlerin yaşadığı stres, ebeveyn, çocuk ve ebeveyn-çocuk iletişimi şeklinde sıralanabilecek üç temel boyutun toplamından oluşur (Aktaran Dardas ve Ahmad, 2014). Çocuk etmeni, çocuğun gelişim özelliklerine göndermektedir. Ebeveyn etmeni ise, ebeveynlerin özel yaşamlarıyla ilgili değişkenleri (örneğin karı-koca ilişkisi ve ebeveyn sağlığı) içerir. Ebeveyn-çocuk iletişimi, ebeveynlerin rollerini yerine getirilmesi ve çocuklarla bağ kurması gibi faktörlerden

oluşur (Abidin, 2012). Ebeveyn stresinin belirli bir düzeyi normal ve faydalı kabul edilse de, stres düzeyinin yüksek düzeyde yaşanması ailedeki bireyler arası ilişkilerin bozulmasına (O'Brien ve ark., 1999), çocuğa karşı daha yüksek düzeyde kontrolcü ve yetkeci tutumların benimsenmesine (Belsky vd., 1996) ve anksiyete, depresyon gibi olumsuz durumlara yol açtığı ifade edilmektedir (Woods, 2011).

Stresin olumsuz sonuçları ele alındığında, çözümlenmemiş stres durumlarının uzun süre boyunca çoklu kronik hastalıklarının gelişmesine sebep olabileceği belirtilmektedir. Stresin uzun sürede vücutta oluşturabileceği olası etkiler Şekil 4.'te gösterilmiştir (Aktaran Epli, 2006).

Şekil 4. Stresin Vücuttaki Etkileri

Kaynak Epli, 2006: 6.

Şekil 4'te görüldüğü üzere stres, kişinin yaşam kalitesini düşürerek psikolojik, fizyolojik ve sosyal yönünden güçsüzleşmesine sebep olmaktadır. Organizmanın, algılanan güçsüzlük karşısında kendi varlığını dengelemesi ve vücudun bu durumla başa çıkması için önlemler alması kaçınılmazdır (Baltaş ve Baltaş, 2000).

Stres, her zaman olumsuz bir durum olarak değerlendirilmemeli (Griffin, 1990: 585), tümüyle engellenmesi ve ortadan kaldırılması gereken bir olgu olarak değerlendirilmemelidir (Barutçugil, 2002: 222). Çok düşük düzeydeki stres hareketsizlik ve tembelliğe neden olabilirken, optimal düzeydeki stres ise motivasyonu

artırıcı, heyecan verici, yaratıcılığı teşvik edici (Griffin, 1990: 585) ve başarıyı destekleyici bir etki gösterebilir (Newstrom ve Davis, 1997: 439-440).

1.3.2. Stresle Başa Çıkma

1980'lerden itibaren stresle başa çıkma, özellikle psikoloji alanında bireylerin psikolojik ve fizyolojik sağlıkları açısından yoğun ilgi gören bir konu olmuştur. Bu bağlamda, “başa çıkma” (coping) terimi, bireylerin yaşam süreçleri boyunca karşılaştıkları zorluklarla nasıl mücadele ettiklerini tanımlamaktadır. Lazarus ve Folkman, başa çıkma sürecinin birey ile çevresi arasındaki stresli etkileşimler sırasında gerçekleşen dinamik bir süreç olduğunu vurgulamışlardır. Bu tanım, stresle başa çıkmada bireyin içsel ve dışsal faktörlere karşı sergilediği bilişsel ve davranışsal çabaların önemini de ortaya koymaktadır (Aktaran Türküm, 1999).

Folkman ve arkadaşlarına (1986) göre, stresle başa çıkma, bireyin sahip olduğu kaynakların ötesinde olan ve zorlayıcı durumlarla mücadele etmek için harcadığı çabalarıdır. Stresli durumlarla karşılaşan bireyler, kendi benzersiz özelliklerini kullanarak çeşitli başa çıkma yolları ararlar. Bu çabalar, mevcut durumu değiştirmeye yönelik olabileceği gibi, durumu kabullenme, bilgi edinme, duyarsızlaşma, kaçınma ve başa çıkma gibi farklı stratejileri de içerebilir. Bireyin başa çıkma çabaları, içsel ve dışsal gereksinimler arasındaki etkileşim sonucunda, bilişsel ve davranışsal çabaları kapsar. Bu süreç, stres yaratan durumu analiz ederek uygun tepkileri belirleme ve duygusal tepkileri yönetme yeteneğini geliştirir (Aktaran Aydın, 2003).

Stresin temelinde, bireylerin karşılaştıkları durumları algılama ve bu deneyimleri nasıl değerlendirdikleri yatmaktadır. Cüceloğlu (1991) tarafından belirtildiği üzere, olayların anlamlandırılması, değerlendirilmesi ve yönetilmesi, stresin azalması ya da artması üzerinde etkili bir faktördür. Ayrıca, stresli durumlarda bireylerin tercih ettiği başa çıkma yöntemleri, stresin hafiflemesine katkı sağlamakla birlikte, bazen artarak yeni sorunlara yol açabilmektedir. Aldwin (2007) başa çıkma sürecini, stresli olaylara veya koşullara karşılık olarak bireyin duygularını, düşüncelerini, davranışlarını ve çevresel etkileşimlerini düzenleme süreci olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda, stresle başa çıkma, stresin olumsuz etkilerini hafifletmeye veya ortadan kaldırmaya yönelik çabaları içermektedir.

1.3.3. Kuramsal Yaklaşımlar

Tarihsel perspektiften bakıldığında, stresle başa çıkma mekanizmaları beş temel yaklaşımla ele alınmıştır (Şahin, 1999). İlk olarak, Freud'un psikoanalitik teorisinde yer alan bilinçdışı savunma mekanizmaları bulunmaktadır. İkinci olarak, Erikson'un "yaşam dönemleri" kavramı çerçevesinde bireysel kaynaklar olarak özgüven, özyeterlilik ve içsel kontrol mekanizmaları ele alınmıştır. Üçüncü olarak, evrim kuramı ve davranışçılık perspektifinde sorun çözme çabaları incelenmiştir. Dördüncü olarak, Canon ve Selye gibi bilimsel yaklaşımla konuyu inceleyenlerin hem insanlarda hem de hayvanlarda gözlemledikleri genetik olarak programlanmış stres tepkileri bulunmaktadır. Son olarak, bireyin sahip olduğu psiko-fizyolojik kaynakların tükendiği durumlarda gösterdiği, adaptasyona yönelik sürekli farklılaşan bilişleri ve davranışsal çabaları incelenmiştir.

Literatürde, stresle başa çıkma kavramını açıklayan birçok yaklaşım bulunmaktadır. En önemli yaklaşımlardan olan; Lazarus (1976) başa çıkma sürecini, geniş bir kavram olarak ele alır ve bu kavramı "doğrudan eylemler" ve "hafifletici eylemler" olarak iki ana kategoriye ayırır. Doğrudan davranışlar, kişinin çevreyle etkileşim sonucu ortaya çıkan tehdit ya da zorlukları lehine çevirmeye yönelik eylemlerdir. Bu davranışlar, tehlikeye karşı hazırlık, saldırgan tutum, kaçma veya hareketsizlik gibi çeşitli tepkileri içerebilir. Öte yandan, hafifletici eylemler, kişinin duygusal olarak rahatlamasını hedefler. Bu tür eylemler, bireyin duygusal olarak zor durumlarla başa çıkmasını kolaylaştırır ve işlevlerini daha etkili ya da rahat bir şekilde sürdürmesini sağlar.

Stresli durumlarda bireylerin başvurduğu başa çıkma yöntemleri olarak, "aktif ve probleme yönelik" ile "pasif ve savunmaya yönelik" olmak üzere iki ana kategori bulunmaktadır. Eğer bu yöntemler stresi azaltıyor veya ortadan kaldırıyorsa, "yeterli" veya "fonksiyonel" olarak kabul edilirler. Ancak, eğer bu yöntemler stresi artırıyorsa, "yetersiz" veya "fonksiyonel olmayan" mekanizmalar olarak kabul ediliyorlar. Yetersiz yöntemler de kendi içinde iki alt gruba ayrılabilir (Şahin, 1994; aktaran Doğan, 1999).

Stresle başa çıkma sürecinde kullanılan yetersiz yöntemler iki ana kategoride incelenebilir:

- Birincisi, “Uygun Olmayan Davranışlar” kategorisi, alkole veya madde kullanımı, kaçma, saldırganlık, içe kapanma, depresyon, intihar ve diğer ruhsal problemleri içermektedir.
- İkincisi, “Kendini Aldatmaya Yönelik Davranışlar” kategorisi ise rasyonalizasyon, bastırma, reddetme, yansıtma gibi savunma mekanizmalarını kapsamaktadır.

Diğer yandan, yeterli başa çıkma yöntemleri üç ana grupta değerlendirilmektedir (Şahin, 1994; aktaran Doğan, 1999).

Yeterli başa çıkma yöntemleri, stresle etkili bir şekilde başa çıkmak için kullanılan stratejileri içerir ve üç ana grupta incelenebilir.

- İlk grup, “Bedene Yönelik Yöntemler”dir; bu yöntem, kas gevşetme, meditasyon, yoga gibi gevşeme tekniklerinin yanı sıra, nefes egzersizleri, doğru beslenme, aerobik ve jimnastik gibi fiziksel aktiviteleri kapsamaktadır.
- İkinci grup, “Duygu ve Düşüncelere Yönelik Yöntemler”dir; bu yöntem, yaşama bilimsel bir bakış açısıyla yaklaşmayı, stres faktörlerini bir tehdit yerine yetenek testi olarak görmeyi, mantıksız inançları sorgulamayı ve duyguları paylaşmayı kapsamaktadır.
- Üçüncü grup ise, “Duruma Yönelik Yöntemler”dir; bu yöntem, iletişim becerilerini geliştirme, zaman yönetimi, sosyal desteklerden faydalanma, atılğan davranışlar ve sorun çözme becerilerinin geliştirilmesini kapsamaktadır.

Stres tepkisi, tamamen ortadan kaldırılması gereken bir problem olarak görülmemelidir. Belirli bir düzeye kadar, stres kişinin başarıma arzusunu, mücadele kapasitesini artırabilir, zorluklarla başa çıkmasını kolaylaştırabilir ve direnç kazandırabilir. Bu anlamda, birçok birey, hayatlarındaki stresle desteklenen bir azim sayesinde başarıya ulaşmıştır. Uygun seviye ve nitelikteki stres, bireyin gelişimine katkıda bulunabilir, onu harekete geçirebilir, güçlendirebilir ve değerli deneyimler kazandırabilir (Barutçugil, 2002; aktaran Şanal Karahan, 2016).

Stresle karşılaşma anında, başa çıkma süreci de eş zamanlı olarak başlamaktadır. Bu süreç, stres yaratan olaylara karşı bireylerin gösterdiği bilişsel, duygusal ve davranışsal tepkileri kapsamaktadır. Stresle başa çıkma becerisi etkili ise, stres kontrol altına alınır.

Ancak bu süreç başarısız olduğu zaman, stres psikolojik ve fizyolojik sorunlara yol açabilir (Lazarus, 2006).

Stresle başa çıkmada üç temel amaç benimsendiği ileri sürülmektedir. Bu amaçlar şu şekilde sıralanabilir (Baltaş ve Baltaş, 2008; Yaşar, 2008):

- Kısa vadeli hedef, stresle etkin başa çıkabilmek için gerekli yöntem ve kuralları öğrenmektir.
- Orta vadeli hedef, stresin zararlarını ve nedenlerini anlamak, belirtilerini erken fark ederek, stresin olumsuz etkilerini engelleyen bir yaşam tarzı oluşturmak ve stresin olumlu yönlerini uygun durumlarda kullanabilmek hedeflenmelidir.
- Uzun vadeli hedef, stres yönetiminin başarılı bir şekilde gerçekleştirildiği, huzurlu, sağlıklı, düzenli ve verimli bir yaşam sürdürebilmektir.

Stresle başa çıkma becerisinin amacı, stresi tamamen ortadan kaldırmak değil, canlılık, verimlilik ve enerji alanında olumlu bir güç meydana oluşturmaktır (Gümüştakin ve Öztemiz, 2004). Stresle başa çıkma tarzı ile stresin olumlu etkilerini desteklemek ve olumsuz etkilerini azaltmak ve hatta yok etmeye çalışılmaktadır (Compas, vd., 2001). Stresle başa çıkma ile ilgili yapılan ilk araştırmalarda birçok yazar farklı önerilerde bulunmuştur. Folkman ve Lazarus (1985) stresle başa çıkma becerilerini temelde iki kategoriye ayırmıştır: problem odaklı (aktif) başa çıkma tarzı ve duygu odaklı başa çıkma tarzıdır (Savcı ve Aysan, 2014; Türküm, 2002).

Aktif (Problem Odaklı) Başa Çıkma Tarzı: Problemi odak olarak ele alan başa çıkma, bireyin stresli durumunu gidermeye veya yoğunluğunu azaltmaya yönelik aktif eylemler ve çözüm stratejileri geliştirme sürecini ifade eder. Bu yaklaşım, stres yaratan durumu doğrudan ele alarak, bu durumla başa çıkmaya odaklanır (Varıcıer, 2019). Bu yöntemde, bireyler stresle başa çıkma sürecinde öneri alma, yeni beceriler kazanma, plan yapma gibi aktif stratejileri benimserler. Ayrıca, sorunlardan geçici olarak uzaklaşmak için bolca uyuma veya başka bir yere gitme gibi yöntemleri de kullanabilirler (Aslan, 2007; Tavlı ve Ünsal, 2016). Folkman ve Lazarus (1985) bireylerin problemi çözmeye çalışmak, sosyal destek aramak, stres oluşturan durumdan kaçınmak, stresi saklamak, sorumluluğu kabul edip kendine yönelmek, kadere ve

doğüstü güçlere inanmak ya da batıl inançlarla davranma gibi stratejiler tercih edebildiklerini vurgulamışlardır.

Duygu Odaklı Başa Çıkma Tarzı: Duygu temelli başa çıkmada, bireyin stres yaratan durumla doğrudan mücadele yerine, stresin yarattığı rahatsızlık verici veya üzücü duyguların etkilerini azaltmaya yönelik çabalar göstermektedir. Bu süreçte, stres kaynağından ziyade, stresin duygusal sonuçlarına odaklanılır (Eren, 2019). Bu yöntemde bireyler, duygularını erteleme, ağlama, yeme, içme gibi yollarla duygusal boşalma eğilimindedirler ve endişelenmemeye çalışırlar (Aslan, 2007; Tavlı ve Ünsal, 2016). Zihinsel başa çıkma süreçleri sırasında, bazen bireyler problemi düşünmemeye çalışma, hissettiği olumsuz duyguları inkar veya unutmaya çalışma gibi tepkiler verebilirler. Bu tür davranışlar, stresle başa çıkmada bireyin bilinçli ya da bilinçsiz olarak uyguladığı stratejiler arasında yer alır (Aydın ve İmamoğlu, 2001). Bu yöntem, geçici bir çözüm olmasına rağmen bireyin üzülmelerini ve sıkıntı yaşamalarını belirli bir süre engellemektedir (Aslan ve Güzel, 2018).

Sosyal destek arayışı, bireyin yaşadığı duyguları başkalarıyla paylaşmasını ifade eder; yüzleştirici başa çıkma, sorunlara yönelik öfkeyi ifade etmeyi içerir; kuruntulu düşünme, stres yaratan problemlere yönelik çözüm planları yapmayı kapsar; zihinsel olarak sorunla meşgul olmama, problemi düşünmekten kaçınmayı ve davranışsal olarak sorunla meşgul olmama ise ilgili problemle ilgili herhangi bir etkinlikte bulunma yönelimlerini içerir (Türküm, 1999).

Araştırmalar, insanların stresle başa çıkma sürecinde hem problem odaklı hem de duygusal odaklı yöntemleri kullandıklarını göstermektedir. Ancak bazı durumlarda, bu iki yöntemden biri diğerine kıyasla daha baskın olabilmektedir. Örneğin, aileyle ilgili sorunlarda problem odaklı yaklaşımlar daha yaygın olarak kullanılırken, fiziksel sağlık sorunları karşısında sosyal desteğe başvurma ve duygusal odaklı başa çıkma yöntemleri öne çıkmaktadır. Araştırmalar, bireylerin müdahale edebileceklerine inandıkları durumlarda problem odaklı stratejileri kullandıklarını, durumu kabullenmek zorunda kaldıklarında ise duygusal odaklı stratejileri tercih ettiklerini ortaya koymaktadır (Aktaran Aydın, 2003).

Problem ve duygu odaklı başa çıkma yöntemlerinin yanı sıra, literatürde yer alan diğer stresle başa çıkma tarzları da incelenmiştir. Stresle başa çıkma yolları üç ana başlık altında incelenmektedir (Baltaş ve Baltaş, 2008):

1. Bedensel Metodlar (Fiziksel Egzersizler, Gevşeme ve Sağlıklı Beslenme)
2. Zihinsel Teknikler (Akıldışı İnançlar ve Zihinsel Düzenleme Teknikleri)
3. Davranışsal Teknikler (A tipi davranış stiline değiştirilmesi, Güvenli davranış stiline geliştirilmesi, Zamanı Etkili Yönetme ve Öfke Yönetimi)

Bireysel stresle başa çıkma stratejileri, stres yönetiminde kritik bir öneme sahiptir. Bu stratejilerin çoğu, kişisel alışkanlıkların ve fiziksel, psikolojik, davranışsal yapıların kontrolünü içerir, böylece zararlı stres tepkileri hafifletilmeye çalışılır (Pehlivan, 1995; Aktaran Güçlü, 2001).

Egzersiz, güçlü bir biyokimyasal etkiye sahip olup stres, öfke, gerginlik ve depresyonu azaltarak kişilerin kendilerini daha iyi hissetmelerini sağlar. Ayrıca, kontrol edilemeyen stresin fizyolojik ve psikolojik sonuçlarını hafifletmede de etkilidir. Bu özellikleriyle fiziksel egzersiz, stresle başa çıkma yöntemleri arasında en etkili seçeneklerden biri olarak kabul edilmektedir (Aktaran İlgar, 2001).

Nefes ve Gevşeme Egzersizleri: Doğru ve doğal nefes alıp vermek, gerginliği azaltmada son derece etkili olabilir. Nefes almak, gevşemenin bir yolu olmasının yanı sıra, günlük yaşamda uygulanması nispeten kolay egzersizlerden biridir. Gevşeme eğitimi, stresin vücutta yarattığı tepkilere zıt bir etki yaparak, stresin zararlarını azaltır. Stres anında kasların gerilmesi, kan basıncı ve kan şekeri yükselmesi, solunumun artması gibi reaksiyonlar yaşanırken, gevşeme teknikleri sayesinde bu tepkilerin tersine kaslar gevşer, solunum yavaşlar, tansiyon düşer ve kan şekeri seviyeleri normale döner. Bu tekniklerin uygulanmasıyla, vücuttaki psikosomatik stres azaltılır ve böylece stresin zararlı etkileri engellenebilir (Baltaş ve Baltaş, 2008).

Derin gevşeme durumu, vücudun fiziksel özelliklerine ve durumlarına bağlı olarak elde edilebilir. Gerçekten gevşemiş bir birey, derin ve rahat bir solunuma, sıcak ve ağır hissedilen eller ve ayaklara, sakin ve düzenli kalp atışlarına, sıcak bir karına ve serin bir alına sahip olur. Bu durumda kaslar gevşer, hormonal denge sağlanır ve vücut metabolizması yavaşlar. Birey, bu gevşeme durumunun herhangi bir özelliğini

sergilediğinde, stresin neden olduğu fizyolojik ve biyokimyasal döngü yerini gevşemenin olumlu fizyolojik ve biyokimyasal döngüsüne bırakır (Baltaş ve Baltaş, 2000).

Uyku: Uyku, stresle başa çıkmada hayati bir rol oynar. Uykusuzluk, bireylerin enerjisini tüketir ve performanslarını olumsuz yönde etkiler. Yeterli uyuyamayan kişiler, sorunları çözmek için gereken enerjiyi bulamazlar. Ciddi uykusuzluk sorunu yaşayan kişiler ise kontrolü kaybetme hissine kapılabilir ve bu durum stres seviyelerinin artmasına yol açabilir (İlgar, 2001). Yeterli uyuyan ve dinlenen bireyler, yaşadıkları stresle daha etkili bir şekilde başa çıkabilirler. Kişi, kendini enerjik ve iyi hissedebilmek için ihtiyaç duyduğu kadar uyumalıdır (Aktaran Seyhan, 2007). Uyku, hayatın vazgeçilmez bir parçasıdır ve genel sağlıkta meydana gelen herhangi bir aksama öncelikle uyku düzeninde kendini gösterir. Uyku düzeninin bozulması, genel sağlık ve günlük yaşam üzerinde doğrudan etkilere yol açar (Baltaş ve Baltaş, 2000).

Dengeli ve Sağlıklı Beslenme: Sağlıklı beslenmenin iyi ve kaliteli bir yaşam üzerindeki etkisi tartışılmazdır. Beslenmede kötü alışkanlıklar, sempatik sinir sistemi temelli stres tepkilerini doğrudan tetikleyebilir veya yorgunluk durumunu ve sinirsel hassasiyeti artırıp stres oluşumuna katkıda bulunabilir. Bazı yiyecek stres tepkisini başlatmakta ya da artırmakta ve bireyleri strese karşı duyarlı hale getirebilmektedir (Şahin, 1994).

Zaman Yönetimi: Zamanı verimli kullanan bireyler, yaşam kalitelerini artırabilir ve geçen zamanı kendileri ve hedefleri için en iyi şekilde değerlendirebilirler. Zamanı etkin bir şekilde kullanmak için, öncelikle amaçların ve önceliklerin belirlenmesi gerekmektedir. Bu sayede kişi, zamanını gerçekten yapmak istediği şeylere ayırabilir ve yaşamından daha fazla doyum alabilir. Zaman yönetiminde başarısız olan bireyler ise kaçınılmaz olarak stres yaşamaktadırlar. Bu nedenle, etkin zaman yönetimi, bireylerin hem kişisel hem de profesyonel yaşamlarında daha mutlu ve başarılı olmaları için kritik bir öneme sahiptir (Baltaş ve Baltaş, 2008).

Zaman yönetimi, birçok insan için stresle başa çıkmada önerilen bir stratejidir ve aynı zamanda stresin temel nedenlerinden biridir. Bu stratejinin üç temel aşaması bulunmaktadır: işlerin planlanması, önceliklendirme ve uygulama. İlk aşama olan işlerin planlanması, yapılacak görevlerin belirlenmesini, bu görevlerin ne zaman ve ne kadar zaman harcanarak tamamlanacağını içerir. Öncelik sırası belirleme adımı, işlerin önem

ve aciliyetine göre sıralanmasını sağlar. Son adım olan uygulama, belirlenen planın hayata geçirilmesini ifade eder. Bu aşamada önemli olan şey, öz disiplinle hareket etmek ve planlanan işleri gerçekleştirmek için kararlı olmaktır (Biricik, 2018; Güçlü, 2001).

Biyolojik Geribildirim (Biofeedback): Biofeedback, insanın normal ve normal dışı olan, genellikle farkında olmadığı fizyolojik tepkilerini ölçmek ve geribildirim yoluyla farkındalığını artırmak için kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemde, birey bir araç veya cihaz yardımıyla vücudundaki belirli fizyolojik süreçleri, örneğin kalp atış hızını, deri sıcaklığını veya kas gerilimini izleyebilir. Ardından, bu geribildirim bilgisi kullanılarak, kişi bu süreçleri istenilen yönde düzenlemeyi öğrenir. Biofeedback genellikle bir eğitim programı içinde kullanılır ve bireyin otonom faaliyetlerini etkileme yeteneğini artırabilir (Baltaş ve Baltaş, 2000).

Toplumsal Destek: Diğer insanlarla ilişki kurmak, bireyin stres deneyimini algılama biçimini değiştirebilir ya da en azından bir miktar hafifletebilir. Toplumsal destek arayışının, bireylerin stres yaşantılarında rahatlatıcı bir etkisi olduğu konusunda genel bir uzlaşma bulunmaktadır (Aysan, 1988).

Bilişsel yeniden yapılandırma: Bilişsel yeniden yapılandırmanın amacı, bireylerin çarpık ve işlevsiz düşüncelerini değiştirerek, onlara daha sağlıklı ve işlevsel düşünce kalıpları kazandırmaktır (Meichenbaum, 1979).

1.3.4. Stresle Başa Çıkma ile İlgili Araştırmalar

Stres ve stresle başa çıkma yolları üzerine yapılan araştırmaların incelenmesi, konunun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Bu nedenle, bu bölümde hem ülkemizde hem de yurt dışında yapılan stres ve stresle başa çıkma yollarına dair çalışmalara yer verilecektir.

1.3.5. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Matud (2004), 1566 kadın ve 1250 erkekten oluşan, çeşitli sosyo-demografik özelliklere sahip yetişkin katılımcılarla gerçekleştirdiği araştırmasında, cinsiyetin stres ve başa çıkma yöntemleriyle olan ilişkisini incelemiştir. Bu çalışmada, Stresli Yaşam Olayları, Kronik Stres ve Küçük Günlük Stres anketleri kullanılmıştır. Sonuçlar, kadınların

erkeklere göre daha fazla strese maruz kaldıklarını ve duygusal odaklı başa çıkma yöntemlerini daha sık kullandıklarını ortaya koymuştur. Ayrıca, kadınlarda fiziksel ve psikolojik rahatsızlıkların daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Literatürde, bireylerin stresle baş etme davranışları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu bağlamda, Terzi ve Cihangir-Çankaya (2009) tarafından yapılan çalışmada, bağlanma stillerinin öznel iyi oluş ve stresle baş etme tutumları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmanın bulguları, güvenli bağlanma stillerinin özsaygıyı yordadığını, saplantılı bağlanma düzeyinin ise yaşam doyumu üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğunu göstermiştir. Ayrıca, saplantılı ve korkulu bağlanma düzeyi ile benlik saygısı arasında düşük düzeyli pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu çalışma, bağlanma stillerinin bireylerin stresle başa çıkma yaklaşımlarını nasıl etkileyebileceğini ortaya koyarak, bu konudaki anlayışı derinleştirmektedir.

Ercan'ın (2002) tarafından yapılan araştırma, ilköğretim öğrencilerinde aile özellikleri, öğrenilmiş çaresizlik ve stresle baş etme yöntemlerini incelemiştir. Araştırma, ebeveynlerin çocuklarının hatalı davranışlarına verdikleri tepkiler ile öğrencilerdeki öğrenilmiş çaresizlik seviyesi arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle, anneleri tarafından davranışsal olarak cezalandırılan öğrencilerde öğrenilmiş çaresizlik düzeyi daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca, fiziksel olarak anneleri tarafından ceza verilen çocukların stresle baş etmede hayal etme, kaçınma ve kendini suçlama türü teknikleri daha fazla kullanıldığı tespit edilmiştir.

Kaya'nın (2021) 241 kişiyle gerçekleştirdiği çalışmanın bulgularına göre, kadın katılımcıların stresle baş etme becerilerinin alt boyutlarından çaresizlik ve toplumsal destek arayışı yaklaşımlarını daha sık tercih etmişlerdir. Ayrıca, eğitim düzeyi arttıkça çaresizlik yaklaşımını tercih etme düzeyinin azaldığı belirlenmiştir. Stresle baş etme becerisinde, gelir grupları arasında ise anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu bulgular, cinsiyet ve eğitim seviyesinin stresle başa çıkma becerileri üzerindeki etkilerini vurgularken, ekonomik düzeyin bu konuda belirleyici olmadığını göstermektedir.

Türküm'ün (1999) çalışması, bilişsel çarpıtma ile stresle baş etme becerileri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmanın sonuçları, bilişsel çarpıtma seviyesi yüksek olan bireylerin stresle baş etme becerilerinden kaçınma yoluna başvurduklarını göstermiştir.

Bu bulgu, bilişsel çarpıtmaların stresle başa çıkma stratejileri üzerindeki etkisini vurgulamaktadır.

Kanbay (2007) Artvin ve Kars ilinde görevli hemşireler ile yapmış olduğu çalışmasında hemşirelerin kullandıkları stresle başa çıkma becerilerini ve etkileyen faktörleri araştırmıştır. Araştırma sonucunda hemşirelerin stresle başa çıkma becerilerinden en çok kendine güvenli yaklaşımı kullandıkları tespit edilmiştir. Hemşirelerde strese neden olan faktörlerin başında yönetsel stresörler gelirken, en az strese neden olan faktör ise kişiler arası ilişkilerden kaynaklanan stresörler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Karakuş ve Dereli (2011)'de yaptıkları çalışmada, stresle başa çıkma tarzlarında kadın ve erkekler arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna varılmıştır. Öz-yeterlik duygusu yüksek, özgüvenli ve başarıya dair inançları tam olan bireylerin, stresle başa çıkmada “dine sığınma” yöntemini daha az kullandıkları belirtilmiştir. Benlik saygısı yüksek olan bireylerin ise stresle başa çıkmada “dine sığınma” yöntemi yerine “aktif planlama” ve “dış yardım arama” stratejilerini daha fazla tercih ettikleri tespit edilmiştir.

Işık ve Bedel 2015 yılında yaptıkları çalışmada başa çıkma yöntemleri ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmanın sonucunda, aktif başa çıkma yöntemlerinin öznel iyi oluş ile pozitif yönde anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu, olumsuz başa çıkma yöntemlerinin ise öznel iyi oluş ile negatif yönde anlamlı bir ilişki gösterdiği tespit edilmiştir.

1.3.6. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Stres ve stresle başa çıkma yöntemleri ile ilgili yurt dışında yapılan çalışmalara aşağıda yer verilmiştir:

Sandrock ve James'in (1989) yapmış olduğu bir araştırmada, bireylerin gevşeme tekniklerinin yanında müzik kullanımının bireyler üzerindeki kaygı ve stres düzeylerini düşürmede oldukça etkili ve faydalı olduğu belirtilmiştir.

Diehl ve Hay (2010), yetişkinlerde gündelik stresle baş etme yöntemlerinde, risk alma, direnç gösterme etmenleri ile kendilik algısı arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. 18 ile 89 yaşları arasında 239 kişinin katıldığı çalışmada, bireylerin stresle baş etmede kontrol düzeylerini düşük algıladıkları günlerde olumsuz düşünme davranışının daha sık

kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca, bireylerin günlük strese verdikleri tepkiler, farklı seviyelerde benlik algısına sahip kişiler arasında anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Arikewuyo (2004) yapmış olduğu çalışmada Nijerya’da ortaokul kurumlarında görevli öğretmenlerin stres yönetim becerilerini incelemiştir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin stresle başa çıkmada tek bir yöntem izlemediği birden fazla stres yönetim becerileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler stres duygusuna maruz kaldıklarında stresle mücadele etme yolunu seçtikleri, problemi çözebileceklerine dair inanca sahip oldukları ve stresle etkili bir şekilde baş edebilmek için stresin kaynağını doğru anlamaya çalıştıkları görülmüştür. Ayrıca öğretmenler çalıştıkları kurumlarda bir sorunla karşılaştıklarında işlerinin hayatlarındaki en önemli şeyin olmadığını telkin ederek stres düzeylerini azalttıkları görülmüştür (Aktaran Çoşkun, 2018).

Williams ve Mc Gillicuddy (2010) tarafından yapılan araştırmada, cinsiyetlere göre stresle başa çıkma tarzlarının anlamlı bir farklılık göstermediği, ancak yaşa bağlı olarak anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. İleri yaştaki bireylerin stres düzeylerini azaltabilmek için karşılaştıkları sorunları planlı bir şekilde çözmeye çalıştıkları, durumu yeniden değerlendirdikleri ve gerektiğinde destek aradıkları tespit edilmiştir.

YaFang ve arkadaşları (2012), stres ve öznel iyilik hali arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla, hastane hemşireleri ve psikiyatri bölümü çalışanları üzerinde yaptıkları araştırmalarda, stres ve öznel iyilik hali arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir (Aktaran Küçükköse, 2005).

Folkman ve Lazarus (1980) yılındaki araştırması, stresle başa çıkma stratejilerini cinsiyet perspektifinden incelemiştir. Orta yaşlı erkekler ve kadınlar üzerinde yapılan bu bilimsel çalışmada, her iki cinsiyetin problem çözme yaklaşımları karşılaştırılmıştır. Bulgular, erkeklerin kadınlara kıyasla problem çözme stratejilerine daha yatkın olduklarını göstermiştir.

Fondacaro ve Moos (1987) gerçekleştirdikleri boylamsal çalışmada, klinik olarak depresif 380 birey üzerinde başa çıkma stratejileri ve sosyal destek arayışı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada, başa çıkma stratejilerinin yaş, cinsiyet, negatif yaşam olayları ve eğitim düzeyi ile ilişkisi değerlendirilmiştir. Bulgular, kadınlarda sosyal destek arttıkça problem çözme stratejisi kullanımının arttığını, erkeklerde ise sosyal destek artışıyla duygusal ifade stratejisinin azaldığını göstermiştir. Ayrıca, kadınlarda

sosyal desteğin artmasıyla duygusal düzenleme ve güven ilişkisinin arttığı, erkeklerde ise daha fazla bilgi ve destek arayışı stratejileriyle ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Her iki cinsiyette de yaş ve eğitim düzeyi arttıkça problem odaklı çözüme stratejisinin daha sık kullanıldığı gözlemlenmiştir.

Folkman vd. (1986) yürüttükleri araştırma, 85 evli çiftin katılımıyla gerçekleştirilmiş ve stresle başa çıkma süreçlerini incelemiştir. Çalışma, değerlendirme ve başa çıkmanın psikolojik belirtiler üzerinde önemli bir öngörücü etkiye sahip olduğunu bulmuştur. Ayrıca, planlı başa çıkma yöntemlerinin psikolojik belirtilerle negatif bir ilişkisi, karşılaştıkları zorluklarla yüzleşme stratejilerinin ise pozitif bir ilişkisi olduğu tespit edilmiştir.

Brems ve Johnson (1989)'da gerçekleştirdikleri çalışma, 138 kişilik bir grup üzerinde cinsiyet rolünün problem çözüme yaklaşımları ve başa çıkma stratejileri üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırma sonuçları, başa çıkma yöntemlerinin seçiminde cinsiyetin önemli bir faktör olduğunu göstermiştir. Ayrıca, sorun çözüme yaklaşımı, kendine güven ve çözüm üretme eğiliminde erkeklik rolünün olumlu bir etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Richard ve Krieshok (1989)'daki çalışması, mesleki stres, zorlanma ve başa çıkma yöntemlerini 41 kadın ve 42 erkekten oluşan toplam 83 üniversite akademik personeli üzerinde incelemiştir. Çalışmanın sonuçları, erkekler ve kadınlar arasında kariyer stresi, zorlanma ve başa çıkma yöntemlerinde, akademik kariyerin belirleyici bir faktör olduğunu göstermiştir. Bu çalışma sonucunda, akademik personeli mesleki stres, zorlanma ve başa çıkma stratejileri açısından inceleyerek, erkekler ve kadınlar arasında bu alanlarda akademik kariyerin belirleyici bir rol oynadığını bulmuştur. Richard ve Krieshok'un çalışması, akademik kariyerin erkekler ve kadınlar için mesleki stres, zorlanma ve başa çıkma stratejileri açısından farklı sonuçlar doğurabileceğini göstermektedir. Kadınlar, erkeklerden daha fazla stres ve zorlanma yaşayabilir ve farklı başa çıkma mekanizmaları kullanabilirler.

Nelson (1990) yılındaki çalışması, 90 kadın üzerinde 18 ay boyunca üç ayrı görüşme yaparak yaşam zorlukları, sosyal destek, başa çıkma ve duygusal durumlar arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın sonuçları, yaşam zorluklarının hem pozitif hem de negatif duygusal durumlarla bağlantılı olduğunu göstermiştir. Ayrıca, sosyal destek ve

başa çıkma yöntemlerinin yaşam zorluklarının etkilerine karşı direnç oluşturduğu ve olumlu duygusal durumlarla ilişkili olduğu belirlenmiştir. Çalışma, yaşamsal zorlukların, sosyal desteğin ve stresle başa çıkmanın duygusal durumu etkilemede birlikte rol oynadığını ortaya koymuştur.

Paredes vd. (2014)'te yürüttükleri araştırma, popüler kültür aracılığıyla stresle başa çıkmayı hedefleyerek, kişisel ve grup terapilerinin yanı sıra akıllı telefonların bu süreçteki etkisini incelemiştir. Dört hafta süren iki aşamalı çalışmada, sonuç olarak katılımcıların stresle ilgili artan öz farkındalık, daha düşük depresyon belirtileri ve stresle başa çıkmanın yeni ve basit yöntemlerini öğrendikleri tespit edilmiştir.

1.4. Ebeveynlik Tutumu ve Stresle Baş etme Becerileri Arasındaki İlişkiler

Bu alanda yapılan çeşitli araştırmalar incelenmiş olup, literatür bilgisi ve belirli araştırma sonuçları doğrultusunda konu ele alınmaya çalışılmıştır.

Aile yaşamı, bireylerin bir arada yaşama, deneyimleri paylaşma, birbirlerine destek olma ve çocuk yetiştirme gibi yükümlülükler üstlendiği, sevgi ve saygı temelinde kurulan bir sistemdir. Bu sistem, evlilik öncesinde bireylerin alışkanlıklarını, yaşam tarzlarını ve ihtiyaçlarını sürdürmeyi amaçlar. Zamanla, duygusal bağların yerini yaşam sorumlulukları alır. Dolayısıyla, aile sisteminin bir parçası olan bireylerin stres faktörlerinin değerlendirilmesi, evlilik ve aile ilişkileri bağlamında ele alınmalıdır. Bu bağlamda, stresle başa çıkma ölçeklerinin sadece genel yaşam koşullarına odaklanması yerine, aile yaşamının özgün dinamiklerini de içermesi önem arz etmektedir. Bu yaklaşım, evlilik, ebeveynlik ve aile ilişkilerinin stres faktörleri üzerindeki etkisini daha iyi anlamamıza olanak tanır (Boateng, 2017).

Aysan'ın (1988) çalışması, aile ile ilgili sorunların tartışılması ve eğitim sorunlarının çözümü için anne-baba, öğretmen veya diğer yetişkinlerle iletişim kurulmasının stres yönetimindeki etkin problem çözme yöntemleriyle doğrusal bir ilişki gösterdiğini ortaya koymuştur. Araştırma, cinsiyetin ve ebeveyn tutumlarının algılanmasının başa çıkma stratejilerinde farklılık yarattığını belirtmiştir. Öğrencilerin bireysel nitelikleri cinsiyet, benlik düzeyi ve kontrol inancı kullandıkları başa çıkma stratejilerinin türünü belirlemektedir. Ayrıca, akademik başarısı yüksek öğrencilerin, düşük başarılı olanlara göre daha fazla problem çözme yöntemleri kullandıkları ve kendini suçlama, hayal

kurma, kaçınma düzeylerinin daha düşük olduğu bulunmuştur. İçsel destek alan öğrencilerin, dışsal destek alanlara göre daha etkin problem çözme davranışı sergilediği de belirtilmiştir.

Literatür taramasında aile içi stresi etkileyen faktörlerin, aile sağlığı, çift uyumu ve aile içi şiddet gibi çeşitli bağlantılar olduğu görülmektedir. Jackman-Cram, vd. (2006) tarafından gerçekleştirilen bir çalışma, çiftlerin problemleri yönetme becerilerinin onların depresyon seviyeleriyle ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu çalışma, etkili stres yönetimi becerilerine sahip bireylerin daha az depresyon belirtisi gösterdiğini ortaya koymuştur.

Guzman ve Teh'in 2016 yılında gerçekleştirdikleri araştırma, bireylerin din algısının aile içi stres faktörleriyle başa çıkmada önemli bir rol oynadığını göstermiştir. Bu çalışma, dinin, aile içi stresle mücadelede kullanılan başa çıkma stratejileri üzerinde etkili olduğunu belirtmektedir.

Tamres vd. (2002) çalışmaları, kadınların genellikle dışsal destek arama, kendilerini destekleme ve inkar ile geri çekilme gibi stratejileri sıklıkla kullandıklarını ortaya koymuştur. Büyükşahin ve Bilecen'in (2007) araştırması, erkeklerin yakın ilişkilerde yaşadıkları stresle başa çıkmak için ilişkiye daha fazla odaklanma, alkol veya ilaç kullanma ve olumlu başa çıkma becerilerini tercih ettiklerini göstermiştir. Ayrıca, Canel'in (2007) Türkiye'de yaptığı çalışmada, aile içi stres verici faktörlere karşı kullanılan başa çıkma mekanizmalarının evlilik doyumunu etkilediği tespit edilmiştir. Bu çalışmaların sonuçları, aile içinde yaşanan stres faktörleriyle başa çıkma stratejilerinin ve bu stratejilerin aile sistemi üzerindeki etkilerinin önemini vurgulamaktadır. Stresle başa çıkmanın becerilerinin en iyi yollarından birinin, aileyle sevgi dolu bağlar geliştirmek olduğu bilinmektedir, bu da cesaret vericidir (Youngs ve Youngs, 2004:206).

Chang ve Lam (1997)'de Hong Kong'da yaşayan, yaş ortalaması 15,79 olan 286 lise öğrencisi (70 kadın, 210 erkek) üzerinde gerçekleştirdikleri araştırma, problem çözme davranışının disfori (kötü ruh hali) ve yaşam stresi arasındaki ilişkiye etkisini ve ergenlerde depresif semptomların gelişimini incelemiştir. Araştırmanın sonuçları, problem çözme davranışının disfori ve stresli yaşam olaylarına karşı bir tampon etki

yarattığını ve bu yaklaşımın depresif semptomların azalmasına katkı sağladığını göstermiştir.

D'Ercole (1988)'de New York'ta yaş ortalaması 34 olan 83 bekar annenin katılımıyla gerçekleştirdiği bir araştırmada, stresle başa çıkma, stres ve sosyal destek arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın sonuçları, stresli durumlarda sosyal desteğin koruyucu bir işlev gördüğünü ve arkadaşlar ve meslektaşlardan gelen sosyal desteğin, ailelerden gelen destekten daha etkili olduğunu ortaya koymuştur. Bu tür destek, bireylerin kendilerini daha iyi hissetmelerine katkıda bulunmuştur.

Lee vd. (2012), 182 ebeveyn ile boylamsal bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Araştırma kapsamında ebeveynlerin toplumsal ve kendilerine odaklı ebeveyn mükemmeliyetçiliği ile ebeveynlik öz-yeterliliği, stresi ve doyumunu arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre annelerin toplumsal mükemmeliyetçilik düzeylerinin artması daha düşük ebeveyn öz-yeterliliği ile ilişkilendirilmiştir. Annelerin kendilerine odaklı ebeveyn mükemmeliyetçilik düzeyi ile ebeveyn memnuniyeti arasında ise pozitif yönlü bir ilişki saptanmıştır. Sonuçlar babalar açısından değerlendirildiğinde ise babaların toplumsal ebeveyn mükemmeliyetçiliği ile ebeveyn stresi arasında pozitif yönlü bir ilişkiye ulaşılmıştır. Kendine odaklı ebeveynlik mükemmeliyetçiliği, daha yüksek ebeveynlik öz-yeterliliği, daha düşük ebeveynlik stresi ve daha yüksek ebeveynlik memnuniyeti ile ilişkilendirilmiştir. Ayrıca babaların kendine odaklı ebeveynlik mükemmeliyetçiliği ile ebeveynlik öz-yeterliliği ve ebeveynlik memnuniyeti arasında pozitif yönlü bir ilişkiye ulaşılmıştır. Kendine odaklı ebeveynlik mükemmeliyetçiliği ile ebeveynlik stresi arasında ise negatif yönlü bir ilişki saptanmıştır.

Richter vd. (1991) yapmış oldukları bir çalışmada psikiyatrik hastalarda, algılanan ebeveyn tutumları ile stresle başa çıkma davranışları arasındaki ilişki incelenmiştir. Ebeveynler tarafından sergilenen otoriter ve reddedici çocuk yetiştirme tutumlarının duygusal bağlamdaki başa çıkma stratejilerini harekete geçirdiği sonucuna varılmıştır (Aktaran Akbağ, 2000: 53-54).

2. İKİNCİ BÖLÜM: YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın çalışma modeli, katılımcı grubu, veri toplama araçları, veri toplama yöntemi ve veri analizleri hakkında bilgi verilmektedir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, Hollanda’da yaşayan Türk kökenli ebeveynler ile Türkiye’deki ebeveynler arasında ebeveynlik tutumları ve stresle başa çıkma yöntemleri arasındaki ilişkiler nicel yöntem kullanılarak ilişkisel tarama modeli çerçevesinde incelenmiştir. İlişkisel tarama modelleri, iki ya da daha çok sayıdaki değişken arasında bir korelasyon olup olmadığını ve varsa bu ilişkinin gücünü belirlemeyi amaçlamaktadır (Karasar, 2007: 81).

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Hollanda’da yaşayan Türk kökenli ebeveynler ile Türkiye’deki ebeveynler oluşturmaktadır. Bu evrenden, kartopu yöntemiyle seçilen 367 ebeveyn çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Bu yöntemle, öncelikle konu hakkında aydınlatıcı bilgi verebilecek katılımcılara ulaşılır. Bu katılımcılara, “Bu konuyla ilgili başka kimlerle görüşmemi tavsiye edersiniz?” sorusu yöneltilerek, kartopu örnekleme yöntemine uygun şekilde diğer katılımcılara ulaşım sağlanır. Bu teknikte, evrene kolay ulaşma olanağı olan, kısa sürede çok sayıda veri elde edilebilecek kişi ve durumlara odaklanılır ve bu kişileri ve durumları takip ederek evrene ulaşılır (Aktaran Baltacı, 2018).

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma sürecinde, veri toplamadan önce geniş kapsamlı bir literatür taraması yapılmıştır. Bu tarama sırasında, alandaki mevcut çalışmalar detaylı bir şekilde incelenerek araştırmanın konusu ve metodolojisi hakkında kapsamlı bilgi toplanmıştır. Bu süreçte, konuyla ilgili temel çalışmaların yanı sıra, alandaki en güncel bulgular da gözden geçirilmiştir.

Veri toplama sürecinde, katılımcıların demografik özelliklerini, ebeveyn tutumlarını ve stresle başa çıkma tarzlarını belirlemek için üç ana araç kullanılmıştır. Araştırmada

kullanılan her bir veri toplama aracının puanlama sistemleri ve psikometrik özellikleri, araştırmanın güvenilirlik ve geçerlilik boyutları dikkate alınarak detaylı bir şekilde incelenmiş ve raporlanmıştır.

2.3.1. Demografik Bilgi Formu

Demografik Bilgi Formu, katılımcıların demografik özelliklerini toplamak amacıyla, araştırmacı ve akademik danışman iş birliğiyle tasarlanmıştır. Bu form, araştırmanın ihtiyaçlarına uygun olarak hazırlanmıştır. Formun temel amacı, katılımcıların yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim seviyesi, mesleki durum gibi detaylı demografik bilgilerini kaydetmektir. Bu bilgiler, araştırmanın analiz aşamasında, bulguların demografik faktörlerle ilişkisini anlamak için kullanılmıştır. Formun tasarımı, çalışmanın amaç ve kapsamını doğru bir şekilde yansıtmak biçimde dikkatlice hazırlanmıştır.

2.3.2. Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)

Karabulut Demir ve Şendil (2008) tarafından ülkemizde geliştirilen, Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ), ebeveynlerin çocuk yetiştirme yaklaşımlarını ve ebeveynlik tarzlarını değerlendirmek amacıyla kullanılmaktadır. Ebeveyn tutum ve davranışlarını değerlendirmek amacıyla yurtdışında ve Türkiye’de birbirinden farklı dokuz farklı ölçekten yararlanılmıştır. Ölçekte, Otoriter (Yetkeci), Demokratik, Aşırı Koruyucu ve İzin Verici olmak üzere dört alt boyut ve toplam 46 madde bulunmaktadır.

Ölçeğin değerlendirilmesi Likert tipinde yapılmaktadır. Ölçek, ebeveynlerin belirli davranışları ne sıklıkla sergilediklerini değerlendirmeye yönelik 5 dereceli Likert puanlı maddelerden oluşmaktadır. Katılımcılardan, her maddeye "Her zaman böyledir"den "Hiçbir zaman böyle değildir"e doğru sıralanan seçeneklerinden birini seçerek yanıt vermeleri istenmektedir. Katılımcı ebeveynlerden, belirtilen davranışı ne sıklıkta yaptıklarını ifade etmek için bu seçeneklerden birini işaretlemeleri istenmiştir. Puanlama ise, "Her zaman böyledir" 5 puan ve "Hiçbir zaman böyle değildir" 1 puan olacak şekilde yapılmıştır. Her boyut için ayrı ayrı puan hesaplanarak, katılımcıların ilgili davranış boyutundaki eğilimleri belirlenmiştir. Yüksek puanlar, o boyutla ilgili davranışların daha sık benimsendiğini göstermektedir.

Ebeveyn Tutum Ölçeği'nin (ETÖ) alt boyutlarını belirlemek için Baumrind'in (1966, 1971, 1995) talep ve kabul boyutları temel alınmıştır. Bu çerçevede, demokratik, otoriter ve izin verici ebeveyn tutumları dikkate alınmıştır. Çalışmaya aşırı koruyuculuk boyutu da dahil edilmiştir. Bu şekilde, bu dört alt boyutta ebeveyn tutumlarını yansıtan 560 maddeyi içeren bir havuz oluşturulmuştur. Benzer ifadeler elenmiş ve çeviri belirsizlikleri içeren maddeler çıkarılmıştır. Ölçekte, kabul/ilgi boyutunu temsil eden maddelerde sevgiyi doğrudan ifade eden ifadeler yer verilmemiştir. Bunun yerine, çocuğun bireyselliğini ve ebeveyninden bağımsız bir varlık olarak kabulünü vurgulayan ifadeler tercih edilmiştir. Bunun yerine, çocuğun bireyselliğini ve ebeveyninden bağımsız bir varlık olarak kabulünü vurgulayan ifadeler tercih edilmiştir. Türk toplumunda sevgi ve kontrolün iç içe geçmiş olması ve sıklıkla birlikte değerlendirilmesi göz önünde bulundurularak, Batı toplumlarında yaygın olan sevgi ve ilgi ile müsamahakar aile ilişkisi arasındaki ayırım da vurgulanmıştır (Kağıtçıbaşı, 1990).

Bu çalışmada, ebeveyn tutum ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik analizleri gerçekleştirilmiştir. Analizler sonucunda, annelere uygulanan ölçeğin güvenilirlik değeri 0,755, babalara uygulanan ebeveyn tutum ölçeğinin güvenilirlik değeri ise (Cronbach's alpha) 0,858 olarak bulunmuştur.

2.3.3. Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği (SBTÖ)

Ölçeğin orijinali, Folkman ve Lazarus (1980) tarafından bireylerin stresli durumlarla başa çıkarken kullandıkları davranışsal ve bilişsel stratejileri belirlemek amacıyla geliştirilmiş olan "Ways of Coping Inventory"dir. 68 maddeden oluşan bu ölçek, problem odaklı ve duygu odaklı olmak üzere iki ana kategoriye ayrılmıştır. Problem odaklı boyut, sorunun kaynağını değiştirmek veya yönetmek amacıyla kullanılan bilişsel ve davranışsal stratejileri kapsar. Duygu odaklı boyut ise, duygusal sıkıntıyı azaltmak veya yönetmek için yapılan bilişsel ve davranışsal çabaları içerir.

Şahin ve Durak (1995) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçek, madde sayısı azaltılarak 30 maddelik bir formda kullanıma sunulmuştur. Bu maddeler, bireylerin sorunlarla karşılaştıklarında geliştirdikleri başa çıkma becerilerini yansıtmaktadır. Hazırlanan ölçek, probleme yönelik/etkili yollar ve duygulara yönelik/etkisiz yollar olmak üzere iki

ana boyuttan oluşmaktadır. Bu iki boyut, 'kendine güvenli', 'iyimser', 'çaresiz', 'boyun eğici' yaklaşımlar ve 'sosyal desteğe başvurma' alt ölçeklerini içermektedir.

Ölçeklerin cevaplanması, 'tamamen uygun', 'uygun', 'uygun değil', 'hiç uygun değil' şeklinde 4'lü Likert tipi ölçek üzerinden işaretlenmektedir. Puanlama her madde için en düşük 0 en yüksek 3 arasında olup, sosyal desteğe başvurma alt boyutu puanlarının hesaplanmasında 1 ve 9 numaralı maddeler tersten puanlanarak değerlendirilmektedir. Her alt ölçeğe ait puanlar ayrı ayrı hesaplanmakta olup, toplam puan kullanılmamaktadır. Her bir alt boyut için alınan yüksek puan, stresle başa çıkmada o yöntemin daha fazla kullanıldığını göstermektedir (Şahin ve Durak, 1995).

Bu araştırmada, Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği'nin her bir alt ölçeği için güvenilirlik analizi yapılmıştır. İyimser yaklaşım için Cronbach Alpha değeri .75, kendine güvenli yaklaşım için .78, çaresiz yaklaşım için .79, boyun eğici yaklaşım için .65 ve sosyal desteğe başvurma yaklaşımı için .60 olarak belirlenmiştir.

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın ilk aşamasında, konu, model ve veri toplama yöntemlerini belirlemek için kapsamlı bir literatür taraması yapılmıştır. İkinci aşamada, seçilen veri toplama araçları Google Formlar aracılığıyla dijital ortama aktarılarak, veri toplama işlemi internet üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmanın kapsamında, çalışma grubunu oluşturma sürecinde başlangıç olarak Türkiye Cumhuriyeti Rotterdam Başkonsolosluğu ile temas kurulmuştur. Konsoloslukla yapılan görüşmenin ardından, Türk kökenli vatandaşlara erişim sağlamak için konsolosluk tarafından yönlendirilen dernekler ve diğer kuruluşlarla iletişim kurulmuş ve araştırmaya gönüllü olarak katılacak ebeveynlerle bağlantı sağlanmıştır. Ayrıca, Hollanda ve Türkiye'de yaşayan ebeveynlere ulaşmak için Türk medyasından da destek alınmış ve çalışmada çeşitliliği artırmak için çaba gösterilmiştir. Bu yaklaşım, araştırmanın kapsamını genişletmeyi ve farklı demografik gruplardan ebeveynleri dahil etmeyi amaçlamıştır.

Veri toplama sürecinde, eksik, hatalı veya yanıltıcı yanıtlar içeren formlar veri setinden çıkarılarak veri kalitesi sağlanmıştır. Belirlenen katılımcı sayısına ulaşıldığında, veri toplama süreci tamamlanmıştır. Son aşamada, toplanan veriler detaylıca analiz edilmiş,

bulgular ortaya konarak araştırma sonuçlandırılmıştır. Bu süreç, araştırmanın bütünlüğünü ve güvenilirliğini sağlamak için dikkatle yürütülmüştür.

2.5. Verilerin Analizi

Çalışmada elde edilen verilere uygulanan analizler için IBM SPSS 22.0 programı kullanılmıştır. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediği incelendikten sonra, araştırma değişkenleri arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla Pearson korelasyon çözümlenmesi yapılmıştır. Bağımsız değişken olarak ele alınan değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki yordayıcı etkisini belirlemek için regresyon analizi kullanılmıştır. İki den fazla grupların değişken düzeylerine ilişkin ortalamalarının karşılaştırılmasında ANOVA (tek yönlü varyans analizi) uygulanmış, iki grup ortalamalarını karşılaştırmak için ise bağımsız gruplar t-testi kullanılmıştır.

Tablo 1’de, araştırmada ele alınan değişkenlere ilişkin verilerin normal dağılım gösterip göstermediği araştırılmıştır. Normallik testi değerlendirmesinde çarpıklık ve basıklık değerleri esas alınmıştır.

Tablo 1. Değişkenlerin Çarpıklık Basıklık Değerlerine İlişkin Bulgular

Değişkenler	Çarpıklık	Basıklık
Ebeveyn Tutumları Ölçeği Alt Boyutları		
İzin Verici Tutum	.08	-.18
Koruyucu Tutum	-.17	-.27
Demokratik Tutum	-1.72	1.34
Otoriter Tutum	.67	.58
ETÖ Toplam	-.91	1.5
Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği Alt Boyutları		
Kendine Güvenli Yaklaşım	-.35	-.45
Çaresiz Yaklaşım	.43	-.24
Boyun Eğici Yaklaşım	.51	.22
İyimser Yaklaşım	-.15	-.09
Sosyal Destek Arama	-.16	.35
SBÇTÖ Toplam	.51	.26

Tablo 1’de görüldüğü üzere, verilerin çarpıklık ve basıklık değerlerinin +2 ile -2 arasında değişmektedir. George ve Mallery (2010), çarpıklık ve basıklık değerleri ± 2.0

ile -2.0 arasında olduğunda verilerin normal dağılım gösterdiğini bildirmektedir. Bu nedenle, araştırma verilerinin analizinde parametrik testler kullanılmıştır.

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR

Araştırmanın bulgular bölümünde, Hollanda’da yaşayan Türk kökenli ebeveynler ile Türkiye’de yaşayan ebeveynlerin stresle başa çıkma tarzları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiye dair bulgulara ve katılımcıların sosyodemografik bilgilerine yer verilmiştir.

3.1. Katılımcıların Demografik Bilgilerine İlişkin Bulgular

Tablo 2. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

<i>Değişkenler</i>	Türkiye’deki Ebeveynler(N=187)		Hollanda’daki Ebeveynler(N=180)	
	N	%	N	%
Cinsiyet				
Kadın	148	79.1	151	83.9
Erkek	39	20.9	29	16.1
Medeni Durum				
Evli	174	93.0	163	90.6
Bekar	13	7.0	17	9.4
Eğitim Düzeyi				
İlkokul	10	5.3	1	0.6
Ortaokul	3	1.6	6	3.3
Lise	34	18.2	29	16.1
Yüksekokul	21	11.2	25	13.9
Lisans	72	38.5	66	36.7
Lisansüstü	47	25.1	53	29.4
Anne Eğitim Düzeyi				
Okur-yazar değil	22	11.8	14	7.8
Okur-yazar	12	6.4	11	6.1
İlkokul	82	43.9	60	33.3
Ortaokul	25	13.4	11	6.1
Lise	26	13.9	36	20.0
Yüksekokul	13	7.0	12	6.7
Lisans	7	3.7	29	16.1
Lisansüstü			7	3.9
Baba Eğitim Düzeyi				
Okur-yazar değil	5	2.7	2	1.1
Okur-yazar	15	8.0	10	5.6
İlkokul	56	29.9	60	33.3
Ortaokul	30	16.0	21	11.7

Lise	40	21.4	29	16.1
Yüksekokul	13	7.0	13	7.2
Lisans	19	10.2	36	20.0
Lisansüstü	9	4.8	9	5.0
Kardeş Sayısı				
Kardeşim yok	5	2.7	18	10.0
1	38	20.3	59	32.8
2	56	29.9	37	20.6
3	37	19.8	28	15.6
3'ten fazla	51	27.2	38	21.1
Yakın Arkadaş Sayısı				
Yakın arkadaşım yok	8	4.3	4	2.2
1	13	7.0	9	5.0
2	45	24.1	31	17.2
3	31	16.6	31	17.2
3'ten fazla	90	48.1	104	57.8

Tablo 2’de katılımcılara ait demografik bilgiler yer almaktadır. Araştırmaya 19-65 yaş arası toplam 367 yetişkin birey (%81.5 kadın, %18.5 erkek) katılmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin büyük çoğunluğu Türkiye’de (%51) yaşayan evli (%91.8) bireylerdir. Araştırmaya katılan bireylerin büyük çoğunluğu lisans (%37.6) eğitim düzeyine sahip bireylerdir. Katılımcıların annelerinin (%38.7) ve babalarının (%31.6) büyük çoğunluğu ilkokul eğitim düzeyine sahiplerdir. Araştırmaya katılan bireylerin büyük çoğunluğu 1 kardeşi (%26.4) ve 3’ten fazla yakın arkadaşı (%52.8) olan bireylerdir.

Tablo 3. Katılımcıların Aylık Gelirleri ve Yaş Ortalamalarına Dair Bulgular

Türkiye’de Yaşayan Katılımcıların Aylık Geliri	
Ort.	27811,000
Min.- Maks.	5000-350000
Hollanda’da Yaşayan Katılımcıların Aylık Geliri	
Ort.	5721,000
Min.- Maks.	1000-50000
Yaş	
Ort.	39,56
Min.- Maks.	19-65

Türkiye’de yaşayan katılımcıların aylık ortalamaları gelirleri 27811 TL, Hollanda’da yaşayan katılımcıların aylık ortalama gelirleri ise 202.873,35 TL’dir. Katılımcıların yaş ortalaması 39.56’dır.

Tablo 4. Katılımcıların Aldıkları Sosyal Desteğe İlişkin Değerlendirmelerine Dair Bulgular

<i>Değişkenler</i>	Türkiye'deki Ebeveynler (N=187)		Hollanda'daki Ebeveynler (N=180)	
	N	%	N	%
Aileden Alınan Sosyal Desteğe İlişkin Değerlendirme				
Hiç destek almıyorum	30	16,0	29	16,1
Çok az destek alıyorum	22	11,8	34	18,9
Normal düzeyde destek alıyorum	40	21,4	50	27,8
Çok destek alıyorum	32	17,1	24	13,3
Her zaman destek alıyorum	63	33,7	43	23,9
Arkadaşlardan Alınan Sosyal Desteğe İlişkin Değerlendirme				
Hiç destek almıyorum	31	16,6	24	13,3
Çok az destek alıyorum	22	11,8	23	12,8
Normal düzeyde destek alıyorum	72	38,5	80	44,4
Çok destek alıyorum	27	14,4	27	15,0
Her zaman destek alıyorum	35	18,7	26	14,4

Tablo 4'te katılımcıların aldıkları sosyal desteğe ilişkin bulgular yer almaktadır. Katılımcıları büyük çoğunluğu ailesinden her zaman destek alan(%28.9), arkadaşlarından ise normal düzeyde destek alan(%41.4) bireylerdir.

Tablo 5. Katılımcıların Evliliklerinin Başlama Şekli ve Çocuk Sayılarına İlişkin Bulgular

<i>Değişkenler</i>	Türkiye'deki Ebeveynler (N=187)		Hollanda'daki Ebeveynler (N=180)	
	N	%	N	%
Evliliğin Başlama Şekli				
Tanışarak	161	86,1	157	87,2
Görücü usulü	26	13,9	23	12,8
Çocuk Sayısı				
1	85	45,5	80	44,4
2	72	38,5	75	41,7
3	24	12,8	19	10,6
3'ten fazla	6	3,2	6	3,3

Tablo 5'te katılımcıların evliliklerinin başlama şekilleri ve çocuk sayılarına ilişkin bulgular yer almaktadır. Katılımcıları büyük çoğunluğu ailesinden tanışarak evlenen(%86.6) ve 1 çocuğu olan(%45.0) bireylerdir.

3.2. Araştırmada Kullanılan Değişkenlere İlişkin Bulgular

Araştırmada kullanılan ölçeklerin puan ortalamaları ve standart sapma değerleri Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Türkiye'deki Ebeveynler (N=187)	Hollanda'daki Ebeveynler (N=180)	Toplam (N=367)
Değişkenler	Ort±Ss	Ort±Ss	Ort±Ss
Ebeveyn Tutumları			
İzin Verici Tutum	2.49±3.43	2.38±0.53	2,43±0,55
Koruyucu Tutum	3.43±0.67	3.06±0.71	3,25±0,72
Demokratik Tutum	4.32±1.82	4.33±0.44	4,33±0,45
Otoriter Tutum	1.82±0.53	1.74±0.42	1,78±0,48
Stresle Başa Çıkma Tarzları			
Kendine Güvenli Yaklaşım	2.3±0.46	2.3±0.47	2,3±0,46
Çaresiz Yaklaşım	1.26±0.55	1.07±0.59	1,17±0,57
Boyun Eğici Yaklaşım	0.94±0.47	0.84±0.49	0,89±0,48
İyimser Yaklaşım	1.99±0.51	1.92±0.51	1,96±0,51
Sosyal Destek Arama	1.77±0.51	1.82±0.55	1,79±0,53

3.3. Değişkenler Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Araştırmada ele alınan ilk araştırma problemi olan “Türkiye ve Hollanda’da yaşayan Türk kökenli ebeveynlerde ebeveyn tutumu ve stresle başa çıkma becerisi alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusunun yanıtlamak için Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Pearson korelasyon analizi uygulanarak ebeveyn tutumları ile stresle başa çıkma tarzlarının alt boyutları arasında bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir.

Tablo 7. Ebeveyn Tutumları İle Stresle Başa Çıkma Tarzları ve Alt Boyutları Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişken	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.İzin Verici Tutum	1								
2.Koruyucu Tutum	.29**	1							
3.Demokratik Tutum	-.06	-.01	1						
4.Otoriter Tutum	.31**	.23**	-.41**	1					
5.Kendine Güvenli Yaklaşım	-.17**	-.11*	.37**	-.29**	1				
6.Çaresiz Yaklaşım	.22**	.36**	-.13*	.30**	-.33**	1			
7.Boyun Eğici Yaklaşım	.25**	.27**	-.24**	.33**	-.11*	.51**	1		
8.İyimser Yaklaşım	-.12*	-.02	.26**	-.22**	.62**	-.25**	.08	1	
9.Sosyal Destek Arama	.03	-.1	.15**	-.12*	.13*	-.06	-.06	.05	1

**p<0.01,*p<0.05

Ebeveyn tutumları alt boyutlarından izin verici tutum ile stresle başa çıkma tarzları alt boyutlarından kendine güvenli yaklaşım ($r = -0.17$, $p<0.01$) ve iyimser yaklaşım ($r = -0.12$, $p<0.05$) arasında düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca çaresiz yaklaşım ($r=0.22$, $p<0.01$) ve boyun eğici yaklaşım ($r=0.25$, $p<0.01$) değişkenleri arasında düşük düzeyde pozitif ve istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu bulgu ebeveynlerde kendine güvenli ve iyimser başa çıkma düzeyleri arttıkça izin verici tutum düzeyinin azaldığı, çaresiz ve boyun eğici yaklaşım düzeyi arttıkça izin verici tutum düzeyinin de arttığı anlamına gelmektedir.

Ebeveyn tutumları alt boyutlarından koruyucu tutum ile stresle başa çıkma tarzları alt boyutlarından çaresiz yaklaşım ($r=0.36$, $p<0.01$) arasında orta düzeyde pozitif ve boyun eğici yaklaşım ($r=0.27$, $p<0.01$) değişkeni arasında düşük düzeyde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca, koruyucu tutum ile kendine güvenli yaklaşım ($r = -0.11$, $p<0.05$) arasında düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu bulgular, ebeveynlerde koruyucu tutum düzeyi arttıkça stresle başa çıkma tarzları alt boyutlarından çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşım düzeyinin de arttığını, kendine güvenli yaklaşım düzeyinin ise azaldığını göstermektedir.

Ebeveyn tutumları alt boyutlarından demokratik tutum ile stresle başa çıkma tarzları alt boyutlarından kendine güvenli yaklaşım ($r=0.37$, $p<0.01$) arasında orta düzeyde pozitif

bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca, iyimser yaklaşım ($r=0.26$, $p<0.01$) ve sosyal destek arama ($r=0.15$, $p<0.01$) değişkenleri arasında düşük düzeyde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Demokratik tutum ile stresle başa çıkma tarzları alt boyutlarından çaresiz yaklaşım ($r= - 0.13$, $p<0.01$) ve boyun eğici yaklaşım arasında ($r= - 0.24$, $p<0.01$) düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki görülmüştür. Bu bulgular, ebeveynlerde demokratik tutum düzeyi arttıkça stresle başa çıkma tarzları alt boyutlarından kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım ve sosyal destek arama düzeyinin de arttığını; buna karşın çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşım düzeyinin azaldığını göstermektedir.

Ebeveyn tutumları alt boyutlarından otoriter tutum ile stresle başa çıkma tarzları alt boyutlarından kendine güvenli yaklaşım ($r= - 0.29$, $p<0.01$), iyimser yaklaşım ($r= - 0.22$, $p<0.01$) ve sosyal destek arama ($r= - 0.12$, $p<0.01$) arasında düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Ayrıca, otoriter tutum ile stresle başa çıkma tarzları alt boyutlarından çaresiz yaklaşım ($r= 0.30$, $p<0.01$) ve boyun eğici yaklaşım arasında ($r= 0.33$, $p<0.01$) orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu bulgular, ebeveynlerin otoriter tutum düzeyleri arttıkça, stresle başa çıkma tarzlarından kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım ve sosyal destek arama düzeylerinin azaldığını; buna karşılık çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşım düzeylerinin arttığını göstermektedir.

Tablo 8: Stresle Başa Çıkma Tarzlarının İzin Verici Ebeveyn Tutumu Üzerindeki Yordayıcı Etkisine Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	B	SH	β	t	p	%95 Güven Aralığı
Sabit	2,9	,14		20,14	,00	2,62-3,18
Kendine Güvenli Yaklaşım	-,2	,06	-,17	-3,32	,00	-,33- -,08
R=0.17, R ² =0.03, Δ R ² =0.03, F(1-99)=11,03, p<0.01						
Sabit	2,19	,06		34,33	,00	2,06-2,31
Çaresiz Yaklaşım	,21	,05	,22	4,25	,00	0,11-0,31
R=0.22, R ² =0.05, Δ R ² =0.05, F(1-99)=18,08, p<0.01						
Sabit	2,18	,06		37,05	,00	2,07-2,29
Boyun Eğici Yaklaşım	,28	,06	,25	4,82	,00	0,17-0,39
R=0.25, R ² =0.06, Δ R ² =0.06, F(1-99)=23,24, p<0.01						
Sabit	2,68	,11		23,56	,00	2,46-2,9
İyimser Yaklaşım	-,13	,06	-,12	-2,26	,03	-,24- -,02
R=0.12, R ² =0.01, Δ R ² =0.01, F(1-99)=5,1, p<0.01						
Sabit	2,38	,1		23,36	,00	2,18-2,58
Sosyal Destek Arama	,03	,06	,03	,53	,6	-,08-,14
R=0.3, R ² =0.00, Δ R ² =-0.002, F(1-99)=0,28, p>0.05						

Stresle başa çıkma tarzlarından kendine güvenli yaklaşım, çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım, iyimser yaklaşım ve sosyal destek aramanın izin verici ebeveyn tutumu üzerindeki yordayıcı etkisini belirlemek üzere regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, kendine güvenli yaklaşım, çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım ve iyimser yaklaşımın izin verici tutum üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0.05). Kendine güvenli yaklaşım (β =-0.17), çaresiz yaklaşım (β =0.22), boyun eğici yaklaşım (β =0.25) ve iyimser yaklaşımın (β =-0.12) izin verici ebeveyn tutumu üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir etkisinin olduğu saptanmıştır. İzin verici ebeveyn tutumunun anlamlı bir belirleyicisi olarak kendine güvenli yaklaşım (R²=0.03), çaresiz yaklaşım (R²=0.05), boyun eğici yaklaşım (R²=0.06) ve iyimser yaklaşım (R²=0.01) ile ilişkisi (açıklayıcılık gücü) güçlü bulunmuştur.

Tablo 9: Stresle Başa Çıkma Tarzlarının Demokratik Ebeveyn Tutumu Üzerindeki Yordayıcı Etkisine Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	B	SH	β	t	p	%95 Güven Aralığı
Sabit	3,52	,11		31,96	,00	3,3-3,73
Kendine Güvenli Yaklaşım	,35	,05	,36	7,49	,00	0,26-0,44
R=0.37, R ² =0.13, Δ R ² =0.13, F(1-99)=56,15, p<0.01						
Sabit	4,43	,05		84,81	,00	4,34-4,54
Çaresiz Yaklaşım	-,09	,04	-,13	-2,45	,02	-,18- -,02
R=0.13, R ² =0.02, Δ R ² =0.01, F(1-99)=6,01, p<0.01						
Sabit	4,52	,05		94,77	,00	4,43-4,61
Boyun Eğici Yaklaşım	-,22	,05	-,24	-4,65	,00	-0,31- -0,13
R=0.24, R ² =0.06, Δ R ² =0.05, F(1-99)=21,64, p<0.01						
Sabit	3,89	,09		43,42	,00	3,71-4,06
İyimser Yaklaşım	,22	,04	,26	5,04	,00	0,14-0,31
R=0.26, R ² =0.07, Δ R ² =0.06, F(1-99)=25,4, p<0.01						
Sabit	4,09	,08		50,29	,00	3,93-4,25
Sosyal Destek Arama	,13	,043	,15	2,95	,00	0,04-0,21
R=0.15, R ² =0.02, Δ R ² =0.02, F(1-99)=8,72, p<0.01						

Stresle başa çıkma tarzlarından kendine güvenli yaklaşım, çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım, iyimser yaklaşım ve sosyal destek aramanın demokratik ebeveyn tutumu üzerindeki yordayıcı etkisini belirlemek üzere regresyon analizi yapılmıştır. Kendine güvenli yaklaşım, çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım, iyimser yaklaşım ve sosyal destek aramanın demokratik tutum üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir (p<0.05). Kendine güvenli yaklaşım (β =-0.36), çaresiz yaklaşım (β =-0.13), boyun eğici yaklaşım (β =-0.24), iyimser yaklaşım (β =0.26) ve sosyal destek aramanın (β =0.15) demokratik ebeveyn tutumu üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Demokratik ebeveyn tutumunun anlamlı bir belirleyicisi olarak kendine güvenli yaklaşım (R² =0.13), çaresiz yaklaşım (R² =0.02),

boyun eğici yaklaşım ($R^2 = 0.06$), iyimser yaklaşım ($R^2 = 0.07$) ve sosyal destek arama ($R^2 = 0.02$) ile ilişkisi (açıklayıcılık gücü) güçlü bulunmuştur.

Tablo 10: Stresle Başa Çıkma Tarzlarının Koruyucu Ebeveyn Tutumu Üzerindeki Yordayıcı Etkisine Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	B	SH	β	t	p	%95 Güven Aralığı
Sabit	3,63	,19		19,25	,00	3,26-4,01
Kendine Güvenli Yaklaşım	-,17	,08	-,11	-2,1	,00	-,33- -,01
R=0.11, $R^2=0.01$, $\Delta R^2=0.01$, $F(1-99)=4,43$, $p<0.01$						
Sabit	2,73	,08		34,4	,00	2,56-2,89
Çaresiz Yaklaşım	,44	,06	,36	7,25	,00	0,32-0,56
R=0.36, $R^2=0.13$, $\Delta R^2=0.12$, $F(1-99)=52,69$, $p<0.01$						
Sabit	2,89	,08		37,99	,00	2,74-3,04
Boyun Eğici Yaklaşım	,4	,08	,27	5,37	,00	0,26-0,55
R=0.27, $R^2=0.07$, $\Delta R^2=0.07$, $F(1-99)=27,78$, $p<0.01$						
Sabit	3,3	,15		22,15	,00	3,01-3,59
İyimser Yaklaşım	-,03	,07	-,02	-,36	,72	-,17-,12
R=0.02, $R^2=0.00$, $\Delta R^2=-0.001$, $F(1-99)=0,13$, $p>0.05$						
Sabit	3,48	,13		26,42	,00	3,23-3,74
Sosyal Destek Arama	-,13	,07	-,1	-1,86	,06	-,27-,01
R=0.1, $R^2=0.01$, $\Delta R^2=0.01$, $F(1-99)=3,48$, $p>0.05$						

Stresle başa çıkma tarzlarından kendine güvenli yaklaşım, çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım, iyimser yaklaşım ve sosyal destek aramanın koruyucu ebeveyn tutumu üzerindeki yordayıcı etkisini belirlemek üzere regresyon analizi yapılmıştır. Kendine güvenli yaklaşım, çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşımın koruyucu tutum üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0.01$). Kendine güvenli yaklaşım ($\beta=-0.11$), çaresiz yaklaşım ($\beta=0.36$) ve boyun eğici yaklaşımın ($\beta=0.27$), koruyucu ebeveyn tutumu üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Koruyucu ebeveyn tutumunun anlamlı bir belirleyicisi olarak

kendine güvenli yaklaşım ($R^2 = 0.01$), çaresiz yaklaşım ($R^2 = 0.13$) ve boyun eğici yaklaşım ($R^2 = 0.07$) ile ilişkisi (açıklayıcılık gücü) güçlü bulunmuştur.

Tablo 11: Stresle Başa Çıkma Tarzlarının Otoriter Ebeveyn Tutumu Üzerindeki Yordayıcı Etkisine Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	B	SH	β	t	p	%95 Güven Aralığı
Sabit	2,48	,12		20,3	,00	2,24-2,72
Kendine Güvenli Yaklaşım	-,3	,05	-,29	-5,84	,00	-,41- -,2
R=0.29, $R^2=0.09$, $\Delta R^2=0.08$, F(1-99)=34,1, p<0.01						
Sabit	1,48	,05		27,31	,00	1,38-1,59
Çaresiz Yaklaşım	,25	,04	,3	6,06	,00	0,71-0,34
R=0.3, $R^2=0.09$, $\Delta R^2=0.09$, F(1-99)=36,68, p<0.01						
Sabit	1,49	,05		29,68	,00	1,39-1,58
Boyun Eğici Yaklaşım	,33	,05	,33	6,65	,00	0,23-0,43
R=0.33, $R^2=0.11$, $\Delta R^2=0.11$, F(1-99)=44,22, p<0.01						
Sabit	2,18	,1		22,31	,00	1,99-2,37
İyimser Yaklaşım	-,2	,05	-,22	-4,23	,000	-,3- -,11
R=0.22, $R^2=0.05$, $\Delta R^2=0.04$, F(1-99)=17,86, p<0.01						
Sabit	1,98	,09		22,4	,00	1,8-2,15
Sosyal Destek Arama	-,11	,05	-,12	-2,35	,02	-,2- -,02
R=0.12, $R^2=0.02$, $\Delta R^2=0.01$, F(1-99)=5,5, p<0.05						

Stresle başa çıkma tarzlarından kendine güvenli yaklaşım, çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım, iyimser yaklaşım ve sosyal destek aramanın otoriter ebeveyn tutumu üzerindeki yordayıcı etkisini belirlemek üzere regresyon analizi yapılmıştır. Kendine güvenli yaklaşım, çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım, iyimser yaklaşım ve sosyal destek aramanın demokratik tutum üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir (p<0.05). Kendine güvenli yaklaşım ($\beta=-0.29$), çaresiz yaklaşım($\beta=0.3$), boyun eğici yaklaşım($\beta=0.33$), iyimser yaklaşım($\beta=-0.22$) ve sosyal destek aramanın($\beta=-0.12$) otoriter ebeveyn tutumu üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Otoriter ebeveyn tutumunun anlamlı bir

belirleyicisi olarak kendine güvenli yaklaşım($R^2 = 0.09$), çaresiz yaklaşım($R^2 = 0.09$), boyun eğici yaklaşım($R^2 = 0.11$), iyimser yaklaşım($R^2 = 0.05$) ve sosyal destek arama($R^2 = 0.02$) ile ilişkisi (açıklayıcılık gücü) güçlü bulunmuştur.

"Ebeveyn tutumlarına göre stresle başa çıkma becerileri anlamlı farklılık göstermekte midir? " sorusunu yanıtlamak amacıyla, katılımcıların ebeveyn tutumlarına göre stresle başa çıkma tarzları ortalamaları tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile karşılaştırılmıştır.

Tablo 12. Katılımcıların Ebeveyn Tutumlarına Göre Stresle Başa Çıkma Düzeylerinin Karşılaştırılması

Değişken	İzin Verici ¹	Koruyucu ²	Demokratik ³	Otoriter ⁴	F	p	Fark
	(N=92)	(N=96)	(N=92)	(N=87)			
	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS			
Stresle Başa Çıkma Tarzları Alt Boyutları							
Kendine Güvenli Yaklaşım	2.28±0.42	2.31±0.46	2.46±0.47	2.15±0.45	6.9	.00	3>1,2,4 4<2,3
Çaresiz Yaklaşım	1.2±0.56	1.13±0.62	0.88±0.5	1.28±0.51	11.95	.00	3<1,2,4
Boyun Eğici Yaklaşım	0.92±0.47	0.97±0.5	0.68±0.41	0.99±0.48	8.58	.00	3<1,2,4
İyimser Yaklaşım	1.92±0.45	2.0±0.55	2.05±0.49	1.84±0.51	2.88	.04	4<2,3
Sosyal Destek Arama	1.93±0.46	1.68±0.54	1.85±0.61	1.71±0.45	4.72	.00	1>2,4

Analiz sonucuna göre katılımcıların ebeveyn tutumlarına göre stresle başa çıkma tarzlarının istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır ($p < 0.05$).

Demokratik ebeveyn tutumuna sahip bireylerin kendine güvenli yaklaşım ortalamalarının (2.46 ± 0.47) izin verici (2.28 ± 0.42), koruyucu (2.31 ± 0.46) ve otoriter (2.15 ± 0.45) bireylerden anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır. Otoriter ebeveyn tutumuna sahip bireylerin kendine güvenli yaklaşım ortalamalarının (2.15 ± 0.45) ise koruyucu (2.31 ± 0.46) ve demokratik ebeveyn tutumuna sahip bireylerden (2.46 ± 0.47) düşük olduğu saptanmıştır.

Demokratik ebeveyn tutumuna sahip katılımcıların çaresiz yaklaşım ortalamalarının (0.88 ± 0.5) izin verici (1.2 ± 0.56), koruyucu (1.13 ± 0.62) ve otoriter ebeveyn tutumuna sahip katılımcılardan (1.28 ± 0.51) anlamlı olarak düşük olduğu saptanmıştır.

Demokratik ebeveyn tutumuna sahip katılımcıların boyun eğici yaklaşım ortalamalarının (0.68 ± 0.41) izin verici (0.92 ± 0.47), koruyucu (0.97 ± 0.5) ve otoriter ebeveyn tutumuna sahip katılımcılardan (0.99 ± 0.48) anlamlı olarak düşük olduğu saptanmıştır.

Otoriter ebeveyn tutumuna sahip katılımcıların iyimser yaklaşım ortalamalarının (1.84 ± 0.51) koruyucu (2.0 ± 0.55) ve demokratik ebeveyn tutumuna sahip katılımcılardan (2.05 ± 0.49) düşük olduğu bulunmuştur.

İzin verici ebeveyn tutumuna sahip bireylerin sosyal destek arama ortalamalarının (1.93 ± 0.46) koruyucu (1.68 ± 0.54) ve otoriter ebeveyn tutumuna sahip katılımcılardan (1.71 ± 0.45) yüksek olduğu saptanmıştır.

Hollanda'da yaşayan ebeveynler ile Türkiye'de yaşayan ebeveynler arasında ebeveyn tutumu ve stresle başa çıkma becerisi bakımından anlamlı bir farklılık var mıdır? sorusunu yanıtlamak için katılımcıların yaşadıkları ülkeye göre ebeveyn tutumları ve stresle başa çıkma tarzları alt boyut ortalamaları, bağımsız örneklem t-testi ile karşılaştırılmıştır.

3.4. Sosyodemografik Bulgulara Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması

Tablo 13. Katılımcıların Yaşadıkları Ülkeye Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması

Değişkenler	Türkiye'de yaşayanlar (N=187)	Hollanda'da yaşayanlar (N=180)	t	p
	Ort±SS	Ort±SS		
Ebeveyn Tutumları Alt Boyutları				
İzin Verici Tutum	2.49±0.56	2.38±0.53	1.91	.06
Koruyucu Tutum	3.43±0.67	3.06±0.71	5.15	.00
Demokratik Tutum	4.32±0.45	4.33±0.44	-.27	.79
Otoriter Tutum	1.82±0.53	1.74±0.42	1.5	.13
Stresle Başa Çıkma Tarzları Alt Boyutları				
Kendine Güvenli Yaklaşım	2.3±0.46	2.3±0.47	.00	.99
Çaresiz Yaklaşım	1.26±0.55	1.07±0.59	3.14	.00
Boyun Eğici Yaklaşım	0.94±0.47	0.84±0.49	1.83	.07
İyimser Yaklaşım	1.99±0.51	1.92±0.51	1.29	.20
Sosyal Destek Arama	1.77±0.51	1.82±0.55	-.89	.37

Analiz sonucunda, katılımcıların yaşadıkları ülkeye göre ebeveyn tutumlarının istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p<0.05$). Türkiye’de yaşayan katılımcıların koruyucu ebeveyn tutum düzeyinin (3.43 ± 0.67) Hollanda’da yaşayan katılımcılara (3.06 ± 0.71) kıyasla anlamlı olarak daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların yaşadıkları ülkeye göre stresle başa çıkma tarzlarının istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p<0.05$). Türkiye’de yaşayan katılımcıların stresle başa çıkma alt boyutu olan çaresiz yaklaşım düzeylerinin (1.26 ± 0.55), Hollanda’da yaşayan katılımcılara (1.07 ± 0.59) kıyasla anlamlı olarak daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

“Hollanda’da yaşayan anneler ile Türkiye’de yaşayan anneler arasında ebeveyn tutumu ve stresle başa çıkma becerisi bakımından anlamlı fark var mıdır?” sorusunu yanıtlamak amacıyla, araştırmaya katılan annelerin yaşadıkları ülkeye göre ebeveyn tutumları ve stresle başa çıkma tarzları ile alt boyutlarının ölçek ortalamaları, bağımsız örneklem t-testi kullanılarak karşılaştırılmıştır.

Tablo 14. Katılımcı Annelerin Yaşadıkları Ülkeye Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması

Değişkenler	Türkiye’de yaşayanlar (N=148)	Hollanda’da yaşayanlar (N=151)	t	p
	Ort±SS	Ort±SS		
Ebeveyn Tutumları Alt Boyutları				
İzin Verici Tutum	2.46±0.55	2.33±0.49	2.27	.02
Koruyucu Tutum	3.42±0.68	2.99±0.67	5.44	.00
Demokratik Tutum	4.34±0.46	4.39±0.34	-1.04	.3
Otoriter Tutum	1.81±0.55	1.72±0.4	1.69	.09
Stresle Başa Çıkma Tarzları Alt Boyutları				
Kendine Güvenli Yaklaşım	2.28±0.47	2.31±0.46	-.44	.66
Çaresiz Yaklaşım	1.29±0.52	1.05±0.55	3.91	.00
Boyun Eğici Yaklaşım	0.97±0.45	0.80±0.45	3.36	.00
İyimser Yaklaşım	1.97±0.52	1.91±0.51	.97	.33
Sosyal Destek Arama	1.8±0.51	1.83±0.55	-.55	.59

Analiz sonucuna göre katılımcı annelerin yaşadıkları ülkeye göre ebeveyn tutumlarının istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır($p<0.05$). Hollanda’da yaşayan annelerin izin verici (2.33 ± 0.49) ve koruyucu (2.99 ± 0.67) ebeveyn tutum ortalamalarının Türkiye’de yaşayan annelerin izin verici (2.46 ± 0.55) ve koruyucu (3.42 ± 0.68) tutum ortalamalarından anlamlı olarak düşük olduğu saptanmıştır.

Katılımcı annelerin yaşadıkları ülkeye göre stresle başa çıkma tarzlarının istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır($p<0.05$). Hollanda’da yaşayan annelerin stresle başa çıkma alt boyutlarından çaresiz yaklaşım (1.05 ± 0.55) ve boyun eğici yaklaşım (0.80 ± 0.45) ortalamalarının Türkiye’de yaşayan annelerin çaresiz yaklaşım (1.29 ± 0.52) ve boyun eğici yaklaşım (0.97 ± 0.45) ortalamalarından anlamlı olarak düşük olduğu saptanmıştır.

“Hollanda’da yaşayan babalar ile Türkiye’de yaşayan babalar arasında ebeveyn tutumu ve stresle başa çıkma becerisi bakımından anlamlı fark var mıdır?” sorusunu yanıtlamak amacıyla, araştırmaya katılan babaların yaşadıkları ülkeye göre ebeveyn tutumları, stresle başa çıkma tarzları ile alt boyutlarının ölçek ortalamaları, bağımsız örneklem t-testi kullanılarak karşılaştırılmıştır

Tablo 15. Katılımcı Babaların Yaşadıkları Ülkeye Göre Değişken Ortalamalarının Karşılaştırılması

Değişkenler	Türkiye’de	Hollanda’da	t	p
	yaşayanlar (N=39)	yaşayanlar (N=29)		
	Ort±SS	Ort±SS		
Ebeveyn Tutumları Alt Boyutları				
İzin Verici Tutum	2.57±0.6	2.63±0.69	-.4	.69
Koruyucu Tutum	3.47±0.64	3.38±0.85	.47	.64
Demokratik Tutum	4.25±0.42	4.05±0.73	1.42	.16
Otoriter Tutum	1.83±0.47	1.86±0.47	-.28	.78
Stresle Başa Çıkma Tarzları Alt Boyutları				
Kendine Güvenli Yaklaşım	2.38±0.42	2.28±0.52	.85	.4
Çaresiz Yaklaşım	1.13±0.64	1.19±0.73	-.38	.71
Boyun Eğici Yaklaşım	0.8±0.52	1.09±0.6	-2.17	.03
İyimser Yaklaşım	2.06±0.47	1.97±0.5	.81	.42
Sosyal Destek Arama	1.65±0.5	1.73±0.5	-.7	.49

Analiz sonucuna göre katılımcı babaların yaşadıkları ülkeye göre ebeveyn tutumlarının istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır($p>0.05$). Stresle başa çıkma tarzlarının boyun eğici yaklaşım alt boyutunda Hollanda'da yaşayan babaların (1.09 ± 0.6) Türkiye'deki babalardan (0.8 ± 0.52) anlamlı olarak daha yüksek düzeye sahip olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$).

"Kadın ebeveynler ile erkek ebeveynler ebeveyn tutumu ve stresle başa çıkma becerisi bakımından anlamlı bir farklılaşmakta mıdır?" araştırma sorusunun yanıtlamak amacıyla, katılımcıların cinsiyetlerine göre ebeveyn tutumları ve stresle başa çıkma tarzları ile alt boyutları ortalamaları, bağımsız örneklem t-testi ile karşılaştırılmıştır.

Tablo 16. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması

Değişkenler	Kadın	Erkek	t	p
	(N=299)	(N=68)		
	Ort±SS	Ort±SS		
Ebeveyn Tutumları Alt Boyutları				
İzin Verici Tutum	2.39±0.52	2.6±0.63	-2.76	.01
Koruyucu Tutum	3.21±0.71	3.43±0.73	-2.35	.02
Demokratik Tutum	4.36±0.40	4.16±0.58	3.37	.00
Otoriter Tutum	1.76±0.48	1.84±0.47	-1.23	.22
Stresle Başa Çıkma Tarzları Alt Boyutları				
Kendine Güvenli Yaklaşım	2.29±0.46	2.34±0.46	-.7	.49
Çaresiz Yaklaşım	1.17±0.55	1.16±0.68	.14	.89
Boyun Eğici Yaklaşım	0.88±0.46	0.92±0.57	-.57	.57
İyimser Yaklaşım	1.94±0.51	2.02±0.48	-1.17	.25
Sosyal Destek Arama	1.82±0.53	1.68±0.5	1.89	.06

Analiz sonucuna göre katılımcıların cinsiyetlerine göre stresle başa çıkma tarzlarının istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır($p>0.05$).

Katılımcıların cinsiyetlerine göre ebeveyn tutumları ölçeği alt boyutlarından izin verici, koruyucu ve demokratik tutum ortalamalarının istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır($p<0.05$). Kadın katılımcıların izin verici (2.39 ± 0.52) ve koruyucu (3.21 ± 0.71) ebeveyn tutumu düzeylerinin erkek katılımcılardan (izin verici

2.6±0.63; koruyucu 3.43±0.73) düşük olduğu saptanmıştır. Erkek katılımcıların demokratik ebeveyn tutumu düzeylerinin (4.16±0.58) ise kadın katılımcılardan (4.36±0.4) anlamlı olarak düşük olduğu bulunmuştur.

"Hollanda'da yaşayan ebeveynler ile Türkiye'de yaşayan ebeveynler arasında stresle başa çıkma becerisi; aileden algılanan sosyal destek düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?" sorusunun yanıtlanması amacıyla katılımcıların aileden sosyal destek alma durumlarına göre stresle başa çıkma tarzları ve alt boyutları ölçek ortalamaları, tek yönlü varyans analiz(ANOVA) ile karşılaştırılmıştır.

Tablo 17. Katılımcıların Aileden Sosyal Destek Alma Durumlarına Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması

Değişkenler	Hiç destek almayanlar ¹ (N=59)	Çok az destek alanlar ² (N=56)	Normal düzeyde destek alanlar ³ (N=90)	Çok destek alanlar ⁴ (N=56)	Her zaman destek alanlar ⁵ (N=106)	F	p	Fark
	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS			
Ebeveyn Tutumları Alt Boyutları								
İzin Verici Tutum	2.23±0.52	2.39±0.49	2.5±0.55	2.43±0.5	2.46±0.62	1.05	.38	
Koruyucu Tutum	3.29±0.83	3.19±0.62	3.19±0.67	3.23±0.71	3.32±0.74	.54	.7	
Demokratik Tutum	4.32±0.39	4.27±0.44	4.23±0.53	4.2±0.41	4.5±0.36	6.93	.00	5>1,2,3,4
Otoriter Tutum	1.72±0.5	1.8±0.4	1.85±0.48	1.89±0.44	1.68±0.52	2.52	.04	5<3,4
Stresle Başa Çıkma Tarzları Alt Boyutları								
Kendine Güvenli Yaklaşım	2.38±0.46	2.19±0.46	2.27±0.45	2.19±0.47	2.41±0.45	3.72	.01	5>2,3,4
Çaresiz Yaklaşım	1.11±0.64	1.36±0.55	1.16±0.56	1.15±0.54	1.11±0.56	2.06	.09	
Boyun Eğici Yaklaşım	0.71±0.45	0.99±0.46	1.01±0.41	0.85±0.49	0.86±0.52	4,56	.00	5>1, 3>5
İyimser Yaklaşım	1.99±0.55	1.85±0.52	1.93±0.48	1.84±0.51	2.07±0.48	2,93	.02	5>2,4
Sosyal Destek Arama	1.67±0.58	1.71±0.59	1.79±0.49	1.73±0.49	1.94±0.49	3,59	.01	5>1,2,3,4

Katılımcıların sosyal destek alma durumlarına göre ebeveyn tutumu ölçeği alt boyutlarından demokratik ve otoriter tutum düzeylerinin istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır(p<0.05).

Her zaman destek alan katılımcıların demokratik ebeveyn tutumu düzeylerinin hiç destek almayan, çok az destek alan, normal düzeyde destek alan ve çok destek alan

katılımcılardan yüksek olduğu saptanmıştır. Her zaman destek alan katılımcıların otoriter ebeveyn tutumu düzeylerinin normal destek alan ve çok destek alan katılımcılardan düşük olduğu bulunmuştur ($p<0.05$).

Stresle başa çıkma ölçeğinin alt boyutlarından kendine güvenli yaklaşım, boyun eğici yaklaşım, iyimser yaklaşım ve sosyal destek arama alt boyutlarının aileden sosyal destek alma durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gösterdiği belirlenmiştir ($p<0.05$).

Her zaman destek alan katılımcıların kendine güvenli yaklaşım düzeylerinin çok az destek alan, normal düzeyde destek alan ve çok destek alan katılımcılardan yüksek olduğu saptanmıştır. Her zaman destek alan katılımcıların boyun eğici yaklaşım düzeylerinin hiç destek almayan katılımcılardan yüksek olduğu saptanırken normal düzeyde destek alan katılımcılardan ise düşük olduğu bulunmuştur ($p<0.05$).

Her zaman destek alan katılımcıların iyimser yaklaşım düzeylerinin çok az destek alan ve çok destek alan katılımcılardan yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0.05$).

Her zaman destek alan katılımcıların sosyal destek arama düzeylerinin hiç destek almayan, çok az destek alan, normal düzeyde destek alan ve çok destek alan katılımcılardan yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$).

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Hollanda’da yaşayan Türk kökenli ebeveynler ile Türkiye’deki ebeveynlerin stresle başa çıkma yöntemleri ve ebeveynlik tutumları arasındaki ilişkiyi incelenmesi amacı ile yapılan bu araştırma, Hollanda ile Türkiye gibi iki farklı kültürde değerlendirilmesi açısından önem taşımaktadır. Araştırmanın bu kısmında, daha önce yapılan analizlerden elde edilen sonuçlar konuyla ilgili literatür temelinde detaylı bir şekilde tartışılıp yorumlanmıştır. Bu bağlamda literatürdeki, araştırma konularıyla ilişkili bulunan araştırmaların sonuçlarına atıfta bulunulmuştur. Hollanda’da yaşayan Türk kökenli ebeveynlerin ve Türkiye’de yaşayan ebeveynlerin ebeveyn tutumu ve stresle başa çıkma becerilerini ele alındığı bu çalışmanın, kültürlerarası çalışmaların azlığı göz önüne alındığında literatüre önemli katkılar sağladığı düşünülmektedir.

Değişkenler Arası İlişkiler

Türkiye ve Hollanda’da yaşayan Türk kökenli ebeveynlerde ebeveyn tutumu ve stresle başa çıkma becerisi alt boyutları arasındaki anlamlı ilişkilerin incelenmesi sonucunda, ebeveynlerde kendine güvenli ve iyimser başa çıkma düzeyleri arttıkça izin verici tutum düzeyinin azaldığı; çaresiz ve boyun eğici yaklaşım düzeyleri arttıkça izin verici tutum düzeyinin de arttığı belirlenmiştir.

Ebeveynlerin stresle başa çıkma stratejileri ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar, benzer sonuçlar ortaya koymaktadır. Araştırmalarda, iyimserlik ve kendine güvenin, problem odaklı başa çıkma stratejilerini desteklediği, bu stratejilerin de daha yapılandırılmış ve sınır koyucu ebeveyn tutumlarıyla ilişkili olduğu bulunmuştur (Türküm, 2001). Öte yandan, çaresiz ve boyun eğici yaklaşımlar ise daha pasif başa çıkma stratejileri ile ilişkilidir. Bu stratejiler, ebeveynlerin kontrolü kaybetme korkusuyla daha izin verici tutumlar sergilemelerine neden olabilir (Deniz ve Yılmaz, 2016). Bu çalışmalar, ebeveynlerin stresle başa çıkma becerileri ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkileri benzer şekilde değerlendirmiştir. Dolayısıyla, sonuçlar mevcut literatürle tutarlıdır.

Ebeveynlerde koruyucu tutum düzeyi arttıkça stresle başa çıkma becerileri alt boyutlarından çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşım düzeyinin de arttığı, kendine güvenli yaklaşım düzeyinin azaldığı bulunmuştur. Çeşitli çalışmalar, koruyucu ebeveyn tutumlarının stresle başa çıkma üzerindeki etkilerini incelemiş ve benzer bulgulara ulaşmıştır. Örneğin, hemşireler üzerinde yapılan bir araştırmada, koruyucu tutumların çaresiz ve boyun eğici başa çıkma stratejilerini artırdığı ve kendine güvenli yaklaşımı azalttığı bulunmuştur (Yüksel, Akbulut ve Yılmaz, 2019). Aynı şekilde, başka bir çalışmada, ikincil travmatik stres yaşayan bireylerin çaresiz ve boyun eğici yaklaşımları daha fazla benimsedikleri, kendine güvenli ve iyimser yaklaşımlarının ise azaldığı tespit edilmiştir (Bahadır ve Yılmaz, 2019).

Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan araştırmalar da benzer sonuçlar ortaya koymaktadır. Algılanan stres düzeyi ile stresle başa çıkma tarzları arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmada, koruyucu tutumların çaresiz ve boyun eğici yaklaşımlarla pozitif yönde, kendine güvenli yaklaşımla ise negatif yönde ilişkili olduğu tespit edilmiştir (Hancıoğlu, 2017).

Bu sonuçlar, ebeveynlerin koruyucu tutumlarının stresle başa çıkma stratejileri üzerindeki etkisini doğrulamakta ve ebeveynlerde koruyucu tutum düzeyinin artmasıyla birlikte, stresle başa çıkma tarzlarından çaresiz ve boyun eğici yaklaşımların arttığını, buna karşın kendine güvenli yaklaşım düzeyinin azaldığını göstermektedir. Bu sonuçlar, literatürdeki bulgularla uyumludur.

Ebeveynlerde demokratik tutum düzeyi arttıkça, stresle başa çıkma stilleri alt boyutlarından kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım ve sosyal destek arama düzeyinin de arttığı; buna karşılık çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşım düzeyinin ise azaldığı bulunmuştur. Hamarta'nın (2007) araştırmasında, demokratik ebeveyn tutumunun soruna olumlu yönelim, akılcı problem çözümü ve toplam sosyal problem çözme ile olumlu (pozitif) yönde ilişki olduğunu bulması, araştırma bulgusuyla uyum içindedir. Özellikle, kendine güvenli ve iyimser yaklaşımların pozitif ebeveynlik ile ilişkili olduğu; çaresiz ve boyun eğici yaklaşımların ise genellikle negatif ebeveynlik davranışlarıyla ilişkilendirildiği gösterilmiştir. Demokratik ebeveynlik tutumu olan ebeveynlerde karşılıklı saygı ve sevgi ilişkisi, hoşgörülü yaklaşım (Örgün, 2000), işbirliği ve iletişim (Erdoğan, 2013; Kaya, 1997) gibi iyimser davranışlar ön plandadır.

Demokratik ebeveyn tutumunun en temel özelliklerinden biri, bireyin bilinçli olarak kendini gerçekleştirmesi gerekliliği düşüncesidir (Kulaksızoğlu, 1998). Bu nedenle, demokratik anne baba tutumuna sahip olan kişilerin özgüvenli bireyler olarak yetişmesi beklenen bir sonuçtur.

Ebeveynlerin otoriter tutum düzeyleri arttıkça, stresle başa çıkma becerileri alt boyutlarından kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım ve sosyal destek arama düzeyi azalırken; çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşım düzeyi ise artmaktadır. Otoriter tutumlar genellikle katı disiplin, yüksek beklentiler ve düşük destek seviyeleriyle karakterizedir. Bu tür ebeveynlik, bireylerin stresle başa çıkma stratejilerini olumsuz etkileyebilir. Yapılan araştırmalar, otoriter ebeveynlik tarzlarının bireylerde düşük kendine güven, düşük iyimserlik ve sosyal destek arama davranışlarının azalmasıyla ilişkili olduğunu göstermektedir (Akpınar, 2013; Nehir ve Güngör, 2019).

Örneğin, aile içi şiddetle başa çıkma üzerine yapılan bir çalışmada, otoriter tutumların kendine güvenli ve iyimser başa çıkma stratejilerini azalttığı, çaresiz ve boyun eğici stratejileri artırdığı bulunmuştur (Akpınar, 2013). Benzer şekilde, hemşireler üzerinde yapılan bir araştırmada, otoriter tutumların çaresiz ve boyun eğici başa çıkma stratejileriyle pozitif yönde ilişkili olduğu tespit etmiştir. Ancak buna karşılık kendine güvenli ve iyimser başa çıkma stratejileriyle negatif yönde ilişkili olduğu saptanmıştır (Nehir ve Güngör, 2019). Bu bulgular, otoriter tutumların yetişkinlerde stresle başa çıkma biçimlerini olumsuz yönde etkilediğini ve onların daha az etkin başa çıkma stratejileri geliştirmelerine neden olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, sonuçlar mevcut literatürle tutarlıdır.

Ölçeklerin boyutları arasındaki ilişkilere bakıldığında, otoriter (yetkeci) tutum ile demokratik tutum boyutları arasında olumsuz (negatif) yönde ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Maccoby ve Martin'in (1983) sınıflamasına göre, otoriter ve demokratik tutuma sahip ebeveynlerde denetim/kontrol boyutu yüksek olmasına rağmen, kabul/ilgi açısından fark bulunmaktadır. Otoriter tutumda ebeveyn kabulü ve sıcaklığı düşüktür (Baumrind, 1971). Bu nedenle, analiz sonuçlarının bu iki ebeveyn tutum boyutu arasındaki ilişkilerin literatürle uyumlu olduğunu gösterdiği söylenebilir. Aynı şekilde, demokratik tutum ile izin verici tutum boyutları arasında da

zayıf fakat anlamlı bir negatif ilişki tespit edilmiştir. Bu iki boyutta ebeveyn kabulü her ne kadar yüksek olsa da, izin verici ebeveyn tutumunda denetim ve kontrol seviyesi düşüktür. Bu durum, boyutlar arasındaki korelasyon analizinde elde edilen ters yönlü ilişkilerin, farklı boyutların doğru şekilde tespit edildiğini gösterdiğini işaret etmektedir. Benzer sonuçlara ulaşan diğer araştırmalar da bu korelasyon analizlerinin bulgularını desteklemektedir (Kuzgun ve Eldeleklioğlu, 1999).

Bu bulgular, farklı ebeveynlik stillerinin stresle başa çıkma stratejileri üzerinde önemli etkileri olduğunu göstermektedir. Ebeveynlerin pozitif stresle başa çıkma becerilerini benimsemeleri, daha demokratik bir tutum ve yapılandırılmış ebeveynlik tutumlarına yol açarken, çaresiz ve boyun eğici stratejiler, izin verici tutum ve otoriter tutumlarla ilişkilidir. Bu sonuçlar, ebeveynlik tutumları ve stresle başa çıkma becerileri arasındaki dinamikleri anlamada önemli katkılar sağlamaktadır.

Stresle başa çıkma becerilerinden olan kendine güvenli yaklaşım, çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım, iyimser yaklaşım ve sosyal destek aramanın ebeveyn tutumları üzerindeki yordayıcı etkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi sonucuna göre; kendine güvenli yaklaşım, çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım ve iyimser yaklaşımın izin verici ebeveyn tutumu üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı ve olumlu bir etkisinin olduğu saptanmıştır. Çaresizlik hissinin ebeveynlerde daha fazla izin verici davranışlarla ilişkili olabileceği ve kendine güvenli ebeveynlerin daha otoriter olmaktan kaçındıkları literatürde belirtilmiştir (Olah, 1995; Monteiro vd., 2014).

Kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım ve sosyal destek aramanın demokratik ebeveyn tutumu üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı ve olumlu bir etkisinin olduğu; buna karşılık, çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşımın ise demokratik ebeveyn tutumu üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı ve olumsuz bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, demokratik ebeveyn tutumları ile problem çözme becerileri arasında olumlu bir ilişki olduğu gösterilmiştir (Kaya, Bozaslan ve Genç, 2012).

Kişisel becerilere sahip bireyler, stresli durumlarla karşılaştıklarında problem odaklı başa çıkma stratejilerini etkili bir şekilde kullanabilirler. Duygusal zekanın ana bileşenlerinden biri olan kişisel beceriler; duygusal öz farkındalık, kendine güven, özsaygı, kendini gerçekleştirme ve bağımsızlık gibi alt boyutları içerir (Acar, 2001). Özellikle bağımsızlık boyutunda yer alan kendini kontrol etme, kendi kendine yetme ve

kendini yönlendirebilme gibi beceriler (Stein ve Book, 2003) göz önünde bulundurulduğunda, bu becerilere sahip bireylerin problemleri çözmeye yönelik davranış sergilemeleri beklenir. Çünkü problem odaklı başa çıkma stratejilerinde bireyler, kendilerini güçlü hissetmeye ve problemin kendi yetenekleriyle çözülebilecek yönlerini belirlemeye çalışırlar (Türküm, 2002).

Kendine güvenli yaklaşımın koruyucu ebeveyn tutumu üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve olumsuz bir etkisinin olduğu; çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşımın ise koruyucu ebeveyn tutumu üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve olumlu bir etkisinin olduğu belirlenmiştir. Aşırı koruyucu tutum sergileyen ebeveynlerin, sürekli olarak çocuklarına kötü bir şey olacağı endişesini taşıdığı ve bu endişeleri nedeniyle kendi gelişimlerini sınırlandırabildikleri ifade edilmektedir (Yılmaz ve Kesici, 2016).

Kendine güvenli yaklaşım, iyimser tutum ve sosyal destek arayışının otoriter ebeveyn tutumu üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve olumsuz bir etkisi olduğu; çaresiz ve boyun eğici yaklaşımların ise otoriter ebeveyn tutumu üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı ve olumlu bir etkisi olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, stresli durumlarla karşılaşan ve kabullenici, çaresiz, mücadeleden kaçınan ve kaderci bir tutum sergileyen ebeveynlerin boyun eğici yaklaşımı benimsedikleri söylenebilir. Bu yaklaşım, başarısızlıkla sonuçlansa bile deneme davranışlarının sıklıkla görüldüğü keşif sürecine olumsuz bir etki yapmaktadır (Marcia, 1966; Lazarus ve Folkman, 1984; Arnett, 2000).

Veriler, ebeveynlerin stresle başa çıkma tarzlarının, ebeveynlik tutumlarını nasıl etkilediğini gösteriyor. Kendine güvenli, iyimser ve problem çözme odaklı yaklaşımlar, daha demokratik ve koruyucu ebeveyn tutumlarını desteklerken; çaresizlik ve boyun eğici yaklaşımlar ise daha izin verici ve otoriter tutumları teşvik edebilir. Ayrıca, kişisel becerilerin stresle başa çıkma stratejilerini etkilediği ve problem odaklı bir yaklaşımın, özellikle kendine güven, kendini kontrol etme ve bağımsızlık gibi yeteneklerle ilişkili olduğu belirtiliyor. Bu bulgular, ebeveynlerin stresle başa çıkma becerilerini geliştirmenin ve kişisel güçlerini artırmanın, daha sağlıklı ebeveynlik tutumları benimsemelerine ve çocuklarıyla daha pozitif ilişkiler kurmalarına yardımcı olabileceğini vurguluyor.

Gruplararası Karşılaştırmalar

Demokratik ebeveyn tutumuna sahip bireylerin kendine güvenli yaklaşım ortalamalarının izin verici, koruyucu ve otoriter bireylerden anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır. Demokratik ebeveyn tutumu, bireylerin kendine güvenlerini ve problem çözme becerilerini olumlu yönde etkileyebilir. Demokratik ebeveynler, genellikle empati kurma, açık iletişim ve bağımsızlık destekleme gibi özellikler sergiler. Bu özellikler, bireylerin kendilerine güven duymalarını ve sorunlarla başa çıkabilme becerilerini geliştirmelerini sağlar. Demokratik tutumu benimseyen anne ve babalarda yüksek düzeyde problem çözme becerisi görülmektedir (Arı ve Seçer, 2004b). Ebeveynlerin eğitim düzeyi arttıkça, daha demokratik bir yaklaşım sergiledikleri ayrıca, bu ebeveynler arasında aşırı koruyucu ve baskıcı disiplin tutumların azaldığı ifade edilmektedir (Alabay, 2017; Sak vd., 2015). Kaya, Bozaslan ve Genç'in (2012) yaptığı araştırmada, demokratik anne-baba tutumları ile problem çözme becerisi arasında pozitif bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Otoriter ebeveyn tutumuna sahip bireylerin kendine güvenli yaklaşım ortalamaları ise koruyucu ebeveyn tutumuna sahip bireylerden düşük bulunmuştur. Bu da otoriter ebeveynlik tarzının bireylerin kendine güvenini olumsuz etkilediğini gösterir. Otoriter ebeveynler, katı disiplin ve yüksek kontrol uygularlar, bu da bireylerin kendine güven geliştirmelerini zorlaştırabilir. Bu bulgu, otoriter tutumun bireylerin özgüvenini ve bağımsız karar verme becerilerini olumsuz etkilediğine dair literatürle uyumludur. Maccoby ve Martin'in (1983) sınıflamasına göre, otoriter ve demokratik tutuma sahip ebeveynlerde denetim ve kontrol boyutu yüksek olmasına rağmen, kabul ve ilgi açısından farklılıklar vardır. Otoriter tutuma sahip ebeveynlerde kabul ve sıcaklık düzeyi düşüktür. (Baumrind, 1971). Dolayısıyla, analiz sonuçlarının bu iki ebeveyn tutum boyutu arasındaki ilişkilerin ilgili literatürle uyumlu olduğunu ortaya koyduğu söylenebilir.

Araştırmanın bulguları, demokratik ebeveyn tutumunun bireylerin kendine güven ve problem çözme becerileri üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu göstermektedir. Otoriter ebeveyn tutumunun ise bu alanlarda olumsuz etkilere yol açabileceği anlaşılmaktadır. Ebeveynlerin eğitim düzeyi, ebeveynlik tutumları üzerinde önemli bir rol oynamaktadır ve eğitilmiş bireyler daha demokratik ve destekleyici bir tutum sergileme eğilimindedir.

Bu bulgular, ebeveynlerin demokratik tutumlar benimsemelerinin teşvik edilmesi gerektiğini önermektedir. Eğitim seviyesinin artırılması, ebeveynlerin daha olumlu ebeveynlik tutumları geliştirmelerine yardımcı olabilir ve bu da bireylerin psikolojik sağlıklarını ve sosyal becerilerini olumlu yönde etkileyebilir. Bu nedenle, ebeveyn eğitimi ve destek programlarının önemini vurgulamakta ve ebeveynlerin demokratik tutumlar geliştirmelerini teşvik eden stratejilerin geliştirilmesi gerekmektedir.

Demokratik ebeveyn tutumuna sahip katılımcıların çaresiz yaklaşım ortalamalarının izin verici, koruyucu ve otoriter ebeveyn tutumuna sahip katılımcılardan anlamlı olarak düşük olduğu saptanmıştır. Literatürde, demokratik ebeveyn tutumunun bireylerin daha yüksek düzeyde özgüven, bağımsızlık ve problem çözme becerileri geliştirmelerine yardımcı olduğu belirtilmektedir (Baumrind, 1971; Steinberg, 2001). Bu tutum, bireylerin çaresizlik hissetme olasılığını azaltır, çünkü demokratik ebeveynler genellikle destekleyici ve teşvik edici bir yaklaşım sergilerler.

Demokratik ebeveyn tutumuna sahip katılımcıların boyun eğici yaklaşım ortalamalarının izin verici, koruyucu ve otoriter ebeveyn tutumuna sahip katılımcılardan anlamlı olarak düşük olduğu saptanmıştır. Araştırmalar, demokratik ebeveynlik tarzının bireylerin kendilerini ifade etme ve bağımsız düşünme becerilerini artırdığını ve bu bireylerin başkalarına boyun eğme olasılığının daha düşük olduğunu göstermektedir (Lamborn vd., 1991; Darling ve Steinberg, 1993).

Araştırmamızın bulguları, demokratik ebeveyn tutumunun bireylerin çaresiz ve boyun eğici yaklaşımlarını azaltmasıyla ilgili olarak literatürdeki mevcut çalışmalarla tutarlıdır. Demokratik ebeveynler, destekleyici ve açık bir iletişim ortamı sağlayarak bireylerin özgüven ve bağımsızlıklarını artırır. Bu tutum, bireylerin problem çözme becerilerini geliştirir ve onları daha az çaresiz hissettirir. Ayrıca, bu ebeveynlik tarzı, bireylerin kendi düşüncelerini ve duygularını ifade etmelerini teşvik eder, böylece boyun eğici davranışları azaltır.

Kişiler arası becerilere sahip bireyler, empati yapabilen ve diğer insanlarla etkili iletişim kurabilen kişilerdir (Goleman, 1999). Shapiro (2002)'ye göre, empati yapabilen bireyler, çevreleriyle yakın ilişkiler kurmada daha başarılıdır ve okul ile iş hayatında başarıya daha yatkındır. Dolayısıyla, empatik becerilere sahip bireyler, stresli durumlarla başa çıkarken sosyal destek aramaya yönelirler. Problem odaklı başa çıkma

sürecinde ise bireyler, sorunun çözümüne odaklanır ve problemle ilgili duygularını başkalarıyla paylaşırlar (Özbay ve Şahin, 1997).

Bu özellikler dikkate alındığında kişiler arası beceri düzeyi bakımından daha yüksek becerilere sahip olan bireylerin, stresle baş etmede probleme odaklı başa çıkmayı tercih ettikleri ve sosyal destek aramaya yöneldikleri söylenebilir.

Bu bulgular, demokratik ebeveyn tutumunun bireylerin psikolojik sağlığı ve sosyal becerileri üzerindeki olumlu etkilerini vurgulamaktadır. Demokratik ebeveynler, bireylerin kendine güvenlerini ve problem çözme yeteneklerini artırarak, onları çaresizlik ve boyun eğicilikten uzaklaştırır. Bu nedenle, demokratik ebeveynlik tutumlarının teşvik edilmesi, bireylerin daha sağlıklı ve bağımsız bireyler olarak yetişmelerine katkıda bulunabilir. Bu bağlamda, ebeveyn eğitim programlarının ve destekleyici politikaların önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Otoriter ebeveyn tutumuna sahip katılımcıların iyimser yaklaşım ortalamalarının, koruyucu ve demokratik ebeveyn tutumuna sahip katılımcılara göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Otoriter ebeveyn tutumu, yüksek kontrol ve düşük kabul ile karakterize edilir. Araştırmalar, otoriter ebeveyn tutumlarının bireylerin kendine güven, iyimserlik ve sosyal uyum gibi pozitif psikolojik özelliklerini olumsuz etkilediğini göstermektedir (Baumrind, 1971; Lamborn et al., 1991). Otoriter ebeveynlik, bireylerin duygusal ifade ve sosyal etkileşimlerini sınırlayarak, onların iyimser bir bakış açısı geliştirmelerini zorlaştırabilir (Steinberg, 2001).

Araştırmamızda, otoriter ebeveyn tutumuna sahip katılımcıların iyimser yaklaşım ortalamalarının, koruyucu ve demokratik ebeveyn tutumuna sahip katılımcılara göre daha düşük olduğu saptanmıştır. Bu bulgu, otoriter ebeveynliğin bireylerin pozitif psikolojik özelliklerini olumsuz etkilediğine dair literatürdeki bulgularla uyumludur. Özellikle, demokratik ebeveyn tutumunun bireylerde daha yüksek düzeyde iyimserlik ve özgüven geliştirdiği önceki araştırmalar tarafından desteklenmektedir (Darling ve Steinberg, 1993). Bu bulgu, otoriter ebeveynlik tutumunun bireylerin iyimser bakış açısını olumsuz etkilediğini göstermektedir. Otoriter tutumun yüksek kontrol ve düşük duygusal destekle karakterize edilmesi, bireylerin pozitif psikolojik özelliklerini

geliştirmelerini engelleyebilir. Demokratik ebeveynlik, destekleyici ve teşvik edici yaklaşımıyla bireylerin daha iyimser ve özgüvenli olmalarına katkı sağlar.

İzin verici ebeveyn tutumuna sahip bireylerin sosyal destek arama ortalamalarının koruyucu ebeveyn tutumuna ve otoriter ebeveyn tutumuna sahip katılımcılardan yüksek olduğu saptanmıştır.

İzin verici ebeveyn tutumu, düşük kontrol ve yüksek kabul ile karakterize edilir. Bu ebeveynlik tarzı genellikle bireylerin sosyal becerilerini geliştirme konusunda destekleyici olabilir. Araştırmalar, izin verici ebeveynlik tarzının bireylerin sosyal destek arama davranışlarını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir (Lamborn vd., 1991; Maccoby ve Martin, 1983). Bu ebeveynlik tarzı, bireylerin sosyal ilişkilerde daha rahat ve açık olmalarına olanak tanır.

Araştırmamızda, izin verici ebeveyn tutumuna sahip bireylerin sosyal destek arama ortalamalarının koruyucu ve otoriter ebeveyn tutumuna sahip katılımcılardan yüksek olduğu saptanmıştır. Bu bulgu, izin verici ebeveynliğin bireylerin sosyal destek arama davranışlarını olumlu etkilediğine dair literatürdeki bulgularla uyumludur. Koruyucu ve otoriter ebeveyn tutumları, bireylerin sosyal destek arama davranışlarını sınırlandırabilir (Steinberg, 2001).

Bu bulgu, izin verici ebeveynlik tutumunun bireylerin sosyal destek arama davranışlarını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. İzin verici ebeveynler, çocuklarına daha fazla özgürlük ve kabul sunarak, onların sosyal ilişkilerde daha rahat ve açık olmalarını sağlar. Koruyucu ve otoriter ebeveyn tutumları ise bireylerin sosyal destek arama davranışlarını sınırlandırarak, onların sosyal becerilerini olumsuz etkileyebilir.

Ebeveyn tutumlarına göre stresle başa çıkma becerileri anlamlı farklılık göstermekte midir?

Demokratik ebeveyn tutumuna sahip bireylerin kendine güvenli yaklaşım ortalamalarının izin verici, koruyucu ve otoriter bireylerden anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır. Demokratik ebeveynlik, bireylerin kendine güven geliştirmelerine olumlu katkı sağlar. Bu tutum, bireylerin bağımsız düşünme ve problem çözme becerilerini destekler. Otoriter ebeveyn tutumuna sahip bireylerin kendine güvenli

yaklaşım ortalamalarının ise koruyucu ebeveyn tutumuna sahip bireylerden düşük olduğu bulunmuştur. Otoriter ebeveyn tutumu, bireylerin kendine güven geliştirmelerini zorlaştırarak, bağımsız düşünme ve problem çözme becerilerini olumsuz etkiler.

Demokratik ebeveyn tutumuna sahip katılımcıların çaresiz yaklaşım ortalamalarının izin verici, koruyucu ve otoriter ebeveyn tutumuna sahip katılımcılardan anlamlı olarak düşük olduğu saptanmıştır. Hamarta (2007) da demokratik ebeveyn tutumunun olumlu problem çözme ile ilişkili olduğunu bulmuştur. Yıldız ve arkadaşlarının (2011) yaptığı çalışmada, ebeveyn tutumu ve saldırganlık düzeyi incelenmiş ve demokratik tutum ile saldırganlık arasında negatif bir ilişki bulunmuştur. Demokratik ebeveyn tutumunun bireylerin çaresiz yaklaşımını azaltabileceğini gösteren literatürle uyumludur. Demokratik ebeveynlik, bireylerin problem çözme becerilerini geliştirir ve çaresizlik hissini azaltır. Demokratik ebeveyn tutumu, bireylerin problem çözme becerilerini geliştirerek, çaresiz yaklaşım geliştirmelerini önler. Bu tutum, bireylerin bağımsız düşünme ve olumlu problem çözme yeteneklerini destekler.

Demokratik ebeveyn tutumuna sahip katılımcıların boyun eğici yaklaşım ortalamalarının izin verici, koruyucu ve otoriter ebeveyn tutumuna sahip katılımcılardan anlamlı olarak düşük olduğu saptanmıştır. Demokratik ebeveyn tutumu ile psikososyal yeterlilik düzeyi arasında olumlu ilişkiler bulunmuştur (Lamborn vd., 1991). Bulgularımız, demokratik ebeveyn tutumunun bireylerin boyun eğici yaklaşımını azaltabileceğini gösteren literatürle uyumludur. Demokratik ebeveynlik, bireylerin psikososyal yeterlilik düzeylerini artırarak, boyun eğici tutumları azaltır. Bu, bireylerin özgüvenli ve bağımsız olmalarını destekler. Demokratik ebeveyn tutumu, bireylerin psikososyal yeterliliklerini artırarak boyun eğici yaklaşımlar geliştirmelerini önler. Bu tutum, bireylerin kendine güvenlerini ve bağımsızlıklarını teşvik eder, dolayısıyla otoriter ve koruyucu ebeveyn tutumlarına göre daha olumlu sonuçlar doğurur.

Otoriter ebeveyn tutumunu benimseyen katılımcıların iyimser yaklaşım ortalamalarının koruyucu ve demokratik ebeveyn tutumunu benimseyen katılımcılardan düşük olduğu bulunmuştur. Meadows vd. (2006) otoriter ve ihmalkar ebeveyn tutumuna sahip ebeveynlerin sergiledikleri yaklaşımın çocuklardaki depresyon düzeylerini artırdığını göstermiştir. Yıldız vd. (2011)'nin yapmış oldukları çalışmada ebeveyn tutumu ve saldırganlık düzeyi incelenmiş, otoriter tutumu ve ilgisiz ebeveyn tutumu ile

saldırganlık düzeyi arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür. Sonuçlar araştırma bulgularımızı destekler niteliktedir. Hamarta (2007), yalnızca otoriter ebeveyn tutumunun yalnızca probleme olumsuz yönelim alt ölçeği üzerinde önemli bir yordayıcı olduğunu belirtmiştir. Buna karşın, Pamuk (2016) farklı bir araştırmada, otoriter ebeveyn tutumu ile sosyal problem çözme becerilerinin genel puanı ve tüm alt puanları arasında herhangi bir ilişki bulunmadığını ortaya koymuştur.

Bulgularımız, otoriter ebeveyn tutumunun bireylerin iyimser yaklaşımını olumsuz etkilediğini gösteren literatürle uyumludur. Otoriter ebeveynlik, bireylerin depresyon ve saldırganlık gibi olumsuz duygu ve davranışlarını artırırken, iyimserlik ve problem çözme becerilerini azaltabilir. Otoriter ebeveyn tutumu, bireylerin iyimser yaklaşımlarını olumsuz yönde etkiler. Bu tutum, bireylerin kendine güvenlerini zedeleyebilir ve olumlu problem çözme yeteneklerini sınırlayabilir. Sonuç olarak, otoriter ebeveynlik bireylerin psikososyal gelişimini ve genel iyilik halini olumsuz yönde etkileyebilir.

İzin verici ebeveyn tutumuna sahip bireylerin sosyal destek arama ortalamalarının koruyucu ebeveyn tutumuna ve otoriter ebeveyn tutumuna sahip katılımcılardan yüksek olduğu saptanmıştır. İhmalci ebeveyn tutumu ile psikososyal yeterlilik düzeyi arasında olumsuz ilişkiler gösterilmiştir (Lamborn vd., 1991).

Bulgularımız, izin verici ebeveyn tutumunun sosyal destek arama davranışını olumlu etkilediğini ve koruyucu ve otoriter ebeveyn tutumlarına göre daha yüksek sosyal destek arama eğilimleri gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu, Lamborn vd. (1991) ihmalkar ebeveyn tutumunun olumsuz etkilerini ortaya koyan bulgularıyla uyumludur. İhmalci ebeveyn tutumu, bireylerin sosyal destek arama eğilimlerini zayıflatabilirken, izin verici tutum, bireylerin sosyal destek arama davranışlarını teşvik edebilir.

İzin verici ebeveyn tutumuna sahip bireylerin, koruyucu ve otoriter ebeveyn tutumuna sahip bireylere kıyasla daha yüksek sosyal destek arama eğilimleri göstermesi, bu ebeveynlik tarzının bireylerin sosyal ağlarını güçlendirmelerine ve destek arama davranışlarını teşvik etmelerine katkıda bulunabileceğini göstermektedir. İzin verici ebeveynler, bireylerin bağımsızlıklarını ve özgüvenlerini artırarak, sosyal destek arama gibi pozitif başa çıkma stratejilerini benimsemelerine katkıda bulunabilirler.

Özetle, araştırma bulguları, ebeveyn tutumlarının stresle başa çıkma becerileri üzerinde anlamlı farklılıklar oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Demokratik ebeveyn tutumuna sahip bireylerin, kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım ve sosyal destek arama düzeylerinin, izin verici tutuma, koruyucu tutuma ve otoriter ebeveyn tutumuna sahip bireylerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu durum, ebeveynlerin stresle başa çıkma becerilerinin ebeveyn tutumlarıyla yakından ilişkili olduğunu ve bu ilişkilerin literatürdeki bulgularla uyumlu olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda, ebeveynlerin stres düzeyleri arttıkça ebeveynlik rollerini yeterince yerine getirmedikleri söylenebilir. Ancak, ebeveynlik rollerini etkin bir şekilde yerine getirdiklerinde stres seviyelerinin azaldığı belirtilmektedir (Reio ve Farines, 2011; Aktaran Sukys vd., 2015). Bu nedenle, ebeveynlerin rollerini etkili bir şekilde yerine getirebilmeleri için desteklenmeleri büyük önem arz etmektedir. Ebeveyn rollerinin etkin bir şekilde yerine getirilmesi, aile içinde olumlu ilişkilerin kurulmasına, sorunların çözülmesine ve aile üyelerinin kendilerini değerli hissetmelerine katkı sağlar (Nickell ve Dorsey, 1973; Aktaran Bulut, 1993b).

Hollanda’da yaşayan ebeveynler ile Türkiye’de yaşayan ebeveynler arasında ebeveyn tutumu ve stresle başa çıkma becerisi bakımından anlamlı bir farklılık var mıdır?

Türkiye’de yaşayan katılımcıların koruyucu ebeveyn tutum düzeyinin Hollanda’da yaşayanlardan anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır. Derman ve Başal (2013b) ve Zhu ve diğerleri (2017), kültürel bağlamların ebeveynlik tutumlarının şekillenmesinde önemli rol oynadığını vurgulamaktadırlar. Türkiye’deki kültürel yapı, aile bağlarının güçlü olduğu, bireylerin korunmasına ve gözetilmesine büyük önem verilen bir toplumsal yapıyı yansıtırken, Hollanda’daki daha bireyci ve bağımsızlık odaklı kültür, ebeveynlerin bireylere daha fazla bağımsızlık tanıdığı bir yapıyı yansıtmaktadır.

Ailenin içinde yaşadığı toplumsal ve kültürel yapının, ebeveynlerin çocuk yetiştirme değerleri ve inançları üzerinde önemli etkiler yarattığı ifade edilmekte (Kolhatkar ve Berkowitz, 2014b; Tudge vd., 2000), farklı toplumlarda anne-babanın çocuk yetiştirme tutumlarında görülen farklılığın kültürel değerlerle açıklanabileceği vurgulanmaktadır (Chiu, 1987b; Recebov, 2000b; Von Der Lippe, 1999b; Wang ve Phinney, 1998b).

Ebeveynler için uygun olan veya uygun olmayan davranışları kültürler tanımlamaktadır (Rothbaum vd., 2000). Bu bağlamda, Türkiye'deki katılımcıların koruyucu ebeveyn tutumlarının daha yüksek olması, bu kültürel ve toplumsal yapının bir yansımasıdır.

Hollanda'da ise bireyci kültürün etkisiyle bireylerin daha bağımsız yetiştirilmesi ve ebeveynlerin daha az müdahaleci tutumlar sergilemesi yaygındır. Bu durum, Hollanda'daki ebeveynlerin bireylere daha fazla bağımsızlık tanınmasına ve koruyucu tutumların daha az yaygın olmasına yol açmaktadır.

Türk toplumunda, sevgi ve kontrol genellikle iç içe geçmiştir ve sıklıkla birlikte görülür. Buna karşılık, Batı toplumlarında sevgi ve ilgi, genellikle aşırı izin verici aile yapısı içinde tanımlanır (Kağıtçıbaşı, 1981)

Sonuç olarak, ebeveyn tutumlarının kültürel bağlamlar içerisinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Kültürel değerler ve normlar, ebeveynlerin nasıl davrandıklarını ve hangi tutumları benimsediklerini büyük ölçüde etkilemektedir. Ebeveynlerin bu kültürel bağlamlar içerisinde desteklenmesi, bireylerin sağlıklı gelişimi açısından kritik öneme sahiptir.

Katılımcıların yaşadıkları ülkeye göre stresle başa çıkma tarzlarının istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Türkiye'de yaşayan katılımcıların, stresle başa çıkma alt boyutlarından çaresiz yaklaşım düzeylerinin, Hollanda'da yaşayan katılımcılara kıyasla anlamlı derecede daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Thomas ve Inkson (2005), toplumların kültürel değerler, bireysel davranış beklentileri, gelenekler, kabul edilemez iş ve hareketler, iletişim tarzları, eğitim sistemleri ve yaşam standartları gibi pek çok alanda farklılık gösterdiğini vurgulamışlardır. Türkiye'de yaşayanların stres etmenleri karşısında kendilerini daha çaresiz algılamalarında ülkede mevcut iş bulma güçlüğü, düşük gelir düzeyi, yüksek enflasyon gibi olumsuz ekonomik koşulların yanı sıra sorun yaşandığında destek alabilecek kişi ya da kurumların azlığı ya da ulaşma zorluğu etkili olmuş olabilir. Araştırma bulgularımız, Türkiye'de yaşayan katılımcıların stresle başa çıkma tarzları arasında çaresiz yaklaşım düzeylerinin Hollanda'da yaşayan katılımcılardan anlamlı olarak daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, kültürel değerlerin ve normların bireylerin stresle başa çıkma tarzlarını nasıl etkilediğini ortaya koymaktadır. Türkiye'deki katılımcıların daha yüksek düzeyde çaresiz yaklaşım

sergilemeleri, bu kültürel yapı içinde bireylerin stresle başa çıkmada daha fazla sosyal desteğe ve topluluk yardımlarına ihtiyaç duyduklarını gösterebilir.

Hollanda'da ise daha bireyci bir kültürel yapı hakimdir. Bu kültürel yapıda bireyler, stresle başa çıkmada daha bağımsız ve kişisel stratejiler geliştirmeye yatkındırlar. Dolayısıyla, Hollanda'da yaşayan katılımcıların çaresiz yaklaşım düzeylerinin daha düşük olması, bu bireyci ve bağımsız kültürel yapının bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Literatüre taraması yapıldığında, Olah'ın (1995) araştırmasında, Macaristan, İtalya ve İsveç'teki genç bireylerinin karşılaştıkları olumsuz yaşam olaylarında stresle başa çıkmak için problem odaklı başa çıkma tutumlarına tercih ettikleri belirlenmiştir. Buna karşın, Yemen ve Hindistan'daki genç bireylerin ise daha çok duygu odaklı başa çıkma yöntemlerine önem verdikleri belirlenmiştir.

Farklı ülkelerde gerçekleştirilen benzer çalışmalarla paralellik göstermektedir. Bu tutarlılık, araştırmanın sonuçlarının sağlamlığı ve genellenebilirliğini teyit ederek hipotezimizi desteklemektedir.

Hollanda'da yaşayan anneler ile Türkiye'de yaşayan anneler arasında ebeveyn tutumu ve stresle başa çıkma becerisi bakımından anlamlı fark var mıdır?

Hollanda'da yaşayan annelerin izin verici ve koruyucu ebeveyn tutum ortalamalarının Türkiye'de yaşayan annelerin izin verici tutum ve koruyucu tutum ortalamalarından anlamlı olarak düşük olduğu belirlenmiştir. Dekovic ve Gerris'in (1992) araştırmasında, Hollandalı annelerin çoğunluğunun çocuk yetiştirmede geleneksel yaklaşımları benimsediği ortaya konmuştur. Bu, Hollanda kültüründe özerkliği teşvik eden ebeveynlik tutumlarının daha yaygın olduğunu düşündürmektedir.

Diğer araştırmalar da bu çalışmanın bulgularını desteklemektedir. Örneğin, Özyürek ve Tezel Şahin (2005) ile Şahin Sak ve diğerleri (2015) annelerin, babalara kıyasla daha demokratik bir tutum sergilediklerini bulmuşlardır. Russel ve diğerleri ise, ebeveynlerin cinsiyetine göre tutum farklılıklarını incelemiştir. Bunun sonucunda annelerin babalara kıyasla daha demokratik tutum sergilediklerini, babaların ise daha otoriter bir tutum benimseme eğiliminde olduklarını gözlemlemişlerdir. Ayrıca, annelerin daha anlayışlı bir tutum içinde oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Bu sonuçlar, araştırma bulgularını

destekler niteliktedir. Bu sonuç, Dekovic ve Gerris'in bulgularını da desteklemektedir. Farklı cinsiyet rollerinin ebeveynlik tutumları üzerindeki etkisini vurgulamaktadır.

Durgel ve Yağmurlu (2014), Türk annelerin çocuk yetiştirmede itaat odaklı bir yaklaşım sergilediğini, Batılı annelerin ise özerklik ve bağımsızlığı teşvik eden bir tutum benimsediğini öne sürmektedir. Göç ettikleri ülkenin kültürel değerlerine uyum sağlama eğiliminde olan Türk göçmen annelerin çocuk yetiştirme tarzlarında da bir değişim gözlemlenmektedir. Bu değişim, Batı toplumlarında önemsenen özerklik ve bireyselliğe doğru bir yönelim şeklindedir. Durgel ve Yağmurlu (2014) bulguları da bu durumu desteklemektedir. Hollanda'da yaşayan Türk annelerin, yaşadıkları kültürün çocuklarıyla ilişkilerini olumlu etkilediğini düşünenlerin bu kültüre uyum sağlamada daha az zorlandıkları, olumsuz etkilediğini düşünenlerin ise uyum sağlamada daha fazla zorlandıkları söylenebilir.

Türkiye'de ailelerin , özellikle annelerin , çocuklarının zorluklarla karşılaşmaması, üzülmemesi ve yorulmaması için çeşitli önlemler almaktadır (Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu 2004). Bu durum, Türk annelerin koruyucu ve müdahaleci bir ebeveynlik tarzı benimseme eğiliminde olduğunu göstermektedir.

Avustralya'da Türk göçmen ve Avustralyalı annelerle yapılan bir çalışmada, Türk annelerin itaat ve saygı gibi tutumlara Avustralyalı annelere kıyasla daha fazla önem verdikleri görülmüştür. Bu bulguyla paralel olarak, çalışmaya katılan Türk annelerin bir kısmının çocuklarında itaat ve saygı gibi tutumları, diğer annelerin ise sosyal beceriler ve iletişim yeteneği gibi özellikleri görmek istedikleri belirlenmiştir (Aktaran Yağmurlu, vd., 2009). Yağmurlu ve Sanson'un (2004) çalışması da bu araştırmanın bulgularını desteklemektedir. Ayrıca, Hollanda'da yaşayan Türk kökenli ebeveynlerin sosyalleştirme hedeflerini inceleyen niceliksel araştırmaların yapılmasının bilimsel açıdan önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Genel olarak, bu bulgular ve literatür çalışmaları, kültürel ve cinsiyet farklılıklarının ebeveynlik tutumları üzerinde belirgin bir etkisi olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, ebeveynlik tutumlarının kültürel bağlam ve cinsiyet rollerine göre değişebileceğini ve bu farklılıkların sosyalleşme süreçlerini etkileyebileceğini ortaya koymaktadır.

Katılımcı annelerin yaşadıkları ülkeye göre stresle başa çıkma becerilerinin istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Hollanda'da yaşayan annelerin stresle başa çıkma alt boyutlarından çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşım ortalamalarının, Türkiye'de yaşayan annelerin çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşım ortalamalarından anlamlı olarak düşük olduğu belirlenmiştir. Farklı kültürel bağlamlarda yaşayan annelerin stresle başa çıkma tarzlarının farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Hagendoorn ve Pepels (2003)'ün sosyal mesafe ve etnik hiyerarşi üzerine yürüttüğü çalışmada, Hollandalıların farklı etnik gruplara karşı önyargı sahibi olduğu gözlemlenmiştir. Kültürel farklılıklar, İslam ve entegrasyon gibi konulardaki bulgular bir araya getirildiğinde, Hollandalılar genel olarak Müslüman gruplar ile Hollanda toplumu arasındaki kültürel mesafenin büyük olduğu değerlendirilmektedir. Bu durum, entegrasyon sürecinin tam olarak başarılamayacağı ve Müslümanların toplumda sorun olarak algılanmaya devam edeceği fikrini beslemektedir (Canatan, 2013). Bu bakış açısına göre, Hollanda kültürüne entegrasyonu zorlaştıran faktörlerin sadece Türklerden kaynaklanmadığı da savunulabilir. Hagendoorn ve Pepels'in (2003) çalışması, Hollanda'daki etnik gruplar arasındaki sosyal mesafenin ve entegrasyon güçlüklerinin altını çizerken, bu sosyal mesafenin ve entegrasyon güçlüklerinin bireylerin stresle başa çıkma stratejilerini etkileyebileceği düşünülmektedir. Hollanda'da yaşayan Türk kökenli annelerin, Hollanda kültürüne entegrasyon sürecinde karşılaştıkları sosyal mesafe ve ayrımcılık nedeniyle çaresiz ve boyun eğici yaklaşımları daha az benimseyip, daha aktif ve problem çözme odaklı stratejilere yönelmiş olabilecekleri söylenebilir.

Çoşkun ve Akkaş'ın (2009), annelerin algıladıkları sosyal destek düzeyinin artmasıyla beraber sürekli kaygı hissetme oranlarının azaldığı belirlemiştir. Anne ve babaların yaşadıkları zorluklarla nasıl ve ne derecede başa çıktıkları, sosyal destek mekanizmalarıyla ilişkilidir. Sosyal destek ağının genişlemesi, stresle başa çıkmada daha büyük bir başarı sağlamaktadır. Sosyal desteğin olumlu etkileri üzerine çeşitli teoriler ortaya atılmaktadır. Araştırmacılar, sosyal desteğin hem içsels hem de dışsal stres faktörlerine karşı direnci güçlendirdiğini belirtmektedirler (Çoşkun ve Akkaş, 2009; Yurdakul ve Girli, 1999).

Demirok vd. (2004) yaptıkları çalışmada, annelerin düşük eğitim seviyesinin yaşam memnuniyetsizliği oranlarını artırdığı belirlenmiştir. Benzer şekilde, Çoşkun ve Akkaş'ın (2009) araştırmasında da annelerin eğitim düzeyi ve gelir düzeyleri arttıkça, sürekli kaygı düzeylerinin azaldığı tespit edilmiştir.

Yapılan araştırmalar, annelerin stres düzeylerinin sosyal destek ağlarının genişliği, stresle başa çıkma becerileri, psikopatoloji düzeyleri ve benimsedikleri ebeveynlik tutumları gibi faktörlerden etkilendiğini göstermektedir (Dabrowska ve Pisula, 2010; Dyson, 2010; Sinha vd., 2016).

Araştırmamızın bulguları, kültürel bağlamın stresle başa çıkma stratejileri üzerindeki etkisini bir kez daha ortaya koymaktadır. Hollanda'da yaşayan annelerin çaresiz ve boyun eğici yaklaşımları daha az kullanmaları, bu ülkedeki bireylerin daha çok problem çözme odaklı ve aktif başa çıkma yöntemlerine yönelmelerinin bir göstergesi olabilir. Türkiye'de ise, sosyal destek arama ve boyun eğici yaklaşımların daha yaygın olması, kültürel normlar ve toplumsal beklentilerle ilişkilendirilebilir.

Bu bulgular, kültürel farkındalığın ve kültüre özgü başa çıkma stratejilerinin anlaşılmasının önemini vurgulamaktadır. Özellikle göçmen annelerin, yaşadıkları ülkenin kültürel normlarına uyum sağlamalarının stresle başa çıkma stratejilerini de etkileyebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Literatürde yapılan araştırmalar, ebeveynlik algısı ve tutumları üzerine yapılan çalışmaların büyük kısmının anneler üzerinde yoğunlaşması, erkek ebeveynlerin bu konudaki ilgi ve katılım düzeyleri hakkında da fikir vermektedir. Ayrıca, annelerin stres ve tutumlarının ebeveynlik rollerini önemli ölçüde etkilediği göz önüne alındığında, babaların ebeveynlik deneyimlerini ve ihtiyaçlarını daha iyi anlamak için özel araştırmalara ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyulduğu açıktır.

Hollanda'da yaşayan babalar ile Türkiye'de yaşayan babalar arasında ebeveyn tutumu ve stresle başa çıkma becerisi bakımından anlamlı fark var mıdır?

Analiz sonucuna göre katılımcı babaların yaşadıkları ülkeye göre ebeveyn tutumlarının istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği tespit etmiştir. Bu durum, temel ebeveynlik yaklaşımlarının kültürel ve sosyoekonomik farklılıklara rağmen evrensel olabileceğini göstermektedir. Babalar, hangi ülkede olurlarsa olsunlar, çocuklarına

yönelik benzer tutumlar geliştirmekte ve temel ebeveynlik sorumluluklarını benzer şekilde yerine getirmektedirler.

Ancak, literatürde farklı bulgulara rastlanmaktadır. Dursun (2010), babaların annelere göre daha demokratik bir tutum sergilediğini tespit etmiştir. Benzer şekilde, Canabakan Koç (2015), anne ve babalar arasında demokratik tutum puanlarına göre anlamlı bir fark olduğunu belirterek, babaların annelere kıyasla daha demokratik olduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışmanın bulguları ile literatürdeki sonuçlar arasında farklılıklar bulunmaktadır. Sonuçların farklılık göstermesinin nedenleri arasında, günümüzde babaların çocuk bakımında daha fazla sorumluluk üstlenmesi, çocuklarını daha iyi anlamaları ve daha hoşgörülü bir yaklaşım sergilemeleri gibi faktörler yer alabilir.

Stresle başa çıkma tarzlarının boyun eğici yaklaşım alt boyutunda Hollanda'da yaşayan babaların Türkiye'deki babalardan anlamlı olarak daha yüksek düzeye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, Hollanda'daki babaların belirli stres kaynaklarına karşı daha boyun eğici bir yaklaşım geliştirmiş olabileceğini veya bu bulgunun kültürel ve sosyoekonomik faktörlerden etkilendiğini gösterebilir. Literatürde çalışmamızla uyumlu sonuçlar mevcuttur. Folkman ve Lazarus (1980), Batı toplumlarında bireysel başa çıkma stratejilerinin daha yaygın olduğunu belirtmişlerdir. Şahin ve Durak (1995), Türkiye'deki bireylerin stresle başa çıkmada sosyal destek arayışı ve boyun eğici yaklaşımlar sergilediğini bulmuşlardır. Hofstede (2001) ise bireysellik ve toplulukçuluk gibi kültürel boyutların, bireylerin stresle başa çıkma stratejilerini belirlediğini ifade etmektedir. Yüksek bireysellik seviyesine sahip toplumlarda bireysel başa çıkma stratejilerinin daha yaygın olduğu belirtilmiştir.

Ayrıca, babalar tarafından sıklıkla başvuru olan bir yöntem olarak belirtilen kendine güvenli yaklaşım, stresle başa çıkmada olumlu bir strateji olarak değerlendirilmektedir (Güler ve Çınar, 2010). Literatürde olumlu bir strateji olarak değerlendirilen bu yöntemin babalar tarafından kullanılması olumlu bir durumdur.

Folkman ve Lazarus'un (1984) belirttiği stratejiye göre, babalar stresin yarattığı duygusal etkilerden kaçınmak amacıyla duygu ve hayallere odaklanmaktadırlar. Bu temelde baba, çocuklarıyla ilişkili stres yaratabilecek bir durumu henüz ortaya çıkmadan düşünmeye başlamakta ve bu durumla ilgili kaygı ve endişe duymaktadır.

Pasif (edilgin) bir başa çıkma stratejisi olan bu yöntemin yaygın olarak tercih edilmediği ifade edilmiştir

Problem çözme stratejisinin babalarca daha fazla kullanılması, babaların problem çözümüne daha fazla odaklandıklarını gösteren Oğuzhan (2018) çalışmasıyla tutarlılık göstermektedir. Babalar, genel olarak çocuğun davranış sorunları gösterdiği durumlarda bu yöntemi daha sık kullanmaktadırlar.

Babaların sahip oldukları kendilerine has problem çözme yöntemleriyle risk içeren ve stres yaratan sorunları azaltmaya çalışmaları aktif (etkin) bir şekilde problemi ele aldıklarına işaret etmektedir.

Bu bulgular, farklı kültürel ve sosyoekonomik bağlamlarda stresle başa çıkma stratejilerinin nasıl değişiklik gösterdiğini anlamamıza yardımcı olabilir ve bu stratejilerin bireysel ve toplumsal sağlığa olan etkilerini daha iyi değerlendirmemize olanak tanır. . Bu kapsamda elde edilen bulguların literatürle kısmen tutarlı olduğu söylenebilir.

Analiz sonucuna göre katılımcıların cinsiyetlerine göre stresle başa çıkma tarzlarının istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Problem çözme becerisi kapsamında cinsiyetler arasında karşılaştırma yapan araştırma sonuçları incelendiğinde cinsiyetler arasında belirgin bir fark olmadığı görülmektedir. Yaptığı çalışmalarda kadınların problem çözme becerileri ile erkeklerinkiler arasındaki farkın erkeklerin lehine olduğunu gösteren çalışmalar (Folkman ve Lazarus, 1980; Korkut, 2002; Koray ve Azar, 2008) olmakla birlikte, kadınların problem çözme becerilerinin daha yüksek bulunduğu çalışmalar da (Serin ve Derin, 2008; Katkat ve Mızrak, 2003) bulunmaktadır. Öte yandan problem çözme becerileri bakımından cinsiyetler arasında anlamlı fark bulunmadığını gösteren çalışmalara da sıklıkla rastlanılmaktadır (Kabakçı, 2006; Tümkaya ve Oflazoğlu, 1999; Özkütük ve ark., 2003; Çilingir, 2006; Gültekin, 2006). Tamres, Janicki ve Helgeson'un (2002) çalışmaları, kadınların genellikle dışsal destek arama, kendilerini destekleme ve inkar ile geri çekilme gibi stratejileri sıklıkla kullandıklarını ortaya koymuştur. Öte yandan, Büyüksahin ve Bilecen'in (2007) çalışması, erkeklerin yakın ilişkilerde yaşadıkları stresle başa çıkmak için ilişkiye daha fazla odaklanma, alkol/ilaç kullanma ve olumlu başa çıkma yöntemlerini tercih

ettiklerini göstermiştir. Araştırma bulgusunun literatürle kısmen uyumlu olduğu görülmektedir.

İlgili alan yazında yapılan bir araştırmada (Karaman, 2020: 184,) kadınların ebeveynlik tutumlarını bir üst kuşağın sergilediği ebeveynlik tutumunun yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Olah'ın (1995) kültürlerarası araştırmasında, kadınların sorunlarla başa çıkmada daha çok duygu odaklı yaklaşımları tercih ettikleri, erkeklerin ise problem odaklı başa çıkma tutumlarını benimsedikleri belirtilmiştir.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre ebeveyn tutumları ölçeği alt boyutlarından izin verici, koruyucu ve demokratik tutum ortalamalarının istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. Kadın katılımcıların izin verici ve koruyucu ebeveyn tutumu düzeylerinin erkek katılımcılardan düşük olduğu görülmüştür. Erkek katılımcıların demokratik ebeveyn tutumu düzeylerinin ise kadın katılımcılardan anlamlı olarak düşük olduğu bulunmuştur. Literatürde cinsiyet rolleriyle uyumlu olarak ebeveynlik tutumlarının sergilendiği, bu kapsamda kadınların daha fazla duygusal destek ve rehberlik sağladığı, erkeklerin ise daha otoriter ve mesafeli olabileceği ifade edilmektedir (Saylık ve Gezici Yalçın, 2018; Duncan vd., 2009), Ebeveyn tutumları kapsamında gerçekleştirilen bazı çalışmalarda annelerin, babalara kıyasla daha yüksek düzeyde demokratik tutum sergiledikleri bulgusuna ulaşılmıştır (Özyürek ve Tezel Şahin, 2005; Sak vd., 2015). Bir başka çalışmada da babaların, annelere göre daha kontrolcü olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Dursun, 2010). Yapılan bir diğer çalışma ise anne ve baba ebeveynler arası ebeveyn tutum farklılıklarına ilişkin bu iki bulguyu da destekler nitelikte bulguya ulaşmıştır (Russel vd., 1998). Anna-baba tutumlarının cinsiyete göre farklılaşmadığını gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (Topuksal, 2011). Türk kültüründe annelerin, çocuklarına karşı koruyucu bir tutum sergilemesi gerektiği düşüncesi yaygın olarak benimsenmektedir. Araştırma bulgularının aksine, annelerin babalara oranla daha fazla koruyucu bir tutum sergilediklerini gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (Çağdaş ve Seçer, 2004). Bayram ve Bilgel'in (2008) yaptığı araştırmada, kadınların stres düzeylerinin erkeklere göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu kapsamda elde edilen bulguların literatürle kısmen tutarlı olduğu söylenebilir.

Katılımcıların sosyal destek alma durumlarına göre ebeveyn tutumu alt boyutlarından demokratik ve otoriter tutum düzeylerinin istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. Her zaman destek alan katılımcıların demokratik ebeveyn tutumu düzeylerinin hiç destek almayan, çok az destek alan, normal düzeyde destek alan ve çok destek alan katılımcılardan yüksek olduğu saptanmıştır. Her zaman destek alan katılımcıların otoriter ebeveyn tutumu düzeylerinin normal destek alan ve çok destek alan katılımcılardan düşük olduğu bulunmuştur. Literatürdeki mevcut araştırmalarla büyük ölçüde uyumludur. Çalışmamızda, her zaman destek alan katılımcıların demokratik ebeveyn tutumu düzeylerinin daha yüksek, otoriter ebeveyn tutumu düzeylerinin ise daha düşük olduğu bulunmuştur. Bu bulgu D'Ercole (1988) stresli durumlarda sosyal desteğin koruyucu bir işlev gördüğünü ve bireylerin kendilerini daha iyi hissetmelerine katkıda bulunduğuna dair sonuçlarla örtüşmektedir.

Ayrıca, Çakmak ve Hevedanlı (2005) tarafından yapılan araştırma, ebeveynlerini demokratik olarak algılayan üniversite öğrencilerinin kaygı düzeylerinin daha düşük olduğunu, otoriter olarak algılayan öğrencilerin ise kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermiştir. Bu sonuç, çalışmamızın bulgularıyla uyumludur.

Akdeniz'in (2017) araştırmasında, bilişsel duygu düzenleme, algılanan ebeveyn tutumu ve algılanan sosyal desteğin psikolojik belirti düzeyi ile ilişkisi incelenmiş ve kendini suçlama ile felaketleştirmenin psikolojik belirtileri öngördüğü sonucuna ulaşılmıştır. Ataman ve Dağ'ın (2014) başka bir çalışmasında ise, ruminasyon ve felaketleştirme stratejilerinin kaygı ile, kabul stratejisinin ise hem depresyon hem de kaygı belirtileri ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu bulgular, sosyal destek ve ebeveyn tutumlarının psikolojik iyi oluş üzerindeki etkilerini vurgulayan çalışmamızla paralellik göstermektedir.

Betts vd. (2009) tarafından yapılan araştırmada, yüksek depresif belirtiler ile aşırı korumacı ebeveyn tutumu arasında bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuç, ebeveyn tutumlarının yetişkinlik dönemindeki psikolojik sağlık üzerindeki etkilerini vurgulayan çalışmamızla uyumludur.

Oliver ve Paull (1995) ve Aydın, Sarı ve Şahin (2014) gibi farklı çalışmalarda da, ebeveynlerin sunduğu sıcaklık, kabul, ilgi ve desteğin yetişkinlik dönemindeki benlik

algısı ve benlik saygısı üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu gösterilmiştir. Bu bulgular, çalışmamızın sonuçlarıyla da uyumludur.

Sonuç olarak, bulgularımız, literatürde yer alan çeşitli araştırmalarla genel olarak tutarlıdır ve sosyal destek ile ebeveyn tutumlarının psikolojik sağlık üzerindeki olumlu etkilerini desteklemektedir.

Araştırmada, stresle başa çıkma alt boyutlarından kendine güvenli yaklaşımın, boyun eğici yaklaşımın, iyimser yaklaşımın ve sosyal destek aramanın, aileden alınan sosyal desteğe göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde değiştiği gözlemlenmiştir. Her zaman destek alan katılımcıların kendine güvenli yaklaşım düzeylerinin çok az destek alan, normal düzeyde destek alan ve çok destek alan katılımcılardan yüksek olduğu saptanmıştır. Her zaman destek alan katılımcıların boyun eğici yaklaşım düzeylerinin hiç destek almayan katılımcılardan yüksek olduğu saptanırken normal düzeyde destek alan katılımcılardan ise düşük olduğu bulunmuştur. Her zaman destek alan katılımcıların iyimser yaklaşım düzeylerinin çok az destek alan ve çok destek alan katılımcılardan yüksek olduğu saptanmıştır. Her zaman destek alan katılımcıların sosyal destek arama düzeylerinin hiç destek almayan, çok az destek alan, normal düzeyde destek alan ve çok destek alan katılımcılardan yüksek olduğu bulunmuştur. Literatürdeki mevcut araştırmalarla büyük ölçüde uyumludur.

Her zaman destek alan katılımcıların kendine güvenli yaklaşım düzeylerinin daha yüksek olduğu bulgusu, Nelson'un (1990) çalışmasında, yaşam zorluklarının hem pozitif hem de negatif duygusal durumlarla bağlantılı olduğu, sosyal destek ve başa çıkma yöntemlerinin yaşam zorluklarının etkilerine karşı direnç oluşturduğu ve olumlu duygusal durumlarla ilişkili olduğu sonucuyla uyumludur. Bu, sosyal desteğin kendine güvenli yaklaşımı artırdığına işaret etmektedir.

Her zaman destek alan katılımcıların boyun eğici yaklaşım düzeylerinin hiç destek almayan katılımcılardan yüksek, normal düzeyde destek alan katılımcılardan ise düşük olduğu bulgusu, sosyal desteğin bireylerin stresle başa çıkma yöntemlerindeki farklılıkları ortaya koyduğunu göstermektedir. Bu bulgu, sosyal desteğin bireyin psikolojik tepkilerini nasıl şekillendirdiği üzerine literatürdeki karmaşık ilişkilere işaret eder.

Her zaman destek alan katılımcıların iyimser yaklaşım düzeylerinin daha yüksek olduğu bulgusu, Nelson (1990) ve bireylerin olaylara iyimser bakmalarının olumlu iyilik hallerini sürekli kıldığına dair literatürdeki diğer bulgularla uyumludur. Sosyal destek, iyimser yaklaşımı teşvik eden önemli bir faktör olarak görünmektedir.

Olaylara iyimser yaklaşım, özgüven ve çözüme odaklı tutum, bireylerin olumlu iyilik hallerini sürdürmelerine yardımcı olur. Sosyal destek arama davranışı, geçmişte çaresizlikle ilişkilendirilse de (Siva, 1991), günümüz araştırmaları bu durumu aktif bir başa çıkma stratejisi olarak görmektedir (Aktaran Yöndem, 2016). Bu bakış açısının değişmesinin sebebi, sosyal destek aramanın bireyde sorunlara dair farkındalığı artırması, destek alma ihtiyacını göstermesi (Arslantaş vd., 2011) veya değişime açıklık düzeyinin yüksek olması gibi nedenlerle açıklanabilir.

Sosyal destek aramak, stresli durumlarda duygularını başkalarıyla paylaşmayı ifade ederken, yüzleştirici başa çıkma ise sorunun kaynağını öfke gibi duygularla belirginleştirmeyi içerir. Kuruntulu düşünme, zihinde çözüm odaklı planlar oluşturma eğilimini, zihinsel olarak problemden uzaklaşma ise sorunu düşünmemeye çalışma davranışını temsil eder. Davranışsal anlamda problemden uzaklaşma ise problemle ilgili herhangi bir adım atmaktan kaçınmayı ifade eder (Türküm, 1999). Bu durum, bireylerin sosyal destek arayarak problemleri durumlarına dair farkındalık kazandıklarını ve bu süreçte aktif başa çıkma stratejilerini kullanabildiklerini göstermektedir.

Sonuç olarak, çalışmamızın bulguları, literatürde yer alan çeşitli araştırmalarla genel olarak tutarlıdır ve sosyal destek ile başa çıkma stratejilerinin bireylerin psikolojik sağlık ve iyilik hali üzerindeki olumlu etkilerini desteklemektedir.

Araştırmamız, Hollanda'da yaşayan Türk kökenli ebeveynler ile Türkiye'deki ebeveynlerin stresle başa çıkma becerileri ve ebeveynlik tutumları arasındaki ilişkiyi kültürel bağlamda incelemeyi amaçlamıştır. Bulgular, ebeveyn tutumları ve stresle başa çıkma yöntemlerinde kültürel bağlamın önemli bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Ebeveynlerin tutumlarının ve stresle başa çıkma yöntemlerinin, yaşadıkları ülkeye bağlı olarak değiştiği saptanmıştır.

Araştırmada, kendine güvenli ve iyimser yaklaşımların pozitif ebeveynlik ile ilişkili olduğu, çaresiz ve boyun eğici yaklaşımların ise genellikle negatif ebeveynlik davranışlarıyla ilişkilendirildiği gösterilmiştir. Demokratik ebeveyn tutumu, bireylerin

kendine güvenlerini ve problem çöme becerilerini olumlu yönde etkilerken; otoriter tutumlar, bireylerin özgüvenini ve bağımsız karar verme becerilerini olumsuz etkilemektedir. Ayrıca, izin verici tutumun sosyal destek arama davranışlarını teşvik ettiği; koruyucu tutumların ve otoriter tutumların ise bu davranışları sınırladığı belirlenmiştir.

Katılımcıların yaşadıkları ülkeye göre ebeveyn tutumları ve stresle başa çıkma becerileri bakımından anlamlı farklar bulunmuştur. Türkiye'deki katılımcıların koruyucu ebeveyn tutumlarının ve çaresiz yaklaşım düzeylerinin Hollanda'daki katılımcılardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu, Türkiye'nin kültürel yapısının ebeveynlik tutumları üzerindeki etkisini yansıtmaktadır. Öte yandan, Hollanda'daki katılımcıların daha bireyci ve bağımsızlık odaklı bir kültürel yapıya sahip olmaları nedeniyle, stresle başa çıkmada daha bağımsız ve problem çöme odaklı yaklaşımlar benimsedikleri görülmüştür.

Araştırmanın bulguları, ebeveynlerin stresle başa çıkma becerilerini geliştirmenin ve kişisel güçlerini artırmanın, daha sağlıklı ebeveynlik tutumları benimsemelerine ve sosyal olarak daha pozitif ilişkiler kurmalarına yardımcı olabileceğini vurgulamaktadır. Bu doğrultuda, ebeveyn eğitimi ve destek programlarının önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Araştırma bulguları, ebeveyn tutumlarının ve stresle başa çıkma stratejilerinin kültürel bağlamdan nasıl etkilendiğini açıkça göstermektedir. Türkiye'de yaşayan ebeveynlerin daha koruyucu ve çaresiz yaklaşımlar sergilemeleri, ülkenin sosyoekonomik koşulları ve toplumsal beklentileri ile ilişkilendirilebilir. Hollanda'da yaşayan ebeveynlerin daha bağımsız ve problem çöme odaklı stratejiler benimsemeleri ise bireyci kültürün bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Bu bulgular, ebeveyn tutumlarının ve stresle başa çıkma becerilerinin geliştirilmesi için kültürel farkındalığın ve kültüre özgü başa çıkma stratejilerinin anlaşılmasının önemini vurgulamaktadır. Özellikle göçmen ebeveynlerin, yaşadıkları ülkenin kültürel normlarına uyum sağlamalarının, ebeveynlik tutumlarını ve stresle başa çıkma becerilerini olumlu yönde etkileyebileceği görülmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre şu öneriler getirilebilir:

1. Farklı Değişkenlerin Ele Alınacağı Ebeveyn Tutum ve Davranışlarının İncelenmesi:

Ebeveyn tutumlarının bireylerin akademik başarılar, sosyal beceriler, duygusal zekalar ve genel iyi oluşları üzerindeki etkilerini araştırmak için çeşitli demografik ve psikososyal değişkenlerin ele alındığı çalışmalar yapılmalıdır. Bu, ebeveyn tutumlarının bireyler üzerindeki çok yönlü etkilerini daha iyi kavramamızı sağlayacaktır.

2. Türklerin Yoğun Olduğu Diğer Ülkelerdeki Ailelerde Ebeveyn Tutumları ve Stresle Başa Çıkma Becerilerinin İncelenmesi:

Bu araştırmada Türkiye ve Hollanda örnekleme alınarak bir karşılaştırma yapılmıştır. Almanya, Fransa ve Belçika gibi Türklerin yoğun olarak yaşadığı diğer ülkelerdeki ailelerin ebeveyn tutumları ve stresle başa çıkma becerilerini inceleyen çalışmalar gerçekleştirilmelidir. Bu araştırmalar, göçmen ailelerin kültürel uyum süreçlerini ve ebeveynlik yaklaşımlarını anlamamıza katkı sağlayacaktır.

3. Kültürel ve Sosyoekonomik Faktörlerin Ebeveynlik Üzerindeki Etkilerinin Araştırılması:

Kültürel değerler, sosyoekonomik durum, eğitim düzeyi ve toplumsal normlar gibi faktörlerin ebeveyn tutumları üzerindeki etkilerini inceleyen derinlemesine araştırmalar yapılmalıdır. Bu tür çalışmalar, ebeveynlik tutumlarının ve stratejilerinin belirleyicilerini daha iyi anlamamıza olanak tanır. Gerçekleştirilen araştırma içerisinde yer alan bağımsız değişkenlerin çoğaltılması ve konunun farklı noktalardan da incelenmesi önerilmektedir.

4. Özellikler ve Koşulların İncelenmesi: Araştırmalarda ebeveynlerin yaşadıkları ülkede bulunma süresi, çocukluğunun hangi kültürel ortamda geçirdiği, hangi ülkede eğitim aldığı gibi değişkenler de ele alınmalıdır. Bu değişkenlerin ebeveyn tutumları ve stresle başa çıkma becerileri üzerindeki etkileri incelenerek, kültürel uyum süreçlerine dair daha ayrıntılı bilgiler elde edilebilir.

5. Daha büyük örneklem gruplarıyla ayrıntılı çalışmak: Elde edilen bulgular yol gösterici sonuçlar verse de daha genel çalışma gruplarıyla, ebeveyn tutumları ve stresle başa çıkma becerileri arasındaki ilişkiyi belirlemek konusunda nitel ve nicel çalışmalar yapılması önerilmektedir. Çünkü ebeveyn tutumu ve strese başa çıkma becerisi kültür içinde şekillenmektedir. Bu kavramların farklı sosyoekonomik düzeylerde, farklı alt kültürlerde ve farklı yaş gruplarında incelenmesi, ülkemizdeki ebeveynlik anlayışının çok yönlü ele alınmasına ve anlaşılmasına katkı sağlayabilir.

6. Ebeveyn tutumları ve stresle başa çıkma becerileri öğrenilebilir süreçler olduğundan, ebeveynlere yönelik geliştirici eğitimler verilebilir. Bu eğitimler, ebeveyn tutumlarını ve stresle başa çıkma becerilerini geliştirmek amacıyla bireyleri seminer programları ve atölye programlarına dahil ederek ebeveynlerin bu becerileri kazanmalarını sağlayabilir. Ayrıca, ebeveynlerin karşılaştıkları stresli durumlar karşısında daha sağlıklı başa çıkma yöntemlerini kullanabilme becerilerini kazandırmak için uzmanlar tarafından verilen eğitimlerin önemine dikkat çekilmektedir. Programlar ebeveynlere psikolojik dayanıklılık, stres yönetimi ve etkili iletişim konularında bilgi ve beceri kazandırmalıdır.

7. Destek Grupları Oluşturulmalı: Ebeveynler için destek grupları oluşturulmalı, bu gruplar ebeveynlerin birbirleriyle deneyimlerini paylaşabilecekleri, destek alabilecekleri ve sosyal bağlantılar kurabilecekleri bir ortam sağlamalıdır. Destek grupları, ebeveynlerin yaşadıkları sorunları anlama ve çözme konusunda ortaklaşa çalışabilecekleri bir platform sunar.

8. Uzunlamasına Araştırmalar: Ebeveyn tutumlarının ve stresle başa çıkma becerilerinin zaman içindeki değişimini inceleyen uzunlamasına araştırmalar yapılmalıdır. Bu, ebeveynlik tutumlarının ve stratejilerinin uzun vadeli etkilerini anlamamıza yardımcı olabilir.

9. Farklı Demografik Gruplar: Ebeveyn tutumları ve stresle başa çıkma becerileri üzerine yapılan araştırmalarda, farklı demografik gruplar (örneğin, farklı yaş grupları, eğitim seviyeleri ve sosyoekonomik durumlar) ele alınmalıdır. Bu, ebeveynlik tutumlarının ve stresle başa çıkma becerilerinin demografik değişkenlere göre nasıl farklılık gösterdiğini ortaya koyabilir.

5. KAYNAKLAR

- Abacı, R. (1986). *Demokratik, otoriter ve ilgisiz olarak algılanan ana-baba tutumlarının çocuğun kaygı düzeyine etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Abidin, R. R. (2012). *Parenting stres index* (4. Bs.). Lutz: PAR.
- Adler, A. (2000). *Çocuk eğitimi*. (K. Şipal, Çev.). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Ajami R., & Khambata P. (1992). *International business theory and practice*, New York: Mac Millan Public Company.
- Akbağ, M. (2000). *Stresle başa çıkma tarzlarının üniversite öğrencilerinde olumsuz otomatik düşünceler, transaksyonel analiz ego durumları ve bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akdeniz, S. (2017). *Erken ergenlikte bilişsel duygusal düzenleme, algılanan anne baba tutumu ve algılanan sosyal destek ile psikolojik sağlık arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aksoy A. (2005). Farklı kültürlerde ebeveynlik. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(2), 333-338.
- Alabay, E. (2017). Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin ebeveynlik tutumlarının incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 156-174.
- Aldwin, C. M. (2000). *Stres, coping, and development: An integrative perspective*. New York: The Guilford Press.
- Aldwin, C. M. (2007). *Stress, coping, and development*. (2. Bs.). New York: The Guilford Press.
- Alisinanoğlu F., & Ulutaş, İ. (2000). Çocuklarda kaygı ve bunu etkileyen etmenler. *Milli Eğitim Dergisi*, 145, 15-19.
- Alkan, Ö. E. (2018). Aile parçalanmasının çocuğun okul başarısına etkisi: Trabzon örneği, *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 4(5), 167-225.
- Altınay, D. (2012). *Çalışan ve çalışmayan annelerin başa çıkma tutumları ve çocuk yetiştirme tutumları arasındaki farklılıkların incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Arı, R., & Seçer, Z. (2004a). Farklı ana baba tutumlarının çocukların psikososyal temelli problem çözme becerilerine etkisinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10, 451-463.
- Arı, R., & Seçer, Z. Ş. (2004b). Okulöncesi dönemdeki çocukların duygusal yüz ifadelerini tanıma becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11, 67-84.
- Arikewuyo, M. O. (2004). Stres management strategies of secondary school teachers in nigeria. *Educational research*, 46(2), 195-207.

- Arkan, B. (2019). Olumlu annebabalık eğitimi programı'nın ailenin ruh sağlığına etkisi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(1), 43-61.
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55(5), 469-480.
- Arpacı, F. (2005). Sekreterlerin çalıştıkları yöneticinin kademesine göre stres kaynaklarının incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17, 1-17.
- Arslan Toker, G., & Sözer Çapan, A. (2018). Anne baba tutumlarından kaynaklanan, ihmal ve duygusal istismara maruz kalmış çocukların en çok kullandığı savunma mekanizmaları üzerine bir literatür taraması. *OPUS International Journal of Society Researches*, 9(16), 1794-1816. <https://doi.org/10.26466/opus.480595>
- Arslandaş, H., Dereboy, İ.F., Aştı, N., & Pektekin, Ç. (2011). Yetişkinlerde profesyonel psikolojik yardım arama tutumu ve bunu etkileyen faktörler. *Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 12(1), 17-23.
- Aslan, Ş. (2007). Örgütsel ortamda bireysel stresle başa çıkma tutumlarının araştırılması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 67-84.
- Aslan, Ş. ve Güzel, Ş. (2018). Duygusal zekâ, problem odaklı stresle başa çıkma, iyileşme ve duygusal tükenme ilişkileri. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 16(31), 59-82.
- Atabey, D. (2017). Anasınıfına devam eden çocukların annelerinin anne tutumlarının incelenmesi: Çorum ili örneği. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 10(1), 145-168. doi.org/10.17218/hititsosbil.296516
- Ataman Temizel, Ece & İhsan Dağ (2014). Stres veren yaşam olayları, bilişsel duygu düzenleme stratejileri, depresif belirtiler ve kaygı düzeyi arasındaki ilişkiler. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 17(1), 7-18.
- Aydın, A. (2006). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Aydın, A. S. (2003). *Ergenlerde stresle başa çıkma tarzları ile cinsiyet ve cinsiyet rolleri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aydın, B. & İmamoğlu, S. (2001). Stresle başa çıkma becerisi geliştirmeye yönelik grup çalışması. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 14, 41-52.
- Aydın, B. (2002). *Gelişim psikolojisi*. İstanbul: SFN Baskı.
- Aydın, K. B. (2010). *Stresle başa çıkma*. (2. Bs., U. Öner, Ed.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Aydın, L. (2019). *Engelli çocuk annelerinin stresle başa çıkma tarzları ve algıladıkları sosyal desteğin kaygı düzeyi ile ilişkisi*. Yüksek lisans tezi, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa.
- Aydoğdu, F., & Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 569-585.
- Aysan, F. (1988). *Lise öğrencilerinin stres yaşantılarında kullandıkları başa çıkma stratejilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Ayyıldız, T. (2005). *Zonguldak il merkezinde 0-6 yaş çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumları*. Yüksek lisans tezi, Karaelmas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Azizi, K. & Besharat, M. (2011). The relationship between parental perfectionism and parenting styles. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 15, 1484-1487. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.03.315>
- Babaroğlu, A. (2016). *Çocuk psikolojisi ve ruh sağlığı*. Ankara: Vize Yayınları.
- Bakırcıoğlu R. (2002). *Çocuk ruh sağlığı ve uyum bozuklukları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Baltaş, A. & Baltas, Z. (2000). *Stres ve başa çıkma yolları*. (20. Bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Baltaş, A. & Baltas, Z. (2008). *Stres ve başa çıkma yolları*. (24. Bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Baltaş, A. (1997). *Stres altında ezilmeden öğrenmede ve sınavlarda üstün başarı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Baltaş, A., & Baltas, Z. (1998). *Stres ve başa çıkma yolları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Baltaş, Z. (1984). *Kavram olarak stres*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası.
- Barutçugil, İ. (2002). *İş hayatında kadın yönetici*, İstanbul: Kariyer Yayıncılık.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*, 37(4), 887-907.
- Baumrind, D. (1971). Harmonious parents and their preschool children. *Developmental Psychology*, 4(1), 99-102.
- Baumrind, D. (1980). New directions in socialization research. *American Psychologist*, 35(7), 639- 652.
- Baumrind, D. (1991). *The encyclopedia on adolescence*. New York: Garland.
- Bayer, A. & Yıldırım, D. A. (2017). Eşlerarası şiddet ve din: Şiddetin önlenmesinde erkeğin rolü. *Route Educational and Social Science Journal*, 4(5), 220-234.
- Bayer, A. (2013). Değişen toplumsal yapıda aile. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(8), 101-129.
- Belsky, J., Woodworth, S., & Crnic, K. (1996). Troubled family interaction during childhood. *Development and Psychopathology*, 8(3), 477-495.
- Bench, S. (2019). *Psikolojik yaklaşımlar ve sosyal destek*. New York: Academic Press.
- Berry, J. W. (2001). A psychology of immigration. *Journal of Social Issues*, 57, 618-619.

- Betts, J., Gullone, E., & Allen, J. S. (2009). An examination of emotion regulation, temperament, and parenting style as potential predictors of adolescent depression risk status: A correlational study. *British Journal of Developmental Psychology*, 27(2), 473-485.
- Bilecik, S. (2017). Anne baba tutumlarının bireylerin din algısına etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 15(33), 7-38.
- Biricik, Y. S. (2018). *Akademik personelin örgütsel stres kaynakları ve stresle başa çıkma düzeylerinin öğrenilmiş güçlülük yönünden değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Kış Sporları ve Spor Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Boateng, M. (2017). Family stress and coping: A review of the literature. *Journal of Family Issues*, 38(11), 1426-1446.
- Bozaslan, H., & Kaya, A. (2011). Üniversite öğrencilerinin anne baba tutumlarının problem çözme, sosyal kaygı ve akademik başarıları açısından incelenmesi: Harran Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. In *2nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications* (pp. 27-29).
- Brems, C. & Johnson, M. E. (1988–89). Problem-solving appraisal and coping style: the influence of sex-role orientation and gender. *Journal of Psychology*, 123(2), 187–194.
- Bulut Serin, N. & Derin, R. (2008). İlköğretim öğrencilerinin kişilerarası problem çözme becerisi algıları ve denetim odağı düzeylerini etkileyen faktörler. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(1), 1-18.
- Bulut, I. (1983). Parçalanmış aileden gelen çocukların davranış özellikleri hakkında bir araştırma. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi*, 1(1), 79-110.
- Bulut, I. (1993a). *Ruh hastalığının aile işlevlerine etkisi*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Bulut, I. (1993b). *Aile değerlendirme ölçeği el kitabı*. Ankara: Özgüneli Matbaası.
- Bustan, S. (2015). *On the limits of knowing Suffering and Pain. Creative Dialogues: Narrative and Medicine, sous la direction d'Isabel Fernandes*. Cambridge: Scholars Publishing.
- Butcher, J. N., Mineka, S., & Hooley, J. M. (2013). *Anormal psikoloji*. (O. Gündüz Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Büyükkaragöz, S. (1995). *Aile içi demokrasi ve eğitim*. Aile Kurultayı Birinci Kitap, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Büyükşahin Çevik, G., & Çelikkaleli Ö. (2010). Ergenlerin arkadaş bağlılığı ve internet bağımlılığının cinsiyet, ebeveyn tutumu ve anne baba eğitim düzeylerine göre incelenmesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), 225-240.
- Büyükşahin, A., & Bilecen, N. T. (2007). Yakın ilişkilerde çok boyutlu başa çıkma ölçeği: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *DTCF Dergisi*, 47(2), 130-145.
- Can, Y. (2014). *Aile sosyolojisi: Kuram ve araştırmalar*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

- Canabakan Koç, N. (2015). *Okul öncesi dönem adaptasyon sürecinde ayrılık anksiyetesi bozukluğu geliştirmiş 48-66 aylık çocuklarda ebeveyn tutumlarının etkisi*. Yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Canatan, K. (2013), *Türk ailesinin tarihsel gelişimi* (K. Canatan, & E. Yıldırım, Ed.). Aile Sosyolojisi, (ss. 97-119), İstanbul: Açılım Kitap.
- Candemir F. (2000). *Anne-baba tutumlarının çocuklukta benlik kavramının üzerine etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Canel, A. N. (2007). *Ailede problem çözme, evlilik doyumu ve örnek bir grup çalışmasının sınanması*. Doktora tezi. Marmara Üniversitesi. İstanbul.
- Chang, S. K. & Lam, D. J. (1997). Relationship among life stress, problemsolving, self-esteem, and dysphoria in hong-kong adolescents: test of a model. *Journal of Social and Clinical Psychology*. 16(3), 343–355.
- Chiu, L. H. (1987a). Child-rearing attitudes of Chinese, Chinese-American, and Anglo-American mothers. *International Journal of Psychology*, 22, 409-419.
- Chiu, L. H. (1987b). Child-rearing attitudes of Chinese, Chinese-American, and Anglo-American parents. *International Journal of Intercultural Relations*, 11(4), 389-401.
- Cole, M. & Cole, S. R. (2001). *The development of childre*. (4. Bs). New York: Wirth Publishers.
- Compas, B. E., Connor, S. J., Saltzman, H., Thomsen, A. H. & Watsworth, M. (2001). Coping with stres during childhood and adolescence: problems, progress, and potential in theory and research. *Psychological Bulletin*, 127(1), 87-127.
- Cüceloğlu, D. (1991). *İnsan ve davranışı: Psikolojinin temel kavramları*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2010). *İnsan ve davranışı: Psikolojinin temel kavramları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2015). *İçimizdeki çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çağdaş A., & Şahin Seçer, Z. (2011) *Anne-baba eğitimi*. (1. Bs.). Ankara: Eğiten Kitap.
- Çağdaş, A. (2002). *Anne-baba çocuk iletişimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çağdaş, A., & Seçer, Z. (2004). *Anne-baba eğitimi*. Konya: Eğitim Kitabevi.
- Çakmak, Ö. & Hevedanlı, M. (2005). Eğitim ve fen-edebiyat fakülteleri biyoloji bölümü öğrencilerinin kaygı düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(14), 115-127.
- Çoşkun, S. (2018). *Stres kaynakları, duygusal zekâ ve stresle başa çıkma arasındaki ilişkiler*. Yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Çubukçu, A. (2019). *48-72 aylık çocukların prososyal davranışları ile annelerinin prososyal davranışları ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.

- D'Ercole, A. (1988). Single mothers: Stress, coping and social support. *Journal of Community Psychology*, 16(1), 41-54.
- Dabrowska, A., & Pisula, E. (2010). Parenting stress and coping styles in mothers and fathers of pre-school children with autism and Down syndrome. *Journal of intellectual disability research*, 54(3), 266-280.
- Dai, L & Wang, L. (2015). Review of family functioning. *Open Journal of Social Sciences*, 3(12), 134-141.
- Dardas, D. A., & Ahmad, M. M. (2014). Psychometric properties of the parenting stress index with parents of children with autistic disorder. *Journal of Intellectual Disability Research*, 58(6), 560-571.
- Darling, N. & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487-496.
- Deković, M., & Gerris, J. R. (1992). Parental reasoning complexity, social class, and child-rearing behaviors. *Journal of Marriage and the Family*, 54(3), 675-685.
- Demetriou, L., & Christodoulides, P. (2006). Parental acceptance-rejection in the Cypriot family. A social-psychological research on the PART/PARQ. *The Cyprus Journal of Science and Technology*, 5(2). 1-100.
- Demirel, F., Üner, A., & Kırımı, E. (2001). Van ili kırsalındaki annelerin çocuk beslenmesindeki alışkanlıkları ve uygulamaları. *Van Tıp Dergisi*, 8(1), 18-22.
- Demiriz S. (1997). *9-12 yaş çocuklarının benlik kavramı ile ana-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Derman, M. T. & Başal, H. A. (2013a). Okulöncesi çocuklarında gözlenen davranış problemleri ile ailelerinin anne-baba tutumları arasındaki ilişki. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 115-144.
- Derman, M. T., & Başal, H. A. (2013b). Kültürel bağlamın çocuk yetiştirme tutumlarına etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 38(170), 1-15.
- Diehly, M. & Hay E. L. (2010). Risk and resilience factors in coping with daily stress in adulthood: the role of age, self-concept incoherence, and personal control. *American Psychological Association*, 46(5), 1132-1146.
- Dirik, P. G., Yorulmaz, P. O. & Karancı, P. A. N. (2015). Çocukluk dönemi ebeveyn tutumlarının değerlendirilmesi: Kısaltılmış algılanan ebeveyn tutumları çocuk formu. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(2), 123-130.
- Doğan, T. (1999). *Başkent üniversitesi öğrencilerinin stresle başa çıkma stratejilerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dönmezer, İ. (2009). *Ailede iletişim ve etkileşim*. Ankara: Hegem Yayınları.
- Duncan, L. G., Coatsworth, J. D., & Greenberg, M. T. (2009). A model of mindful parenting: Implications for parent-child relationships and prevention research. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 12, 255-270.

- Durgel, E. & Yağmurlu, B. (2014). Türk göçmen ailelerde sosyalleştirme hedefleri ve ana babalık: okulöncesi döneme detaylı bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 17(34), 3-12.
- Durmuş, R. (2006). *3-6 yaş arası çocuğu olan ebeveynlerin kişilik özellikleri ile annebaba tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Durna, U. (2004). Stres, A ve B tipi kişilik yapısı ve bunlar arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *Yönetim ve Ekonomi*. *Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1), 191-206.
- Dursun, A. (2010). *Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleriyle anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Earley, C. P., & Mosakowski, E. (2004). Cultural intelligence. *Harvard Business Review*, 82(10), 139-146.
- Ekşi, A. (1990). *Çocuk, genç, ana-babalar*. Ankara: Bilgi yayınevi.
- Eldeleklioğlu, J. (1996). *Karar stratejileri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişki*. Yayınlanmış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Epli, H. (2006). *Üniversite öğrencilerinin utangaçlık düzeylerine göre stresle başa çıkma stratejilerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Ercan, Ö. (2002). *İlköğretim okulu öğrencilerinin aile özellikleri, öğrenilmiş çaresizlik düzeyleri ve stresle başa çıkma yolları*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Erdoğan, Y. (2013). Anne baba tutumlarının, ergenlerin probleme odaklı başa çıkma stratejileri ve yaşam doyumlari üzerine etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(40), 103-114.
- Eren, G. (2019). *Zihinsel engelli çocuğa sahip babaların stres düzeyleri ve stresle başa çıkma yöntemlerinin incelenmesi: karma desenli bir çalışma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Erözkan, A. (2012). Ergenlerde kaygı duyarlılığı ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(1), 43-57.
- Eşsizoglu, A. (2012). *Aile ile ilgili temel kavramlar*. (Ç. Yenilmez Ed.). Aile Yapısı ve İlişkileri, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Eyce, B. (2014). Tarihten günümüze türk aile yapısı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 1(1),223-244.
- Febiyanti, A., & Rachmawati, Y. (2021). Is authoritative parenting the best parenting style?. In *5th International Conference on Early Childhood Education (ICECE 2020)*. (pp. 94- 99). Amsterdam: Atlantis Press.
- Feldman, P. S. (2005). *Development across the life span*. (3. Bs.). USA: Peerson Education Ltd. Prentice Hall.

- Filiz, Z. & Yaprak, B. (2009). A study on classifying parenting styles through discriminant analysis. *Journal of Theory and Practice in Education*, 5(2), 195-209.
- Folkman, S. & Lazarus, R. S. (1980). An analysis of coping in a middle-aged Community Sample. *Journal of Health and Social Behavior*, 21(3), 219-239.
- Folkman, S. & Lazarus, R. S. (1985). If it changes it must be a process: study of emotion and coping during three stages of a college examination. *Journal of Personality and Social Psychology*, 48(1), 150-170.
- Folkman, S., Lazarus, R.S., Dunkel-Schetter, C., DeLongis, A. & Gruen, R. (1986). Dynamic of stressful encounter: Cognitive appraisal coping and encounter outcomes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50(3), 571–579.
- Fondacaro, M. R. & Moosun, R. H. (1987). Social support and coping: A longitudinal analysis. *American Journal of Community Psychology*, 15(5), 653–673
- Gander M J., & Gardiner H W. (2010) *Çocuk ve ergen gelişimi*. (8. Bs., A, Dönmez, & N, Çelen, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Geçtan, E. (1989). *Çağdas yaşam ve normaldışı davranışlar*. (7. Bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Geçtan, E. (2020). *İnsan olmak*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Gençtan, E. (1998). *Psikanaliz ve sonrası*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gibbons, C. (2012). Stress, positive psychology and the national student survey. *Psychology Teaching Review*, 18(2), 22-30.
- Giddens A., (2001). *Sociology*. (4. Bs.). Cambridge: Polity Press.
- Giddens, A. (2013). *Sosyoloji kısa fakat eleştirel bir giriş*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Giddens, A., & Sutton, P. W. (2014). *Sosyolojide temel kavramlar*. (A. Esgin Çev.). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Goleman d. (1999). *Working with emotional intelligence*. Banam: Bloomsbury.
- Gökçe, B. (1976). Aile ve aile tipleri üzerine bir inceleme. *Hacettepe Üniversitesi Beşeri Bilimler Dergisi*, 8(1-2), 46-67.
- Gökçe, B. (1991). *Aile ve aile tipleri üzerine bir inceleme, aile yazıları 1, temel kavramlar yapı ve tarihi süreç*. Bilim Serisi 5/I, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Gökçe, T. (2008). *Turkish mothers' attitudes toward childrearing practices*. Master's thesis, Pennsylvania State University.
- Gratton S L. (2001) *The relationship between parenting attitudes and social competence gn preschool children with and without disabilities*. Doctoral dissertation, University of Chapel Hill, School of Education, Chapel Hill.
- Greenberg, J., & Baron, R. A. (1993), *Behavior In organizations*. (4. Bs.). Atlantis: Allyn and Bacon.
- Griffin, R. W. (1990), *Management*. (3. Bs.). Houghton: Mifflin Company.

- Grusec, J. E., & Davidov, M. (2007). *Socialization in the family: The roles of parents.* (J.E. Grusec & P.D. Hastings, Ed.). Handbook of socialization: Theory and research (pp.284-309). New York: The Guilford Press.
- Guzman, N. E. Q. & Teh, L. A. (2016). Understanding the stresses and coping resources of filipino clergy families: A multiple-case study. *Pastoral Psychology*, 65(4), 459-480.
- Güçlü, N. (2001). Stres yönetimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 21(1), 91-109.
- Güler, Ö. & Çınar, S. (2010). Hemşirelik öğrencilerinin algıladıkları stresörler ve kullandıkları başatma yöntemlerinin belirlenmesi. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, Sempozyum Özel Sayısı, 1*, 253-261.
- Gümüştekin, E. G. & Öztemiz, A. B. (2004). Örgütsel stres yönetimi ve uçucu personel üzerinde bir uygulama. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23, 61-85.
- Günalp, A. (2007). *Farklı anne baba tutumlarının okul öncesi eğitim çağındaki çocukların özgüven duygusunun gelişimine etkisi: Aksaray ili örneği.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Güngör, A. (1995). *Ailesel bazı değişkenlerin öğrencilerin öz saygı düzeyinde etkisi.* Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Aile Kurultayı Birinci Kitap, Ankara.
- Güngör, M. (2014). Okulöncesi dönem çocuklarının televizyon izleme alışkanlıkları ve anne baba tutumları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28, 199-216.
- Hamarta, S. (2007). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin sosyal problem çözme becerilerinin algılanan anne-baba tutumları açısından incelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Hamner, J. B. (1996). Preliminary Testing of a proposition from the roy adaption model. *Image: the Journal of Nursing Scholarship*, 28(3), 215-220.
- Helvacıoğlu, N. (2007). *Çokuluslu işletmelerde rekabet avantajı sağlamanın bir aracı olarak kültürel farklılıkların yönetimi.* Doktora tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Hibbard, D. R. & Walton, G. E. (2014). Exploring the development of perfectionism: The influence of parenting style and gender. *Social Behavior and Personality*, 42(2), 269-278.
- Hortaçsu, N. (2012) *İnsan ilişkileri.* (1.Bs.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Humphrey, L. T. & King, T. (2000). Childhood stress: a lifetime legacy. *Anthropologie*, 38(1), 33-49.
- Hüseyinova, K. (2006). *Uluslararası ticarete kültürel farklılıklar ve etkileri.* Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İstanbul.

- Inman, A. G., Howard, E. E., Beaumont, R. L., & Walker, J. A. (2007). Cultural transmission: Influence of contextual factors in asian indian immigrant parents' experiences. *Journal of Counseling Psychology*, 54(1), 1-93.
- Işık, E., & Bedel, A. (2015). Ergenlerde başa çıkma stratejileri ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkiler. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 34, 53-60.
- İlgar, Ö. (2001). *Örgütsel stresin çalışan kadınlar üzerindeki etkileri ve stresle başa çıkma yolları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Jackman-Cram, S., Dobson, K.S. & Martin, R. (2006). Marital problem-solving behavior in depression and marital distress. *Journal of Abnormal Psychology*, 115(2), 380-384.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1984). Socialization in traditional society: A challenge to psychology. *International Journal of Psychology*, 19(1-4), 145-157.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1995). *Aileye yaklaşımda bir kurumsal çerçeve ve aile değişim modeli*. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Aile Kurultayı Birinci Kitap, (ss.52-68), Ankara.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2008). *Günümüzde insan ve insanlar: Sosyal psikolojiye giriş*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kağıtçıbaşı, Ç., & Cemalcılar, Z. (2017). *Dünden bugüne insan ve insanlar: sosyal psikolojiye giriş*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kalafatoğlu, R. (2006). *Zonguldak merkez çocuk yuvasında bakım altında bulunan çocukların fiziksel gelişimleri ile ailesinin yanında yaşayan çocukların fiziksel gelişimlerinin karşılaştırılması*. Yüksek lisans tezi. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Zonguldak
- Kanbay, Y. (2007). *Kars ve Artvin ilinde hemşirelerin kullandıkları stresle başetme yöntemleri ve etkileyen etmenlerin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kandır, A. & Alpan, Y. (2008). Okulöncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime anne-baba davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 4(14), 33-38.
- Kapız, S. (2002). *Sosyal değişim sürecinde işve yaşam etkileşimi*, Yayımlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Karabulut Demir E, & Şendil, G. (2008). *Ebeveyn tutum ölçeği (ETÖ)*. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(21), 15-25.
- Karaca, İ. (2010). *Aile içi iletişimin ortaöğretim öğrencilerinin madde bağımlılığına etkisi: Elazığ ili örneği*. Yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Karakuş, Ö. & Dereli, E. (2011). Öğretmen adaylarının benlik saygısı ve stresle başa çıkma stillerinin incelenmesi. *E-International Journal of Educational Research*, 2(4), 89-104.

- Karaman, E. (2020). *10-18 Yaş grubu çocukların anne ve babalarının ebeveyn tutumlarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi: İstanbul üç ilçe örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar, ilkeler, teknikler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karataş, K. (2001). Toplumsal değişme ve aile. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 12, 89-98.
- Karslı, E. (2019). Modernleşme sürecinde çözülen aile yapısı ve kadının yeniden inşası. *Uluslararası Hukuk ve Sosyal Bilim Dergisi*, 1(1), 1-14.
- Kartarı, A. (2014). *Kültür, Farklılık ve İletişim*. (1. Bs.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Katkat, D., & Mızrak, O. (2003). Öğretmen adaylarının pedagojik eğitimlerinin problem çözme becerilerine etkisi. *Milli Eğitim Dergisi*, 158(15.02), 2013.
- Kaya B. (2021). *Psikoloji öğrencilerinde stresle başa çıkma davranışlarının öz yeterlik üzerindeki etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İstanbul.
- Kaya, A., Bozaslan, H. & Genç, G. (2012). Üniversite öğrencilerinin anne baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 208-225.
- Kaya, B. (1997). Anne baba tutumları ile öz yeterlik inançları ve ergenlerin problem çözme becerileri arasındaki ilişkiler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(8), 23-32.
- Kıymter, N. (2015). İlgili-seven anne-baba tutumları ile din ve dindarlık arasındaki ilişki üzerine. *Dini Araştırmalar*, 18(46), 9-44.
- Kır, İ. (2011). Toplumsal bir kurum olarak ailenin işlevleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 381-404.
- Kitapçıoğlu, G., & Yanikkerem, E. (2008). Manisa doğumevinde doğum yapan kadınların doğurganlık öyküleri, aile planlaması davranışı ve doğum sonrası aile planlaması danışmanlığı. *Ege Tıp Dergisi* 47, 87-92.
- Koç, Ö., Özkan, H., & Bekmezci, H. (2016). Anelik rolü ve ebeveynlik davranışı arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hast. Dergisi* 6(2), 143-150.
- Kolhatkar, G., & Berkowitz, C. (2014a). Cultural considerations and child maltreatment in search of universal principles. *Pediatric Clinics of North America*, 61, 1007-1022.
- Kolhatkar, G., & Berkowitz, M. (2014b). The role of culture in parenting styles and children's behavior. *Parenting Science and Practice*, 14(2), 75-93.
- Konate, T. (2018). *Yabancı öğrencilerin kültürel uyumunda kültürel zekanın etkisi*. Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

- Koray, Ö., & Azar, A. (2008). Ortaöğretim öğrencilerinin problem çözme ve mantıksal düşünme becerilerinin cinsiyet ve seçilen alan açısından incelenmesi. *Kastamonu Education Journal*, 16(1), 125-136.
- Korkut, F. (2002). Lise öğrencilerinin problem çözme becerileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(23), 177-184.
- Korkut, F. (2004). *Okullarda rehberlik hizmetleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kömürcü, B. (2014). *Erken dönem uyumsuz şemalar, ebeveynlik biçimleri ve psikolojik belirtiler ile psikolojik dışlanmanın tehdit ettiği ihtiyaçlar*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kulaksızoğlu, A. (1989). Çocuk yetiştirme tutumları ve aile. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 13(74), 35-42.
- Kulaksızoğlu, A. (1998). *Ergenlik psikolojisi*. (1.Bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kulaksızoğlu, A. (2008). *Ergenlik psikolojisi*. (10. Bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kulaksızoğlu, A. (2011). *Ergenlik psikolojisi*. (13. Bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kulaksızoğlu, A. (2017). *Ergenlik psikolojisi* (19. Bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kuzgun, Y. & Eldeklioğlu, J. (2005). Ana baba tutumları ölçeği: Ergenler ve Yetişkinler için. *PDR'de Kullanılan Ölçekler: Rehberlik Ve Psikolojik Danışmada Kullanılan Ölçme Araçları Ve Programları Dizisi 1*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kuzgun, Y. (1972). *Anne-baba tutumlarının bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Enstitüsü, Ankara.
- Küçükköse, İ. (2005). *Öğretmenlerin okul iklimine yönelik tutumları ile kişisel ve genel öğretim yeterlik duygusunun çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Küçükturan, G. (2005). Anne baba tutum ölçeği, *Eurasian Journal of Educational Research*, 19, 238-250.
- Lamborn, S. D., Mounts, N. S., Steinberg, L. & Dornbusch, S. M. (1991). Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Development*, 62(5), 1049- 1065.
- Lazarus, R. S. (2006). *Stres ve duygu: Yeni bir sentez*. London: Springer Yayıncılık Şirketi.
- Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal and coping*. New York: Springer.
- Lazarus, R. S., & Launier, R. (1978). *Stress-related transaction between person and environment*. In L. A. Pervin & M. Lewis (Eds.), *Perspectives in interactional psychology*, (pp. 287-327). New York: Plenum.
- Lee, M., A., Sullivan, S. & Kamp Dush, C., M. (2012). Parenting perfectionism and parental adjustment. *Personality and Individual Differences*, 52(3), 454-457.

- Louk Hagendoorn & José Pepels (2003). *Hollandalılar neden bazı etnik azınlıklara diğerlerine göre daha fazla sosyal mesafeyi koruyor: etnik hiyerarşiyi açıklayan bir model*. Londra: Routledge.
- Maccoby, E. E. & Martin, J. A. (1983). *Socialization in the context of the family: Parent-child interaction*. (P. H. Mussen, Seri Ed., E. M. Heatherington, Cilt, Ed.), Handbook of child psychology: Vol. 4. Socialization, personality, and social development. Wiley, New York.
- Maccoby, E. E. (1984). Socialization and developmental change. *Child Development*, 55(2), 317-328.
- Madenöglü, C. (2010). *Eğitim örgütü yöneticilerinin örgütsel stres kaynakları ve stresle başa çıkma tarzlarının benlik saygısı düzeyleriyle olan ilişkisi*. Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Marcia, J. E. (1966). Development and validation of ego-identity status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 3(5), 551-558.
- Marsiglia, C., Walczyk, J., Buboltz, W. & Griffith-Ross, D. (2006). Impact of parenting styles and locus of control on emerging adults' psychosocial success. *Journal of Education and Human Development*, 1(1), 1-11.
- Matejevic, D.M. & Jovanovic. R.D. (2011). The functionality of families with children with special needs from the systemic perspective. *Philosophy, Sociology, Psychology and History*, 10(1), 57-66.
- Matud, M. P. (2004). Gender differences in stress and coping styles. *Personality and Individual Differences*, 37(7), 1401-1415.
- Meadows, S. O., McLanahan, S. S., & Brooks-Gunn, J. (2006). Stability and change in family structure and maternal health trajectories. *American Sociological Review*, 71(2), 257-268.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2013). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. Ankara: Aile ve Çocuk.
- Meichenbaum, D. (1979). *Theoretical and empirical foundations of rational-emotive therapy*. (A. Ellis & J. M. Whiteley Ed.), Monterey, California: Brooks/Cole.
- Mızrakçı, Ş. (1994). *Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına etki eden faktörler: demografik özellikleri, kendi yetiştiriliş tarzları, çocuk gelişimine ilişkin bilgi düzeyleri ve çocuğun mizacına ilişkin algıları*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Monteiro, M. N., Balogun, K. S., & Oratile, N. K. (2014). Managing stress: The influence of gender, age and emotion regulation on coping among university students in botswana. *International Journal of Adolescence and Youth*, 19(2), 153-173.
- Murdock, G. P. (1949). *Social structure*. New York: The MacMillan Comapany.
- Nazlı, S. (2003). *Aile danışmanlığı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Nelson, G. (1990). Women's life strains, social support, coping, and positive and negative affects: Cross-sectional and longitudinal tests of the two-factor theory of emotional well-being. *Journal of Community Psychology*, 18(3), 239-263.

- Newbury-Birch, D., & Kamali, F. (2001). Psychological stress, anxiety, depression, job satisfaction, and personality characteristics in preregistration house officers. *Postgraduate Medical Journal*, 77(904), 109-111.
- Nickell, W. P., & Dorsey, N. J. (1973). Understanding parental attitudes: A guide for counselors. *Counseling and Values*, 17(3), 181-192.
- Nirun, N. (1994). *Sistemik sosyoloji yönünden aile ve kültür*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- O'Brien, M., Asay, J. H., & McCluskey-Fawcett, K. (1999). Family functioning and maternal depression following premature birth. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 17(2), 175-188.
- Ogburn, W. F. (1963). *The changing functions of the family: Selected studies in marriage and the family*. USA: Rinehart and Winston Inc.
- Oğuzhan, H. (2018). *Engelli çocuğu olan ailelerin aile işlevlerinin değerlendirilmesi ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Oktay, A. (1999). *Yaşamın sihirli yılları: Okul öncesi dönem*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Olah, A. (1995). Coping strategies among adolescents: A cross cultural study. *Journal of Adolescence*, 18(4), 491-512.
- Oliver, J. M., & Paull, J. C. (1995). Self-esteem and self-efficacy; perceived parenting and family climate; and depression in university students. *Journal of Clinical Psychology*, 51(4), 467-481.
- Örgün, S. K. (2000). *Anne baba tutumları ile 8. sınıf öğrencilerinin benlik saygıları ve atılganlıkları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özbaran, B., Tamar, M., Yüncü, Z., Bildik, T., Demiral, N., & Eremis, S. (2009). Majör depresif bozukluğu olan gençlerden oluşan bir klinik örnekte annebaba tutumlarının değerlendirilmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10(2), 109-115.
- Özbay, Y., & Şahin, B. (1997). *Coping with stress inventory: validity and reliability study*, iv. guidance and psycholocial counseling congress, Ankara: Ankara University.
- Özben Ş, Argun, Y. (2002). Sosyo demografik özelliklere göre üniversite öğrencilerinin yaratıcılık düzeylerinin incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(8), 1-17.
- Özgüven, E. İ. (2000). *Evlilik ve aile terapisi*. Ankara: Pdrem Yayınları.
- Özgüven, E. İ. (2001). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: Pdrem Yayınları.
- Öztürk, N., Kutlu, M., & Atli, A. (2011). Anne baba tutumlarının ergenlerin karar verme stratejileri üzerindeki etkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 45-64.
- Özyürek, A. & Tezel Şahin, F. (2005). 5-6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 19-34.

- Pamuk, S. (2016). *Farklı anne baba tutumlarının üniversite öğrencilerinin kendini toplama gücüne, problem çözme becerilerine ve karar verme davranışlarına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Paredes P., Gilad-Bachrach R., Czerwinski M., Roseway A., Rowan K., & Hernandez J. (2014). *Poptherapy: coping with stress through pop-culture*. Copyright.
- Pehlivan, İ. (1995). *Yönetimde stres kaynakları*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Perris, C., Jacobsson, L., Linndström, H., von Knorring, L. & Perris, H. (1980). Development of a new inventory for assessing memories of parental rearing behaviour. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 61(4), 265-274.
- Pettinger, R. (2002). *Global organizations*. Capstone.
- Poyraz, M. (2007). *Babaların babalık rolünü algılamalarıyla kendi ebeveynlerinin tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Recebov, A. R. (2000a). *Algılanan ana-baba davranışları: Kültürlerarası bir karşılaştırma*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Recebov, A. R. (2000b). Cultural influences on parenting styles and children's cognitive development. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 31(4), 567-581.
- Reio, T. G., & Farines, J. M. (2011). Perceived supervisor and organizational support in relation to career development and job performance. *Journal of Vocational Behavior*, 79(3), 546-556.
- Richard, G. V. & T. S. Krieshok, (1989). Occupational stress, strain, and coping in university faculty. *Journal of Vocational Behavior*, 34, 117-132.
- Richlin-Klonsky, J., & Hoe, R. (2003). Sources and levels of stress among UCLA students. Erişim adresi: <http://www.sairo.ucla.edu/SAIRO> Erişim tarihi: 01 Mayıs 2019.
- Rothbaum, F., Pott, M., Azuma, H., Miyake, K., & Weisz, J. (2000). The development of close relationships in Japan and the United States: Path of symbiotic harmony and generative tension. *Child Development*, 71(5), 1121-1142.
- Russell, A., Aloa, V., Feder, T., Glover, A., Miller, H., & Palmer, G. (1998). Sex-based differences in parenting styles in a sample with preschool children. *Australian Journal of Psychology*, 50(2), 89-99.
- Sak, R., Sak, İ. Ş., Atlı, S., & Şahin, B. (2015). Okul öncesi dönem: Anne baba tutumları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 972-991.
- Sandrock, D., & James, M. R. (1989). Assessment instruments for music-assisted relaxation training. *Music Therapy Perspectives*, 7(1), 44-50.
- Sargut, S. A. (2010). *Kültürlerarası farklılaşma ve yönetim*. İstanbul: İmge Kitabevi.
- Satılmış, M. (2010). *Öğrencilerin mükemmeliyetçilik tutumları ile anne baba tutumlarının karşılaştırmalı incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Savcı, M. & Aysan, F. (2014). Üniversite öğrencilerinde algılanan stres düzeyi ile stresle ile başa çıkma stratejileri arasındaki ilişki. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, Ekim, 14(3)*, 44-56.
- Sayın, K. B. (2010). *İlköğretim birinci kademe öğrencilerinin empati becerileri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Saylık, F. Z., & Gezici Yalçın, M. (2018). Otoriter veya demokratik ebeveyn tutumunun ve ebeveyne bağlanma biçiminin suçluluk ve utanç duygularına etkisinin yarı-deneysel yöntemle incelenmesi. *Psikoloji Çalışmaları, 38(2)*, 95-127.
- Schaefer, E. S. (1959). A circumplex model for maternal behavior. *Journal of Abnormal and Social Psychology, 59*, 226-235.
- Selimoğlu, Ö. G., Özdemir, S., Töret, G., & Özkubat, U. (2013). Otizmlili çocuğa sahip ebeveynlerin otizm tanılama sürecinde ve tanı sonrasında yaşadıkları deneyimlerine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *International Journal of Early Childhood Special Education, 5(2)*, 129-167.
- Selman, H. (2017). *Marketing digital*. Ibukku.
- Sertelin, Ç. (2003). *Ebeveyn tutumlarının sosyo-kültürel yapı ve aile fonksiyonları ile ilişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Seven, S. (2007). Ailesel faktörlerin altı yaş çocuklarının sosyal davranış problemlerine etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 13(3)*, 477-499.
- Seyhan, N. (2007). *Halk-polis karşılaşmasında stres faktörü: stat örneği uygulaması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Shapiro, F. (2002). *Giriş: Paradigmalar, işleme ve kişilik gelişimi*. (F. Shapiro, Ed.). Bütünleştirici bir psikoterapi yaklaşımı olarak EMDR: Farklı yönelimlerden uzmanlar paradigma prizmasını araştırıyor (ss. 3-26). Amerika Psikoloji Derneği.
- Sığırı, Ü., & Tıgılı, M. (2006). Hofstede'nin belirsizlikten kaçınma kültürel boyutunun yönetsel-örgütsel süreçlere ve pazarlama açısından tüketici davranışlarına etkisi. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 21(1)*, 327-342.
- Sinha, D., Verma, N., & Hershe, D. (2016). A comparative study of parenting styles, parental stress and resilience among parents of children having autism spectrum disorder, parents of children having specific learning disorder and parents of children not diagnosed with any psychiatric disorder. *Ann Int Med Dent Res, 2(4)*, 106-111.
- Smith, M. B. (1968). Attitude change. *International Encyclopedia of The Social Sciences, 1(17)*, 458-467.
- Snyder, C. R. (1999). *Coping: The psychology of what works*. New York: Oxford University Press.
- Snyder, J., Stoolmiller, M., Wilson, M., & Yamamoto, M. (2003). Child anger regulation, parental responses to children's anger displays, and early child antisocial behavior. *Social Development, 12*, 335-360.

- Spiers, C. (2003). Tools to tackle workplace stress. *Occupational Health*, 55(12), 22.
- Steinberg, L. (2001). We know some things: Adolescent-parent relationships in retrospect and prospect. *Journal of Research on Adolescence*, 11, 1-20
- Steinberg, L. (2007). *Ergenlik*. (1. Bs.). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Suksy, S., Dumciene, A., & Lapenine, D. (2015). Parental involvement in inclusive education of children with special educational needs. *Social Behavior and Personality*, 43(2), 327-338.
- Sümer, N. & Güngör, D. (1999). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(44), 35-58.
- Sümer, N., Aktürk, G. E. & Helvacı, E. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye’de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 42-59.
- Şahin, H. (1994). *Stresle başa çıkma, olumlu bir yaklaşım*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Şahin, N. & Durak, A. (1995). Stresle başa çıkma tarzları ölçeği. Üniversite öğrencileri için uyarlaması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 10, 56-73.
- Şahin, S. (1999). *Üniversite son sınıf öğrencilerinin stresle başa çıkma tarzları üzerine bir inceleme*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şanal Karahan, F. (2016). *Üniversite öğrencilerinde çözüm odaklı düşünmenin depresyon, anksiyete, stres ve psikolojik iyi oluş ile ilişkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Şanlı D, & Öztürk, C. (2012). Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* 32, 31-48.
- Şanlı, D., & Öztürk, C. (2015). Anne babaların çocuk yetiştirme tutumları ve tutumlar üzerine kültürün etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 8(4), 240-246.
- Şendil, G. (2003). *Çocuk, ergen, ve anne baba*. İstanbul: Çantay Yayınları.
- Şendoğdu, M. C. (2000). *Anaokuluna devam eden 5-6 yaş grunu çocukların anne babaları ile anne babaların kendi tutumlarını algılamaları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniverstesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tamres, L., Janicki, D. & Helgeson, V.S. (2002). Sex differences in coping behavior: A metaanalytic review. *Personality and Social Psychology Review*, 6(1), 2-30.
- Tavlı, F. & Ünsal, G. (2016). Fabrika çalışanlarının stres kaynakları ve stresle başa çıkma tutumlarının değerlendirilmesi. *Journal of Academic Resarch in Nursing*, 2(1), 9-15.
- Taylan, H. (2003). *Köy ailesinde aile içi ilişkiler*. Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Taylan, H. H. (2009). Türkiye’de köy ailesinde aile içi ilişkiler. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 22, 117-138.
- TDK (2020). *Güncel türkçe sözlük, aile maddesi*. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi: 3 Nisan 2020.
- Terzi, Ş., & Cihangir Cankaya, C. (2009). The predictive power of attachment styles on subjective well being and coping with stress of university students. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(31), 1-11.
- Thomas, D. C., & Inkson, K. (2005). Cultural Intelligence: people skills for a global workplace. *Consulting to Management*, 16(1), 1-5.
- Thurstone, L. L. (1931). The measurement of social attitudes. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 26(3), 1-249.
- Tire, Y. (2011). *Ön ergenlerde olumlu ve olumsuz mükemmeliyetçilik ile algılanan anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Topuksal, D. (2011). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin duygusal zekâ düzeylerinin ana-baba tutumları açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Tortumluoğlu G (1999) *Annelerin aile kavramını algılaması ve bunun çocuk yetiştirme tutumuna etkisi*. Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Tran, N. T. (2013). *Vietnamese parents' attitudes towards Western parenting behaviors and interventions*. Nashville: Vanderbilt University.
- Triandis, H. C. (1989). The self and social behavior in differing cultural contexts. *Psychological Review*, 96(3), 506-520.
- Triandis, H. C. (2006). Cultural intelligence in organizations. *Group & Organization Management*, 31(1), 20-26.
- Tudge, J., Hogan, D., Snezhkova, I., Kulakova, N., & Etz, K. (2000). Parent’s child-rearing values and beliefs in the United States and Russia: The impact of culture and social class. *Infant and Child Development*, 9(2), 105-121.
- Tufan, E., & Güdek, B. (2008). Piyano dersi tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(1), 75-90.
- Tuncer, O. (1980). *Çocuk ve aile çevresi bildiri: çocuk ve eğitim*. Ankara: TED Yayını.
- Turgut, F. (2017). Tarihsel süreçte aile kurumunun dönüşümü ve geleceğine yönelik çıkarımlar. *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 1(1), 93-117.
- Tuzcuoğlu, N. & Tuzcuoğlu, S. (2004). *Çocuğun cinsel eğitimi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınevi.
- Türküm, A. S. (1999). *İyimselik ve stresle başa çıkma*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Türküm, A. S. (2002). Stresle başa çıkma ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(18), 25-34.

- Varıcıer, Ş. E. (2019). *Yetişkin psikolojik sağlamlığı üzerine bir inceleme: algılanan ebeveyn tutumu, kontrol odağı, algılanan sosyal destek ve stresle başa çıkma stilleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İbn Haldun Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Varvil-Weld, L., Scaglione, N., Cleveland, M. J., Mallett, K. A., Turrisi, R., & Abar, C. C. (2014). Optimizing timing and dosage: Does parent type moderate the effects of variations of a parent-based intervention to reduce college student drinking?. *Prevention Science, 15*(1), 94–102.
- Von Der Lippe, A. (1999a). The impact of maternal schooling and occupation on child-rearing attitudes and behaviours in low income neighbourhoods in Cairo, Egypt. *International Journal of Behavioral Development, 23*(3), 703-729.
- Von Der Lippe, H. (1999b). Differences in child-rearing practices and beliefs between parents in Germany and the United States. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 30*(4), 481-498.
- Wang, C. C., & Phinney, J. S. (1998a). Differences in child rearing attitudes between immigrant Chinese mothers and Anglo-American mothers. *Early Development and Parenting, 7*(4), 181-189.
- Wang, C. C., & Phinney, J. S. (1998b). Differences in child-rearing attitudes between immigrant Chinese mothers and Anglo-American mothers. *Early Child Development and Care, 142*(1), 1-13.
- Williams, K. & McGillicuddy-De Lisi, A. (2000). Coping strategies in adolescents. *Journal of Applied Developmental Psychology, 20*, 537-549.
- Woods, K. (2011). *Examining the effect of medical risk, parental stress, and self-efficacy on parent behaviors and the home environment of premature children*. Doctoral dissertation. Nebraska Institute of Psychological Studies in Education, Nebraska.
- YaFang, Y., QiuChan, Q., Ce, C., LiNa, H., Lei, W. & MinJie, Y. (2012). *Occupational stress and subjective well-being among female nurses from psychiatric and general hospitals: A comparative study*. Chinese: Preventive Medicine:
- Yağmurlu, B., Çıtlak, B., Dost, A., & Leyendecker, B. (2009). Türk annelerin çocuk sosyalleştirme hedeflerinde eğitime bağlı olarak gözlemlenen farklılıklar. *Türk Psikoloji Dergisi, 24*(63), 1–15.
- Yalçın, V. (2016). *Okul öncesi dönem çocuklarının okula uyum süreci ile ebeveynlerinin çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Yamak, B. (2015). *Adölesanların fiziksel uygunluk seviyelerinin vücut imajı, benlik tasarımı ve stres düzeyine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Yaşar, G. (2008). *Beden eğitimi öğretmenlerinin okulla ilgili sorunları ve stresle başa çıkma tarzlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Yavuzer H. (1993). *Çocuk ve suç*. (5. Bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Yavuzer, H. (2001). *Ana-baba ve çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2013). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, Y. (2011). Okullarda saldırganlık/şiddet: Okul ve öğretmenle ilgili risk faktörleri ve önleme stratejileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 41(192), 43-61.
- Yazgan İnanç, B., & Yerlikaya, E. E. (2017). *Kişilik kuramları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yazgan İnanç, B., Bilgin, M., & Kılıç Atıcı, M. (2012). *Gelişim psikolojisi: Çocuk ve ergen gelişimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yazıcı, M. (2014). Değerler ve toplumsal yapıda sosyal değerlerin yeri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 209-223.
- Yener P (2015) Okul öncesi eğitimi alan 60 ay ve üzeri çocukların annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Hakemli Akademik Ve Beşeri Bilimler Dergisi* 4(14), 77-101.
- Yıldırım, N. (2015). *Yaşam döngüsünde aile, aile bireyleri ve akrabalıklar*. Aile Yazıları 7, Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Yıldız, M., Yıldız, H., & Otrar, M. (2011). Anne-baba tutumu ve saldırganlık düzeyi arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(2), 771-778.
- Yılmaz V. (2004) *Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına anneannelerin etkilerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, A. (1999). Çocuk yetiştirme tutumları: kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar. *Türk Psikoloji Yayınları*, 3(1), 99-118.
- Yılmaz, A. (2000a). *Eşler arasındaki uyum ve çocuğun algıladığı anne-baba tutumu ile çocukların, ergenlerin, gençlerin akademik başarıları ve benlik alguları arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, A. (2000b). Anne-Baba Tutum Ölçeği'nin Güvenirlilik ve Geçerlilik Çalışması, *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 7(3), 160-161.
- Yılmaz, M., & Kesici, Ş. (2016). Anne baba tutumları ve kardeş sırasının üniversite öğrencilerinin öz-anlayışlarının gelişimine etkisi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 4(6), 131-157.
- Yılmaz, Y. (2007). *Anne-baba tutumları ile ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin okul başarıları ve özerkliklerinin gelişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Youngs, B. J. (2004). *Gençler için stres ve yaşamın baskıları ile baş etme kılavuzu*. (S. K. Akbaş, Çev.). Ankara: HYB Yayıncılık.
- Yörükoğlu, A. (2016). *Çocuk ruh sağlığı*. (32. Bs.). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yurdakul, A., & Girli, A. (1999). Engelli çocuğu olan ailelerin sosyal destek örüntüleri ve bunun psikolojik sağlık ile ilişkisi. *İlkışık Dergisi*, 1(5), 1-10.

- Yurtsever, H. (2009) *Kişilik özelliklerinin stres düzeyine etkisi ve stresle başa çıkma yolları: üniversite öğrencileri üzerinde bir araştırma*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Yüksel, A., & Yılmaz, E. B. (2019). Üniversite öğrencilerinin ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları ve öfke ifade tarzları. *Cukurova Medical Journal*, 44(2), 542-548.
- Yüksel, A., Akbulut, T., & Yılmaz, E. B. (2019). Hemşirelerde stresle baş etme ve tıbbi hataya eğilim düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 6(4), 288-294.
- Zhu, X., Zhang, L., & Ke, Z. (2017). Cultural differences in parenting practices between American and Chinese families. *Cross-Cultural Research*, 51(4), 339-357.

6. EKLER

EK 1. Ebeveyn Tutum Ölçeği

Cümleleri okuduktan sonra o ifadenin size ne kadar uyduğunu aşağıdaki 5 seçenekten birinin altındaki kutucuğa işaret koyarak belirtiniz. Örneğin, okuduğunuz ifade size tamamıyla uyuyorsa “her zaman böyledir” seçeneğini, size çoğunlukla uyuyorsa “çoğu zaman böyledir” seçeneğini, bazen uyuyorsa “bazen böyledir” seçeneğini, size çok az uyuyorsa “nadiren böyledir” seçeneğini ya da size hiç uymuyorsa, “hiçbir zaman böyle değildir” seçeneğini işaretleyebilirsiniz. Bu ifadelerde doğru veya yanlış yoktur, sadece size uyan seçeneği işaretlemeniz gerekiyor. Araştırma için, bütün soruların cevaplandırılması çok önemlidir. Bu nedenle, bazı ifadeler size benzer gelse de lütfen hepsini mutlaka cevaplandırınız. 2-6 yaş arasında birden fazla çocuğunuz varsa, lütfen soruları çocuklardan sadece birisi için cevaplandırınız.

CÜMLELER	Her zaman böyledir	Çoğu zaman böyledir	Bazen böyledir	Nadiren böyledir	Hiçbir zaman böyle değildir
Ben bir başkasıyla konuşurken çocuğumun araya girmesine izin veririm.					
Çocuğumun kendine özgü bir bakış açısı olduğunu kabul ederim.					
Çocuğumla aynı fikirde olmadığımız zaman, benim fikirlerimi kabul etmesi için onu zorlarım.					
Çocuğumu, hayatın ufak tefek güçlüklerinden korurum.					

Çocuğuma bağımsız olmayı öğrenmesi konusunda yardımcı olurum.					
Çocuğuma, kurallara neden uyması gerektiğini açıklarım.					
Çocuğuma yaptığı şeyin önemli olduğunu hissettiririm.					
Çocuğumu, kendisi için yorucu olabilecek işlerden korurum.					
Çocuğum söz dinlemediğinde ona vururum.					
Çocuğumun iyi ve kötü davranışı karşısında neler hissettiğimi ona açıklarım.					
Çocuğumu yola getirmek için onu azarlarım.					
Çocuğuma karşı koruyucu davranırım.					
Çocuğum iyi davrandığında onu överim.					
Çocuğumun kişisel görüşlerine saygı gösteririm.					
Çocuğumu bir şeyleri kendi başına yapması konusunda cesaretlendiririm.					
Arkadaşları çocuğuma sataştığı zaman onu korurum.					
Çocuğumun başkaları konuşurken araya girmesine izin veririm.					
Çocuğumun cinsel konularda sorduğu soruları anlayacağı bir dilde doğru olarak cevaplarım.					
Çocuğum yanlış bir şekilde davrandığında ona bağırırım.					
Ebeveynlik konusunda bir yanlış yaptığımda çocuğumdan özür dilerim.					
Çocuğumu, kendisi için zor olabilecek işlerden korurum.					
Çocuğumun hastalanmasından endişe ederim.					
Çocuğumun duygularını serbestçe ifade etmesine izin veririm.					
Çocuğumun istediği saatte uyumasına izin veririm.					
Çocuğum yanlış davrandığında, bunun neden yanlış olduğunu ona açıklarım.					
Çocuğuma kızdığımda çocuğumu cezalandırırım.					
Fiziksel cezayı, çocuğumu disipline sokmanın bir yolu olarak kullanırım.					
Çocuğumun hayal kırıklığına uğramaması için elimden geleni yaparım.					
Çocuğumun büyüdükçe yeni şeyler denemeyi göze alması gerektiğine inanırım.					
Çocuğumun her şeyi yapmasına izin veririm.					
Çocuğumun yanlış davranışını görmezden gelirim.					
Çocuğumu başka çocuklarla kıyaslarım.					

Çocuğumun şımarıklıklarına göz yumarım.					
Çocuğumu şımartırım.					
Çocuğuma karşı çabuk öfkelenirim.					
Çocuğum bana bir şey anlatırken sözünü kesmeden dinlerim.					
Çocuğuma bir şey alırken onun da fikrini alırım.					
Çocuğumla her konuyu konuşabilirim.					
Çocuğuma karşı sabırsızım.					
En ufak bir hatasında, çocuğumu cezalandırırım.					
Çocuğum için hemen hemen bütün eğlencelerimden fedakarlık ederim.					
Çocuğumun kendi başına becerebileceği şeyleri denemesi için ona fırsat tanırım.					
Çocuğuma bana sormaksızın şahsi eşyalarımın herhangi birini alıp kullanmasına izin veririm.					
Evimizde hangi televizyon programının izleneceği, çocuğumun isteğine göre belirlenir.					
Çocuğumu yapabileceğinden fazlasını yapması için zorlarım.					
Çocuğumu, onun cesaretini kırabilecek zor işlerden uzak tutarım.					

EK 2. Demografik Bilgi Formu

Demografik Bilgi Formu

Sayın katılımcı,

Bu araştırma Hollanda'da yaşayan Türk kökenli ebeveynler ve Türkiye'deki ebeveynlerde ebeveynlik tutumu ve stresle başa çıkma yöntemi arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla yapılmaktadır. Bu anket ile elde edilen bilgiler Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Yüksek Lisans tez çalışması kapsamında kullanılacaktır. Verilen yanıtlar herhangi bir şekilde üçüncü kişilerle, hiçbir kurum veya kuruluşla paylaşılmayacak, uygulayıcı tarafından gizli tutulacaktır. İsim, soyisim, T.C. no vb. özel bilgilerinizi yazmayınız. Sizden istenilen kişisel bilgi formundaki maddeleri yanıtlamanız ve ekteki cümleleri dikkatlice okuyup size en uygun, sizi en iyi tanımlayan seçeneği işaretlemenizdir. Her bir ifadeyi okuduktan sonra, size en uygun olanı cevap için ayrılan yere (X) koyarak işaretleyiniz. Cümlelerin doğru ya da yanlış cevapları yoktur. Anketlerdeki hiçbir maddeyi lütfen boş bırakmayınız. Cümlelere içtenlikle yanıt verdiğiniz ve vakit ayırıp bu çalışmaya katıldığınız için teşekkür ederim.

1. Cinsiyetiniz: Kadın Erkek
2. Yaşınız :
3. Medeni Durumunuz: Bekar Evli
4. Yaşadığınız Ülke: Türkiye Hollanda
5. Evliliğe Başlama Şekliniz: Severe Evlendik Görücü Usulü Evlendik
6. Ailenizin aylık geliri:
7. Kaç çocuğunuz var:
8. Eğitim Düzeyiniz:
 Okur-yazar
 İlkokul Mezunu
 Ortaokul Mezunu
 Lise Mezunu
 Yüksekokul Mezunu
 Lisans Mezunu
 Lisansüstü Mezunu (Yüksek lisans / Doktora)

9. Baba Eğitim Düzeyiniz:

- Okur-yazar değil
- Okur-yazar
- İlkokul Mezunu
- Ortaokul Mezunu
- Lise Mezunu
- Yüksekokul Mezunu
- Lisans Mezunu
- Lisansüstü Mezunu (Yüksek lisans / Doktora)

10. Anne Eğitim Düzeyiniz:

- Okur-yazar değil
- Okur-yazar
- İlkokul Mezunu
- Ortaokul Mezunu
- Lise Mezunu
- Yüksekokul Mezunu
- Lisans Mezunu
- Lisansüstü Mezunu (Yüksek lisans /Doktora)

11. Kardeş sayınız (Siz hariç)

12. Yakın arkadaş sayınız (Siz hariç)

13. Ailenizden aldığımız sosyal desteği nasıl değerlendirirsiniz::

- Hiç destek almıyorum
- Çok az destek görüyorum
- Normal düzeyde destek görüyorum
- Çok destek görüyorum
- Her zaman destek görüyorum

14. Arkadaşlarınızdan aldığımız sosyal desteği nasıl değerlendirirsiniz::

- Hiç destek almıyorum
- Çok az destek görüyorum
- Normal düzeyde destek görüyorum
- Çok destek görüyorum
- Her zaman destek görüyorum

EK 3. Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği

SBÇTÖ Bu ölçek kişilerin yaşamındaki sıkıntılar ve stresle başa çıkmak için neler yaptıklarını belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Lütfen sizin için sıkıntı ya da stres oluşturan olayları düşünerek, bu sıkıntılarınızla başa çıkmak için genellikle neler yaptığınızı hatırlayın ve aşağıdaki davranışların size tanımlamaya en uygunluk derecesini işaretleyin. Herhangi bir davranış size hiç uygun değilse %0'ın altındaki boşluğa (X) işareti koyun. Çok uygun ise %100 'ün altını işaretleyin. Katılımınız için teşekkür ederiz

	BİR SIKINTIM OLDUĞUNDA...	%0	%30	%70	%100
1	Kimsenin bilmesini istemem.				
2	İyimser olmaya çalışırım.				
3	Bir mucize olmasını beklerim.				
4	Olayı/olayları büyütmeyip, üzerinde durmamaya çalışırım.				
5	"Başa gelen çekilir" diye düşünürüm.				
6	Sakin kafayla düşünmeye, öfkelenmemeye çalışırım.				
7	Kendimi kapana sıkışmış gibi hissederim.				
8	Olayın/olayların değerlendirilmesini yaparak, en iyi kararı vermeye çalışırım.				
9	İçinde bulunduğum kötü durumu kimsenin bilmesini istemem.				
10	Ne olursa olsun direnme ve mücadele etme gücünü kendimde bulurum.				
11	Olanları kafama takıp, sürekli düşünmekten kendimi alamam.				
12	Kendime karşı hoşgörülü olmaya çalışırım.				

13	“İş olacağına varır” diye düşünürüm.				
14	Mutlaka bir yol bulabileceğime inanır, bunun için uğraşırım.				

15	Problemin çözümü için adak adarım.				
16	Her şeye yeniden başlayacak gücü kendimde bulurum.				
17	Elimden hiçbir şeyin gelmeyeceğine inanırım.				
18	Olaydan/olaylardan olumlu bir şey çıkarmaya çalışırım.				
19	Her şeyin istediğim gibi olamayacağına inanırım.				
20	Problem/problemleri adım adım çözmeye çalışırım.				
21	Mücadeleden vazgeçerim.				
22	Sorunun benden kaynaklandığını düşünürüm.				
23	Hakkımı savunabileceğime inanırım.				
24	Olaylar karşısında kaderim buymuş derim.				
25	“Keşke daha güçlü bir insan olsaydım” diye düşünürüm.				
26	Bir kişi olarak iyi yönde değiştiğimi ve olgunlaştığımı hissedirim.				
27	“Benim suçum ne” diye düşünürüm.				
28	“Hep benim yüzümden oldu” diye düşünürüm.				
29	Sorunun gerçekten nedenini anlayabilmek için başkalarına danışırım.				
30	Bana destek olabilecek kişilerin varlığını bilmek beni rahatlatır.				

EK 4. Etik Kurul Kararı

T.C.
İSTANBUL NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURUL KARAR SURETİ

Toplantı Tarihi : 08.11.2023
Toplantının Yeri : Nişantaşı Üniversitesi Toplantı Odası
Toplantı Sayı : 2023/42
Toplantı Saati : 14.00

GÜNDEM:

Gündem 2. Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi Kimya Çifçi Dumlu'nun Psikoloji (Tezli) program öğrencisi yardımcı araştırmacı ve sorumlu araştırmacı olarak Dr. Öğr. Üyesi Selçuk Aslan'ın bulunduğu "Hollanda'da Yaşayan Türk Kökenli Ebeveynler ve Türkiye'deki Ebeveynlerde Ebeveynlik tutumu ve Stresle Başa Çıkma Arasındaki İlişkiler" adlı çalışmasının görüşülmesi.

KARARLAR:

Karar 2. Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi Kimya Çifçi Dumlu'nun Psikoloji (Tezli) program öğrencisi yardımcı araştırmacı ve sorumlu araştırmacı olarak Dr. Öğr. Üyesi Selçuk Aslan'ın bulunduğu "Hollanda'da Yaşayan Türk Kökenli Ebeveynler ve Türkiye'deki Ebeveynlerde Ebeveynlik tutumu ve Stresle Başa Çıkma Arasındaki İlişkiler" adlı çalışmasının kişisel verilere ilişkin sorumluluk araştırmacıya ait olmak şartıyla **uygunluğuna** oy birliğiyle karar verildi.

Prof. Dr. Uğur YOZGAT

Başkan